

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÜVENGENLİK DÜZEYLERİNİN BENLİK
KURGUSU VE BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Mücahit AKKAYA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En İyiyeye...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÜVENGENLİK DÜZEYLERİNİN BENLİK
KURGUSU VE BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

AN EXAMINATION OF UNIVERSITY STUDENTS ASSERTIVENESS LEVELS
ACCORDING TO SELF CONSTRUAL AND FIVE FACTOR PERSONALITY
TRAITS

Mücahit AKKAYA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,
M¼cahit AKKAYA'nın hazırladığı “¼niversite ¼đrencilerinin G¼vengenlik D¼zeylerinin Benlik Kurgusu ve Beş Faktör Kişilik ¼zelliklerine G¼re İncelenmesi” başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Y¼ksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı

Prof. Dr. Serap NAZLI

İmza

J¼ri ¼yesi (Danışman)

Doç. Dr. Meliha TUZG¼L DOST

İmza

J¼ri ¼yesi

Doç. Dr. T¼rkan DOğAN

İmza

J¼ri ¼yesi

Doç. Dr. Kemal ¼ZTEMEL

İmza

J¼ri ¼yesi

Dr. ¼đr. ¼yesi Nil¼fer KOT¼RK

İmza

Enstit¼ Y¼netim Kurulunun
.... / .... / .... Tarihli ve ....
sayılı kararı.

Bu tez Hacettepe ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, ¼đretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından 06 / 12 / 2019 tarihinde uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca .... / .... / ..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber şAHİN
Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

Öz

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini beş faktör kişilik özellikleri, benlik kurgusu, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara'da bir devlet üniversitesinde öğrenimlerine devam eden 507 (194 erkek, 313 kadın) lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Voltan Acar Kendini Belirleme (Güvengenlik) Envanteri, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Toplulukçu-İlişkisel-Bireyci Benlik Kurgusu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Beş faktör kişilik özellikleri ile benlik kurgusu boyutlarının üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini yordama gücünü belirlemede çoklu doğrusal regresyon analizinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin güvengenlik düzeylerinin cinsiyete göre manidar farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Sınıf düzeyine göre lisans öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini karşılaştırmada ise tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 21.00 paket programı kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre dışa dönüklük, nevrozizm / duygusal denge, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık kişilik özellikleri ile bireyci ve toplulukçu benlik kurgusu özellikleri üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordamaktadır. Ayrıca lisans öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin cinsiyete ve sınıf düzeyine göre manidar bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. İlgili bulgular alanyazın ışığında tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: güvengenlik, beş faktör kişilik özellikleri, benlik kurgusu, üniversite öğrencisi.

Abstract

The aim of this research is to examine the assertiveness levels of undergraduate students with regard to gender, class level, self construal and five factor personality traits. The participants consisted of 507 (194 male, 313 female) undergraduate students who continue their education a state university in Ankara. In this research, Assertiveness Inventory, Adjectives Based Personality Test, Relational-Individual Collective Self Construal Scale and Personal Information Form were used in order to collect data. The multiple regression analysis to benefit from define five factor personality traits and self construals predictive power of the levels of assertiveness. Independent samples t test was used to determine whether significant difference university students level of assertiveness according to gender. One Way Anova was used in the analysis comparison of assertiveness level in undergraduate students accordance with class level. SPSS 21.0 package was used for statistical analysis. According to findings of research, the extraversion, neuroticism, agreeableness, openness to experience personality traits and individualist and collectivist self construal features significantly predicted the undergraduate students levels of assertiveness. Also, the levels of assertiveness undergraduate students was not significant difference accordance with their gender and class level. Related findings were discussed in the light of literature and were made suggestions.

Keywords: assertiveness, five factor personality trait, self construal, university students.

Teşekkür

Yeğenim BAŞAK'a...

Hayat mottosu “hayatında karşına çıkan zorluklar ne olursa olsun asla pes etme” olan ve güçlükler karşısında mücadele etmeyi karakter özelliği haline getirmeye çalışan biri olarak yorucu bir sürecin ardından yüksek lisans tezimi bitirmenin mutluluğunu yaşıyorum. Yüksek lisans tezimi yazarken nahifliğiyle, önce iyi insan olma düsturunu hayat biçimi haline getirmesiyle örnek aldığım tez danışmanım Doç. Dr. Meliha TUZGÖL DOST'un destekleyici ve anlayışlı tutumundan ötürü kendisine müteşekkirim. Her şeyi planlamaya çalışan yapım karşısında büyük bir özveri göstererek yanımda olduğu için, işlerimi kolaylaştırdığı için kendisine bir kez daha teşekkür ederim.

Tez savunma jürime başkanlık yapan Prof. Dr. Serap NAZLI hocama, öneri ve eleştirileriyle tezimin gelişmesine büyük katkı sunan Doç. Dr. Türkan DOĞAN, Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL ve Dr. Öğr. Üyesi Nilüfer KOÇTÜRK hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Tezimin veri analizi sürecinde yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Haydar KARAMAN'a, veri toplama sürecindeki koşuşturmamda destekleyici tavırlarıyla yanımda olan Psikolojik Danışman Begüm SEVİL, Deniz BETTEMİR ve Ferhat YILDIZ'a teşekkür ederim. İlkokuldan bu yana üzerimde emeği olan tüm öğretmenlerime, İnönü Üniversitesi'nde iyi bir lisans eğitimi almama katkı sağlayan başta Doç. Dr. Abdullah ATLI hocam olmak üzere, desteklerini esirgemeyen hocalarıma ve yüksek lisans ders döneminde kıymetli bilgileri ile akademik gelişimime büyük katkı sağlayan Hacettepe Üniversitesi PDR Anabilim dalındaki hocalarıma teşekkür ederim. Edindiğim bilgilerde, kendimi geliştirme hevesimin hiç azalmamasında kendilerinin katkısı oldukça fazla. Tez yazma sürecinde destekleyici tavırlarını eksik etmeyen mesai arkadaşlarıma, jüri savunma sınavında yanımda olarak işlerimi kolaylaştıran Arş. Gör. Özgür Salih KAYA'ya teşekkürü bir borç bilirim. Tezdeki tabloların daha iyi görünmesinde teknik destek vererek katkı sunan Psikolojik Danışman Burak ERKENEKLİ'ye, değerli dostlarım Uğur YILDIZ, Sidar TURAN ve Mazlum NOYAN'a desteklerini bir an olsun eksik etmedikleri için teşekkür ederim. Ayrıca adını yazamadığım, yanımda olan tüm arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak teŖekkürün en büyüğünü, beni bugünlere getiren, yanımda olduklarını hissettiren, iyi ve ahlaklı insan olma bilinciyle yetişmemi sağlayan aileme sunuyorum. Düzenli ve disiplinli bir kişilik yapısı geliştirmemde büyük emeğİ olan, sevgisini üzerimden eksik etmeyen annem Leyla AKKAYA'ya, iyi yerlere gelmem için elinden gelen fedakarlığı yapan babam Abdulhalık AKKAYA'ya, kabul edici tavırlarıyla yanımda olan ablam Yasemin'e, babacan tavırları ve güçlü duruşuyla güven veren, desteğİyle daima yanımda olduğunu bildiğim abim Cihat AKKAYA'ya ve bana abi olmanın mutluluğunu yaşatan, sorularıyla merak duygumu zinde tutan kardeşim İrem AKKAYA'ya teŖekkür ederim. Dayı-yeğenden çok abi-kardeş gibi yakınlık duyduğum dayılarım Ergin YILDIZ ve Zülküf YILDIZ'a destekleri için teŖekkür ederim. Bu tezi yazmaya başladığım ilk günden beri, gülüşüyle, kapıyı açıp yanıma gelişiyle, “dayıcım bitmedi mi hala tezin” diye soran bakışlarıyla ona daha fazla vakit ayırmamı bekleyen, bana enerji veren, dayı olmanın mutluluğunu ilk kez yaşamamı sağlayan yeğenim Havin Başak, seni çok seviyorum.

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	viii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	ix
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
Araştırma Problemi.....	6
Sayıtlılar.....	6
Sınırlılıklar.....	6
Tanımlar.....	7
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	8
Güvengenlik.....	8
Benlik Kurgusu.....	12
Kişilik.....	15
İlgili Araştırmalar.....	28
Bölüm 3 Yöntem.....	48
Araştırma Grubu.....	48
Veri Toplama Süreci.....	50
Veri Toplama Araçları.....	50
Verilerin Analizi.....	52
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar.....	57
Güvengenlik Düzeyinin Yordayıcılarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	57
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	63
Sonuç.....	63

Tartışma	64
Öneriler	70
Kaynaklar	73
EK-A. Ölçeklerin Kullanım İzinleri	85
EK-A1. Güvengenlik Ölçeği Kullanım İzni	85
EK-A2: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Kullanım İzni	86
EK-A3: İlişkisel-Toplulukçu-Bireyci Benlik Kurgusu Ölçeği Kullanım İzni	87
EK-B. Gönüllü Katılım Formu	88
Gönüllü Katılım Formu	88
EK-C. Ölçek Örnek Maddeleri	89
EK-C1. Güvengenlik Envanteri Örnek Maddeler	89
EK-C2. SDKT Örnek Maddeler	90
EK-C3. İlişkisel-Toplulukçu-Bireyci Benlik Kurgusu Ölçeği Örnek Maddeler	91
EK-C4. Kişisel Bilgi Formu	92
EK-Ç: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	93
EK-D: Etik Beyanı	94
EK-E: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu	95
EK-F: Thesis Originality Report	96
EK-G: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	97

Tablolar Dizini

Tablo 1	10
Güvengen Olmayan, Güvengen ve Saldırgan Davranışların Genel Karakteristik Özellikleri.....	10
Tablo 2	14
Benlik Boyutları	14
Tablo 3	49
Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri	49
Tablo 4	53
Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonucu	53
Tablo 5	54
SDKT Alt Boyutlarının $\bar{X}$, SS, Çarpıklık ve Basıklık Sonuçları	54
Tablo 6	55
Güvengenlik Envanteri $\bar{X}$, SS, Çarpıklık ve Basıklık Sonuçları.....	55
Tablo 7	55
İlişkisel-Toplulukçu-Bireyci Benlik Kurgusu Ölçeği Alt Boyutlarının $\bar{X}$, SS, Çarpıklık ve Basıklık Sonuçları	55
Tablo 8	58
Güvengenlik Düzeyinin Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	58
Tablo 9	59
Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları	59
Tablo 10	60
Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi - Varyansların Homojenliği Testi Sonuçları.....	60
Tablo 11	61
Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre Betimsel Analiz Sonuçları.....	61
Tablo 12	61
Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	61

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

SDKT: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı (Statistical Package for the Social Science)

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, problem cümlesiyle alt problemler, sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Üniversite, bireylerin çocukluktan çıkıp genç yetişkinliğe adım atmaya başladıkları bir yerdir. Üniversite dönemindeki bireyler ne ergenlik döneminin özelliklerini tam olarak taşırlar ne de genç yetişkinliğin özelliklerini kendilerinde barındırırlar. Beliren yetişkinlik adı verilen 18-25 yaş arasındaki bireyleri kapsayan dönem sosyal roller ve toplumun beklentileri açısından nispeten bağımsızlığı içermektedir. Beliren yetişkinlikte çocukluğun ve ergenliğin bağımlılığından çıkma, yetişkinliğin toplumsal rol beklentilerine ise tam olarak olmasa da girme vardır (Arnett, 2000). Bu dönemin kendine özgü özellikleri vardır ve bu özellikleri şöyle sıralamak mümkündür: kimlik arayışının olduğu bir dönemdir, değişkenliği barındırır, kendine odaklanmayı içerir, ergenlik ve yetişkinlik arasındaki geçişi ifade eder. Ergenlik dönemindeki kimlik arayışı bu dönem itibarıyla belirginleşmektedir (Atak ve Çok, 2010).

Beliren yetişkinlikte, birey kendisini yetişkin iş yaşam rollerine hazırlayacak şekilde eğitim almayı düşünür. Birey, geçici kazançlara odaklanmak yerine yaşamını sürdürmesini sağlayacak işe girme üzerine çalışmalar ortaya koymaktadır. Üniversite eğitimi aracılığıyla mesleğe hazırlık gerçekleşmektedir. Beliren yetişkinlikte birey seçeneklerinin farkındadır ve bu durum onun seçim yapmasını güçleştirebilmektedir. Karar verip daha farklı seçeneklere yönelme, kararından ötürü pişmanlık duyma bu dönemdeki bireyin sık yaşadığı duygular arasında yer almaktadır. Beliren yetişkinlikte birey kendisine odaklanarak yetişkin yaşamına hazırlığı gerçekleştirmektedir. Ergenlik döneminde ailenin beklentilerini yerine getirmek söz konusuysen yetişkinlik döneminde eş ve çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluklara odaklanma söz konusu olabilmektedir. Beliren yetişkinlik bu açıdan bakıldığında kendine odaklanmaya da uygun bir dönemdir. Ergenlik ve yetişkinlik arasındaki geçişi ifade eden beliren yetişkinlik, ekonomik özgürlüğe sahip olmamaktan kaynaklı ortaya çıkan bağımlılığı ve yetişkin rollerine hazırlanmayı gerektiren sorumlulukları beraberinde taşımaktadır (Arnett, 2000).

Yukarıda bahsedilen özelliklerle ilişkili olarak üniversite öğrencileri genellikle 18-25 arasındaki gençlerden oluşmaktadır. Üniversite döneminde bireylerin geçirdikleri zihinsel, kişisel gelişim yetişkin yaşam rollerini benimsemelerini kolaylaştırmaktadır (Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı, Bilgin ve Bengi – Gürkan, 2019). Bireylerin ailelerinden uzaklaşıp kendi başlarına kaldıkları üniversite döneminde kendini ifade etmeleri önemli olabilmektedir. İletişim sayesinde bireyler varlıklarını bir diğerine bildirme isteğini yerine getirebilmekte ve böylelikle insan biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp sosyal bir varlık haline de gelmektedir (Güven, 2016). İletişim aracılığıyla birey, diğer kişilerle etkileşim haline geçer ve bu durum da ilişkilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. İnsanın temel ihtiyaçlarından biri ilişki kurmaktır ve ilişki kurmanın temelinde ise iletişim yer almaktadır (Kaya, 2016). İletişim kurmanın temel amacı karşıdakini etkilemek veya ondan etkilenmektir. İletişim bireyin sadece kişisel hayatının değil aynı zamanda sosyal yaşamının da vazgeçilmez bir parçasıdır (Güven, 2016). Bireylerin duygularını ve düşüncelerini dışa vururken temelde üç davranış biçimini sergiledikleri ifade edilebilir. Bu üç davranış biçimi, çatışmadan kaçınarak ya da kabul edici bir şekilde davranarak kendini ifade etme biçimi olarak adlandırılan çekingenlik, isteklerini başkalarına seçim hakkı tanımadan onları değersiz görerek kırılmalarına yol açarak dile getirme şekli olan saldırganlık ve bu iki davranış biçiminin tam ortasında yer alan, isteklerini dile getirirken karşısındakini incitmeyen ve kendini doğrudan ifade etme biçimi olan güvengenglikten meydana gelmektedir (Alberti ve Emmons, 1998; Uz-Baş, 2014; Voltan-Acar, 2013). İnsanların yaşadıkları en büyük sorunların iletişimle ilgili nedenlerden kaynaklanması, iletişimin olumsuz bir hal almasının sonucunda insanların hayal kırıklığı ve gerginlik yaşamaları kendini etkili bir şekilde ifade etmenin önemini arttırmaktadır (Güven, 2016).

Bireylerin sosyal ilişkilerinde varlıklarını başkalarına zarar vermeden kendi haklarını ve isteklerini dile getirerek ortaya koymaları onların hem iyi hissetmelerini sağlayacak hem de ilişkilerinden doyum sağlamalarına katkıda bulunacaktır. Anlamlı ilişkiler kuran bireyler kendilerini daha huzurlu ve mutlu hisseder, bu durum ise verimliliklerini arttırarak içinde yaşadıkları topluma faydalı olmalarına katkı sağlamaktadır (Yüksel-Şahin, 2016). Etkili iletişim kurma becerisine sahip birey, karşılaştığı sorunları uygun yolla çözebilmektedir. Bu durum kişinin yaşam kalitesine olumlu anlamda etki yapmaktadır. Ayrıca bireyin iletişim süreçleri

üzerine düşünmesi, kendine bakış açısını geliştirerek öz farkındalığının artmasına katkı sağlamaktadır (Güven, 2016). Kendilerini doğrudan ifade eden bireylerin akademik öz-yeterlik, sosyal yeterlik ve psikolojik sağlamlık puanları kendilerini doğrudan ifade edemeyen kişilere nazaran daha yüksek olduğunu gösteren araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Akgün, 2018; Lee ve Çiftçi, 2014; Martinez, Justicia ve Fernandez de Haro, 2016).

Bireylerin sahip olduğu kişilik özellikleri de onların kendilerini ifade etme biçimlerini etkilemektedir. Söz gelimi, çekingen bir birey kendini ifade etme konusunda güçlük çekerken, dışa dönük bir kişi ise duygu ve düşüncelerini daha rahat ve doğrudan ifade edebilmektedir. Bireyin devamlı ve kendine özgü duygu, düşünce ve davranışlarını destekleyen psikolojik özellikler olarak tanımlanan kişiliğin doğasının nasıl olduğu farklı kuramcılar tarafından açıklanmaya çalışılmıştır (Cervone ve Pervin, 2016). Geçtiğimiz yüzyılda, kişiliği açıklamak için ortaya atılan altı genel yaklaşım bugün dünya üzerinde yaygın olarak kabul edilmektedir. Bunlar; psikanalitik, insancıl, biyolojik, bilişsel yaklaşım ile ayırıcı özellik ve davranışsal / sosyal öğrenme yaklaşımıdır. Her yaklaşımın insan doğasını açıklama yöntemi birbirinden farklıdır. Bu yaklaşımlardan, ayırıcı özellik yaklaşımında herhangi bir kişilik özelliğinin birey tarafından ne kadar yansıtıldığına bakılarak sınıflandırma yapmak amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımın üzerinde durduğu iki sayıtlı bulunmaktadır. İlki, kişiliği oluşturan özelliklerin zamanla değişmez hale gelmesi iken ikincisi kişilik özelliklerinin zaman içinde tutarlılık göstermesidir (Burger, 2006). Kişilikle ilgili yapılan çalışmalar, kişilik özelliklerinin beş faktörde toplanabileceğini göstermiştir. Deneyime açıklık, sorumluluk, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve nevrotiklik kavramları faktörleri tanımlamak için yaygın olarak kullanılmaktadır (Costa ve McCrae, 1992).

Bireylerin sahip olduğu kişilik özellikleri ile kendilerine ilişkin algılarını, değerlendirmelerini ifade eden benlik de bireyin davranışlarını etkiler. Benlik boyutlarına ilişkin görüşler bireyci ve toplulukçu benlik etrafında gelişse de son yıllarda bu boyutlara ilişkisel benlik adı verilen bir üçüncüsü eklenmiştir (Ercan, 2011). Bireyci benlik özelliklerine sahip kişilerin kendi isteklerini göz önünde bulundurarak davranışları beklenirken, toplulukçu benlik özelliklerine sahip kişilerin ise kendi isteklerinden ve ihtiyaçlarından çok toplumun faydasını düşünecek şekilde davranışları beklenmektedir. Bunun yanında hem özerk benlik

özellikleriyle hareket eden hem de bunu yaparken yakın çevresiyle olan ilişkisini göz önünde bulunduran ilişki benliğe sahip kişilerin davranışlarının motivasyonu farklı olabilmektedir. Bu kişilerin kendi istek ve çıkarlarını ön planda tutmaları söz konusu olduğu gibi yakın çevresindeki kişilerin istek ve çıkarlarını ön planda tutmaları da mümkün olabilmektedir. Bu durum kişilerin tercihlerine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Bireylerin sosyal yaşamlarında başarılı olmalarında etkili iletişim becerilerine sahip olmaları önemli olabilmektedir. Ayrıca, insanların belirledikleri hedeflere daha çabuk ulaşmaları, karşılarına çıkan fırsatları değerlendirebilmeleri ve duygusal olarak çevreye uyum sağlamaları sosyal becerilerinin gelişmiş olmasıyla yakından ilgilidir. Bir başka deyişle, sosyal hayattaki başarıyla iletişim kurma becerisi arasında olumlu bir bağ bulunmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini benlik kurguları ve kişilik özelliklerine göre incelemek, güvengen davranıp davranmamayı etkileyen faktörlerin anlaşılması açısından önemli görülmektedir. Bireylerin kişilik özellikleri ile güvengenlik arasındaki ilişki incelenerek kişilik ile güvengen davranış arasındaki bağ ortaya konulacaktır. Kişilik özelliklerinin farkında olan birey güvengen davranıp davranmamasını etkileyen yönlerini keşfedecektir. Böylelikle güvengen davranabilmek için geliştirmesi gereken kişilik özelliklerini bilerek uygun davranışları kazanabilecektir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin benlik kurgusu ve büyük beşli olarak da bilinen kişilik özelliklerine göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Üniversite döneminde bireyin karşılaştığı ya da karşılaşmasının muhtemel olduğu sorunlar önceki dönemlere göre farklılaşmaktadır. Üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar arasında arkadaşlık ilişkileri, uyum problemleri, kendini ifade etmede güçlük yer almaktadır (Asıcı, 2018). Davranışlarının sorumluluğunu alma, bireyin uyumunu güçleştiren duygularla başa çıkma, yeni bir ortama uyum sağlama, akademik açıdan kendisinden beklenenlere olumlu karşılık verme, üniversite döneminde bireyin başa çıkması gereken durumlar arasında yer almaktadır. Ailesinden ayrılıp bağımsızlaşma yolunda ilk adımını atan birey bu ayrılığın beraberinde getirdiği duygularla da başa çıkmak zorundadır (Güven, 2019). Duygularını ifade etme ise güvengenlik ile ilişkilidir. Kişiler arası ilişkileri başlatma, sürdürme ve sonlandırmada kişinin kendini nasıl

ifade ettiği, haklarını koruyup korumadığı ve davranışlarını ortaya koyarken diğer insanların varlığına saygı duyup duymaması önem arz etmektedir. Güvengenlik, kişinin ilgilerini göz önünde bulundurarak davranmasını, kariyer, ilişkiler ve yaşam biçimi hakkında sorumluluk almasını kendine güvenmesini hedef belirlemesini ve bunlara ulaşmak için çaba sarf etmesini, ihtiyaç duyduğunda diğer kişilerden yardım istemeyi gerektirmekte ve bireyin sosyalleşmesine olanak tanımaktadır. Güvengen davranış hazinesi geliştikçe, birey nasıl davranması gerektiğini bilecek ve tepkilerini ona göre belirleyebilecektir (Alberti ve Emmons, 2017). Güvengen davranışın doğasının anlaşılması, kendini ifade edemeden kaynaklı ortaya çıkan yetersizlik ve kızgınlık duygusunun azalması, kendi ifade ederken başkalarına zarar vermeye yol açan saldırgan davranışların düşüş göstermesi açısından önem arz etmektedir. Kişiler arası ilişkilerde çatışma yerine uyum ve iş birliğinin sağlanması güven ilişkisinin kurulmasıyla yakından ilişkili görülmektedir.

Kendini belirgin bir şekilde ifade etme olan güvengenliğin öneminin anlaşılması ve bu becerinin kazanılmasıyla birlikte kişilerin, duygularını ve düşüncelerini sağlıklı bir şekilde ifade etmelerine katkı sağlanabilir. Güvengenliğin kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesiyle kişilik ile güvengen davranış arasındaki ilişki anlaşılmaya çalışılacaktır. Büyük beşli özellikleri ile güvengenlik arasındaki ilişki incelenerek güvengen davranmayı yordayan kişilik özelliklerinin ne olduğu ortaya konulacaktır. Ayrıca kültürün benlik tarafından algılanmasını ifade eden benlik kurgusunun güvengenlik üzerindeki etkisinin incelenmesiyle birlikte güvengen davranma ile ilişkili olan ve olmayan benlik kurguları ortaya konulacaktır.

Alan çalışanları bu araştırmanın verilerinden hareketle güvengenlik düzeyi düşük olan bireylerin kişilik özelliklerini ve benlik kurgularını öğrenebilecek, bu bireylerin güvengenlik düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmaların yapılmasını planlayıp hazırlayabileceklerdir. Güvengen davranışı edinen bireyler akademik kariyerlerinde karşılıklarına çıkan fırsatları değerlendirebileceklerdir. Ayrıca kendini ifade ederken başkalarına zarar vermeye yol açan saldırgan davranışlardan uzak durarak sahip oldukları fırsatları yitirmeyeceklerdir. Güvengen davranışın sadece yeni fırsatlara ulaşma açısından önemli olmadığı aynı zamanda sahip olunan fırsatları yitirmeme açısından da önem arz ettiği söylenebilir. Ayrıca alanyazında güvengen davranışın benlik kurgusu ve kişilik özellikleri bağlamında incelenmemiş

olması bu araştırmanın kuramsal boşluğu gidermesi açısından da önemli görülmektedir.

Araştırma Problemi

Bu çalışmada “Benlik kurgusu ve beş faktör kişilik özellikleri üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordamakta mıdır? ve “Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri cinsiyete ve sınıf düzeyine göre manidar olarak farklı mıdır?” sorularına yanıt aranmıştır.

Alt problemler. Bu araştırmanın alt problemleri aşağıda sunulmuştur.

1. Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinden ve benlik kurgusu alt boyutlarından aldıkları puanlar güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordamakta mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri cinsiyete göre manidar bir farklılık göstermekte midir?
3. Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri sınıf düzeyine göre manidar bir farklılık göstermekte midir?

Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin Güvengenlik (Voltan-Acar Kendini Belirleme) Envanteri, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği ile Kişisel Bilgi Formunu samimi bir şekilde cevaplandıkları varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Güvengenlik düzeyinin yordayıcıları, beş faktör kişilik özellikleri ve benlik kurgusu özellikleri ile sınırlıdır.
2. Bu çalışmada ele alınan güvengenlik kavramı, Voltan-Acar Kendini Belirleme Envanteri'nin ölçtüğü özelliklerle; kişiliğin beş boyutu, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin ölçtüğü niteliklerle; benlik kurgusu özellikleri ise İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu-Benlik Kurgusu Ölçeğinin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
3. Bu çalışmada ele alınan demografik değişkenler Kişisel Bilgi Formu'nun içerdiği sorularla sınırlıdır.

4. Katılımcıların güvengenlik odaklı iletişim becerisi eğitimi alıp almadıkları öğrenilmemiştir.

Tanımlar

Güvengenlik. Bireyin kendini saydam bir şekilde ifade edebilmesini, hem olumlu hem de olumsuz duygularını gösterebilmesini, kendisi için uygun olmayan isteklere karşı çıkabilmesini ve kendi haklarını kullanırken başkalarının haklarını da gözetebilmesini içeren bir davranış özelliğidir (Alberti ve Emmons, 1998).

Benlik kurgusu. Benlik kurgusu, bireylerin hayata bakışlarını, duygu, düşünce ve davranışları ile sahip oldukları rolleri etkileyerek onların davranışlarına yön vermeyi ifade eder (Triandis, 1989; Markus ve Kitayama, 2003; Akt., Ercan, 2013).

Kişilik. Bireylerin sergilediği tutarlı davranış, duygu ve düşünce kalıplarını açıklamaktadır (Cervone ve Pervin, 2016).

Beş faktör kişilik özellikleri. Temelde dile dayalı bir hipotez olarak geliştirilmiş olup faktör analizi sonucunda ortaya çıkan kişiliğin beş boyutunu ifade etmektedir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009; McCrae ve Costa, 2008).

Nevrotizm. Kaygılı, karamsar ve çevresindeki insanlara karşı güvensiz olmaya eğilimlidir. Kişiliğin bu boyutundaki kişiler depresyona, utangaç olmaya ve kızgınlık gibi olumsuz duygulara meyillidirler (McCrae ve Costa, 1987).

Dışa dönüklük. Sosyal becerileri gelişmiş, arkadaş sayısı fazla olan, girişkenlikle ilişkili mesleklere ilgi duyan kişiler kişiliğin bu boyutunu temsil etmektedir (McCrae ve Costa, Jr., 1996).

Deneyime açıklık. Kişiliğin bu boyutu çeşitliliğe ihtiyaç duyan, duyguları derinden yaşayabilen, estetik duyarlılığa sahip ve meraklı kişileri temsil etmektedir (McCrae ve Costa Jr., 1989).

Yumuşak başlılık (Uyumluluk). Kişiliğin bu boyutundan yüksek puan alanlar sempatik, sıcakkanlı olma ile şefkatli davranma özelliklerini taşımaktadır (Costa, Jr., ve McCrae, 1992).

Sorumluluk. Ahlaklı olmaya önem verme, görev bilinci gelişmiş, adil kişiler, kişiliğin bu boyutunu temsil etmektedir (McCrae ve Costa, 1987).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde güvengenlik, benlik kurgusu ve beş faktör kişilik özelliklerinin araştırma problemi bağlamında kuramsal temeline ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Güvengenlik

Güvengenlik, genel anlamda bireyin kendisini belirgin bir şekilde ifade etmesi anlamına gelmektedir. Güvengenlik hem ruh sağlığı hem iletişim alanında uzun yıllar boyunca çalışılan bir konudur (Uz-Baş, 2014). Güvengenlik sözcüğünün İngilizce karşılığı olan assertiveness sözcüğü Türkçeye ilk olarak Atılganlık olarak çevrilmiştir. Voltan-Acar (1995; 2003), bu kavramın İngilizcesi olan “assertiveness” sözcüğünün Türkçeye yanlış çevrildiğini, kelimenin kökü olan “assertive” sözcüğünün bireyin özgüvenini ifade ettiğini, dolayısıyla atılganlık yerine güvengenlik kavramının kullanılmasının daha uygun olacağını ifade etmektedir (Akt., Akeren, 2017). Bu tezde bu yaklaşım benimsenmiş olup atılganlık kavramı yerine güvengenlik sözcüğü kullanılmaktadır.

Güvengen davranışın özünde saldırganlıkta olduğu gibi çevredeki kişileri kırma, onların kişiliğini zedeleme yer almadığı gibi çekingen bireylerin özelliği olan kendini değersiz olarak görme de yer almamaktadır. Güvengen olan birey çevresiyle etkili bir şekilde iletişim kurarak uyumlu davranmaktadır. Kendisine haksızlık yapılmasına izin vermeyeceği gibi başkasının hakkını yemeye de yönelmemektedir (McWhirter ve Voltan-Acar, 1985). Ayrıca, güvengen birey, sosyal hayatındaki insanları över ve çevresinden kendisine yapılan övgüleri keyifle alır. Bu işi yaparken bunalmaz (Uz-Baş, 2014). Bishop (2013) ise güvengen bireyin, sakin, dik ve açık duruşlu olduğunu belirtmektedir. Güvengen bireyin yüz kasları, samimi, güven veren, cevap vermeye hevesli olarak görünmektedir. Ayrıca güvengen bireyin konuşmalarına uygun el kol hareketleri eşlik etmektedir.

Güvengen davranışın öğeleri. Güvengen davranışı çekingen ve saldırgan davranışlardan ayıran, bazı öğeler vardır. Davranış bilimcilerinin güvengen davranışı sistematik olarak gözlemleri sonucunda ortaya konulan, güvengenlik eylemini oluşturan öğeler McWhirter ve Voltan-Acar’a göre (1985) şu şekilde sıralanabilir:

Gözle iletişim. İletişim kurarken göz teması kurmak ve bunu ölçülü bir şekilde yapmak önem arz etmektedir. Karşıdaki kişide rahatsızlık uyandıracak düzeyde göz teması kurmak Türkiye toplumu tarafından saldırganca bir davranış olarak değerlendirilebilmektedir.

Bedenin duruşu. Biriyle konuşurken, doğrudan onun yüzüne bakarak kişiyle ilgilenildiği mesajını iletme esastır. Beden duruşu dik olmalıdır.

Jestler. Uygun vücut hareketlerinin anlatılanlara eşlik etmesi, iletinin etkililiğini artırır.

Yüz ifadesi. Davranışın güvengen olması için yüz ifadesi ile iletilen mesajın bağdaşım içinde olması gerekmektedir.

Ses tonu. Güvengen birey, ne fısıltı düzeyinde tekdüze ne de bağırma düzeyinde yüksek ses tonu ile mesajlarını karşı tarafa iletir. Konuşurken, kendine güvendiği mesajını verir, bunu yaparken üstünlük kurma çabası içinde olmayan bir ses tonunu karşı tarafa hissettirir.

Zamanlama. Zamanlama sözcüğüyle konuşmayı uygun an ve ortamda gerçekleştirmek ifade edilir.

İçerik. Güvengen birey, karşıdaki kişinin savunmaya geçmesine yol açmayacak şekilde mesajını iletir. Alberti ve Emmons (1998) yukarıda belirtilen bu özelliklere ilaveten dinleme becerisinin de güvengen davranış için önemli olduğunu belirtmektedir. Dinleme, saygının ifade edilmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir. Etkin dinleme aracılığıyla kişi, karşısındakine konuşmadan ne anladığını belirterek onu doğru anlayıp anlamadığından emin olmaktadır.

Güvengen, güvengen olmayan ve saldırgan davranışlar. İnsanlar farklı şekillerde kendilerini ifade eder. Genel olarak üç farklı ifade etme biçiminden söz etmek mümkündür. Bunlar, güvengen, güvengen olmayan ve saldırgan davranışlardır. Güvengen davranış, kişinin dürüst, doğrudan ve açık olması ile ilişkilirken, güvengen olmayan davranışta kişi, kendini ifade etme hakkını yok saymakta ve duygularını göstermekte donuk davranmaktadır (Alberti ve Emmons, 1998; Potter, 2007). Bu iki davranış biçiminin yanında, saldırgan davranış olarak adlandırılan kendini ifade etme biçiminde ise, birey diğer kişilerin haklarını göz önünde bulundurmayan ya da onların haklarına zarar veren, belli düzeyde tehditkâr olabilen özellikler sergiler (Uz-Baş, 2014). Saldırgan davranışta

başkasına fiziksel ve psikolojik açıdan zarar verme kastı bulunmaktadır (Tutar, 2016). Güvengenlik eğitimi ile ilgilenen bazı uzmanlar “dolaylı saldırganlık” adını verdikleri dördüncü bir davranış kategorisinden söz etmektedirler. Bu davranış tarzında, kişi başta güler yüzlü, arkadaşça ve ılımlı yaklaşmakta, daha sonra arkadan iş çevirerek karşı tarafın zarar görmesine neden olacak hareketlerde bulunmaktadır (Alberti ve Emmons, 1998). Aşağıda Alberti ve Emmons (1998), Uz-Baş (2014), Potter’dan (2007) edinilen bilgiler özetlenerek güvengen olmayan, güvengen ve saldırgan iletişim kurma biçimlerinin genel karakteristik özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 1

Güvengen Olmayan, Güvengen ve Saldırgan Davranışların Genel Karakteristik Özellikleri

Güvengen Olmayan Davranış	Güvengen Davranış	Saldırgan Davranış
Başkaları tarafından önemsenmeme Kendi haklarını ve isteklerini uygun bir şekilde ifade edememe	Hem başkalarını önemseme hem de başkaları tarafından önemsenme Kendi haklarını ve isteklerini uygun bir şekilde ifade etme.	Başkalarını önemsememe Kendi haklarını ve isteklerini dile getirirken başkalarına zarar verme, karşısındakini incitme.
Duygusal olarak boyun eğici bir şekilde davranma. Kendini, düşüncelerini ve varlığını inkar etme.	Duygusal olarak dürüst ve doğrudan bir şekilde davranma, karşı tarafta olumlu duygu ve düşüncelerin oluşmasına katkı sağlama. Kendini kabul etme, onaylama.	Duygusal olarak düşmanca davranma, aşırı tepkili ve zarar verici şekilde davranışlarını ortaya koyma. Diğerlerini aşağılama, onların onurunu zedeleme.

Yukarıda verilen tabloda görüldüğü gibi, güvengen davranış, güvengen olmayan ve saldırgan davranışın arasında bir denge unsuru olarak yer almaktadır. Güvengen olmayan davranışta kişinin kendinden ödün vermesi söz konusu iken, saldırgan davranışta alıcı durumundaki kişilerin zarar görmesi söz konusudur. Bunların arasında yer alan güvengen davranışta ise ne kişinin sınırları ihlal edilmekte ne de alıcı konumunda yer alan ilişkideki diğer kişinin sınırları ihlal edilmektedir. Sağlıklı bir davranış biçimi olarak güvengenlik bireyin öz saygısının

artmasını sağlayarak kişiler arası ilişkilerde kişinin özgüvenli bir şekilde hareket etmesine katkı sağlamaktadır.

Güvengenlik kültür ilişkisi. Bireyin başkalarına zarar vermeden kendi hakkını koruması, kendini ifade etmesi gibi anlamlara gelen güvengenlik, topluluk halinde yaşayan insanların günlük yaşam faaliyetleri sırasında oluşturdukları ya da ürettikleri, değer, gelenek, görenek, tavır ve davranışların bütünü olan kültürden de etkilenmektedir (Güngör, 2011). Kültürün güvengen davranmaya olan etkisiyle ilgili Alberti ve Emmons (1998), bireyin kendini ifade etmesinin temel bir ihtiyaç olmasının yanında, güvengen davranışın Batı toplumlarının bir niteliği olduğunu dile getirmektedir. En basit haliyle toplumların geçmişten devraldıkları maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlanan kültürün yaşam biçimi ile anlam bulduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2014). Bireylerin davranışları gözlemlenerek düşüncelerini ifade etme biçimlerine bakılarak içinde yaşadıkları toplumun özellikleri hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir (Tutar, 2018). Kültür bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal grup ve yapıdan bağımsız olarak ele alınamamakta, toplumun yaşam şeklinin ve alışkanlıklarının özümsemiği bir süreci ifade etmektedir (Doğan, 2014). Örneğin, Asya toplumlarında bireyin kendine ilişkin algısından çok başkalarının onu nasıl algıladığı önem arz etmektedir ve iletişimde kendini dolaylı ifade etme ön planda yer almaktadır. Güvengen davranış, yani kendini doğrudan ifade etme geleneksel özelliklere sahip kültürlerce uygun bulunmamaktadır (Alberti ve Emmons, 1998). Batılı psikoloji akımlarında bireyin kendini güvengen bir şekilde ifade etmesi sağlıklı kişilik özelliği olarak görülürken, güvengen olmayan bir şekilde kendini ifade etme ise uyumsuz ve tehlikeli bir davranış biçimi olarak görülebilmektedir. Çinli bireyler ise bu durumun farklı olduğu söylenebilir. Çinli bireylerden kişilik profili olarak güvengen olmayan bir davranış stiline sahip olmaları beklenmektedir (Hamid, 1994).

Güvengenlik, genel anlamda bireyin kendisini belirgin bir şekilde ifade etmesi anlamına gelmektedir (Uz-Baş, 2014). Kişinin her zaman kendini ifade etmek adına risk altına girmesi doğru olmayacağı gibi büsbütün hareketsiz davranması da önerilmemektedir. Davranışların olası sonuçları göz önünde bulundurularak söylenmek istenen her ne ise bunun söylenmesinin gerçekten önemli olup olmadığı düşünülmelidir (Alberti ve Emmons, 1998). Böylelikle güvengen davranmanın anlamlı olup olmayacağı gözden geçirilmektedir.

Özetle, güvengenliğin çekingenlik ve saldırganlıkla ilişkili bir şekilde incelendiği görülmektedir. Başkalarının hakkını ihlal etmeden kendi hakkını koruma, kendini uygun bir şekilde ifade etme, isteklerini ve duygularını dile getirme olan güvengenlik, eşitliğe dayalı kişiler arası ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi açısından önem arz etmektedir. Dengeli ve uyumlu bir davranış biçimi olan güvengenliğin, içinde yaşanan topluma uygun bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Bu sebeple güvengenliğin her toplum için geçerli bir tanımı bulunmamaktadır. Güvengenliğin kültürel özelliklere duyarlı bir şekilde ortaya konulması toplumda çatışma yerine iş birliğinin sağlanması açısından anlam ifade etmektedir.

Benlik Kurgusu

İnsanların kendilerine ilişkin algılarını ifade eden benlik, içinde bulunulan kültürel ortamdan bağımsız olarak ele alınmamaktadır (Ercan, 2011). Kültürel farklılıkları, kültürel düzeyde açıklamaya çalışan bireycilik-toplulukçuluk, dünyada gözlemlenen farklılıklara anlam yüklemesi açısından önem taşımaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010). Farklı kültürlerin bireyler üzerinde oluşturduğu etki de farklılaşmaktadır (Tutar, 2016). Bireycilik boyutu çağdaşlığın göstergesi olarak görülerek toplumsal cinsiyet eşitliği, özgürlük ve insan hakları gibi çağdaş değerlerle ilişkilendirilmiştir. Toplulukçuluk boyutu ise geleneksellikle bağdaştırılmıştır (Kağıtçıbaşı, 2010).

Benliğin temellerini oluşturmada kültürün etkisini ortaya koymaya çalışan Hofstede, benlik ile kültür arasındaki ilişkiyi bireycilik-toplulukçuluk bağlamında ele almıştır. Bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarını bireyin diğerleriyle arasındaki ilişki çerçevesinde açıklamaya çalışan Hofstede, bireycilik boyutu ile kişinin ilgilerinin, yeteneklerinin ve isteklerinin vurgulandığı; toplulukçuluk boyutunda ise içinde yaşanan topluma bağlılığın ve birlikteliğin vurgulandığı görülmektedir (Tutar, 2016). Bireyin kendi kararlarını kendisinin verdiği, seçimlerini kendi başına yaptığı, düşüncelerini direkt olarak ifade etmesinin desteklendiği bireycilik boyutu ile kişiler arası ilişkilerin daha önemli görüldüğü, grubun beklentilerini yerine getirmenin önemsendiği, grup içi uyumun vurgulandığı ve bu uyumu bozmanın hoş karşılanmadığı toplulukçuluk boyutu birbirinden farklılaşmaktadır (Duman, 2018).

Kültürel psikolojideki bireycilik-toplulukçuluk boyutlarına karşılık, Kağıtçıbaşı (1996) tarafından ilişkiisel-ayrışmış benlik modeli önerilmiş; daha sonra benliğin ilişkiisel ve ayrışmış boyutlarına özerk-ilişkiisel benlik boyutu eklenmiştir. İlişkiisel benlik, bağıllık kültürü ile ilişkiili olarak benliğin karşılıklı bağıllık yönünü açıklarken; ayrışmış (ayrık) benlik kavramıyla benliğin bağımsızlık boyutu açıklanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010). Bağımsız olma gereksinimi ile birine bağlanma gereksinimi aynı anda ortaya çıkabilmektedir. Çelişkili görünen bu durumun sentezi olan özerk-ilişkiisel benlik, hem bağımsızlık hem de yakınlık ve bağıllığı işlevsel olarak içermektedir. Özerklik olduğu gibi ayrışmışlığı değil, etkin olmayı ifade etmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996). Toplulukçu kültürlerin kentsel bölgelerinde bulunan özerk-ilişkiisel benlik kavramıyla, maddi bağımsızlığın gelişmesine ve daha özerk bir sosyalleşmeye rağmen aile üyeleri arasındaki duygusal karşılıklı bağımlılığın devam ettiği bir durum açıklanmaktadır (Berry, Poortinga, Breugelmans, Chasiotis ve Sam, 2015).

Burada açıklanan özerk-ilişkiisel benlik ayrımına benzer olarak benliğin bağımsız yönü ile karşılıklı ilişki içinde olmayı ifade eden benlik kurgusu arasında ayırım söz konusudur. Bağımsız benlik kurgusu, özerk, kendi kendine yeten biri olmayı içermektedir. Bu benlik kurgusu ile kişinin ben-merkezli davranması, kendi kendine yeter olması açıklanmaktadır. Ortalama olarak batı kültürlerinde daha fazla görülen bağımsız benlik kurgusuna karşın, karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, bireyin yaşadığı sosyal ortam ile birlikte hareket etmesini, çevresine bağıllı olmasını, diğer kişilerden daha az farklılaşmasını ifade etmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). İnsanların esasta birbirine bağıllı olduğu gerçeğini vurgulayan karşılıklı bağımlı benlik kurgusunda ayrışmışlığa önem verilmemektedir (Tutar, 2016). Bağımlı ilişkiisel benlik kurgusunda, özerk davranışlar hoş görülmez, kişinin görüşleri, yetenekleri ve özellikleri ikinci planda yer almaktadır (Markus ve Kitayama, 1991). Benliğin bireyci (özerk) yönü ile toplulukçu (bağımlı) yönünü ifade eden benlik kurgularının ihtiyacı karşılamamasından ötürü üçüncü bir benlik kurgusunun gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bireyci benlik kurgusu ile toplulukçu benlik kurgusunun esas alındığı araştırmalarda elde edilen sonuçların bağdaşım içinde olmaması bu önerinin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır (Ercan, 2011). İlişkiisel benlik adı verilen benlik kurgusuyla, ikili benlik ayrımı ile yapılan çalışmalardaki tutarsızlıkların azaltılması, kültürel açıdan yaşanan gelişmelere

cevap verilmesi amaçlanmaktadır. İlişkisel benlik kurgusunda, eyleme geçerken diğer kişilerin amaç ve çıkarlarını ön planda tutma, bireyin hem kendi başarısını hem de çevresindeki kişilerin başarılı olmalarını önemseme, iş birliği içinde hareket etme ve yakın çevresindeki kişilerin isteklerini göz önünde bulundurma özellikleri açıklanmaktadır (Başay, 2015).

Aşağıdaki tabloda benliğin farklı isimlerle adlandırılan boyutlarıyla ilgili bilgiler Kağıtçıbaşı (1996), Kağıtçıbaşı (2010) ile Markus ve Kitayama'nın, (1991) kaynaklarından özetlenerek verilmiştir.

Tablo 2

Benlik Boyutları

Bireycilik	İlişkisellik	Toplulukçuluk
Özerk (Ayrışmış), Bağımsız Benlik	Özerk-İlişkisel Benlik, İlişkisel Benlik Kurgusu	İlişkisel Benlik, Karşılıklı-Bağımlı Benlik, Bağımlı İlişkisel Benlik
Benliğin bu boyutu bireyin bağımsız bir şekilde hareket etmesini ifade etmektedir. Bireyin kendi kendine yetmesi, ben-merkezli davranması benliğin bu boyutunu ifade etmektedir.	Hem bağımsızlık hem de yakınlık ve bağlılık işlevsel olarak benliğin bu boyutunda yer almaktadır. Daha özerk bir sosyalleşme ile aile üyeleri arasındaki duygusal karşılıklı bağımlılığın devam etmesi ifade edilmektedir.	Özerk davranışlar hoş karşılanmaz, kişinin, görüşleri, yetenekleri ve özellikleri ikinci plana atılmıştır. Bireyin yaşadığı sosyal ortam ile birlikte hareket etmesi, gruba uyması beklenir.
Kişinin ilgileri, istekleri ön plana çıkmaktadır.	Bireyin yakın çevresindeki kişilerin istekleri ön plana çıkmaktadır.	Kişinin yaşadığı toplumun istekleri ön plana çıkmaktadır.

Özetle, benlik ile ilgili yapılan çalışmaların ilk olarak batı-doğu toplumlarında görülen özelliklerin karşılaştırılması şeklinde yapıldığı, bireyci-toplulukçu benlik boyutlarını ifade eden çalışmaların yetersiz kalmasıyla birlikte yeni bir benlik özelliğinin ihtiyaç olarak ortaya çıktığı görülmektedir. İlişkisel-özerk benlik, ilişkisel benlik kurgusu gibi farklı isimlerle açıklanan bu boyutla, bireyin hem toplulukçu kültür özelliklerini hem de bireyci kültür özelliklerini bir arada taşıyabileceği, yalnız

kalma ihtiyacı kadar kişiler arası ilişkilerde bulunma ihtiyacının da önemli olduğu açıklanmaktadır.

Kişilik

Bireyin sürekli ve onu diğerlerinden ayıran duygu, düşünce ve davranış örüntülerine katkı yapan psikolojik özellikler olarak tanımlanan kişiliğin tanımındaki kavramları tek tek incelemek tanımın daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir (Cervone ve Pervin, 2016). Sürekli sözcüğü ile kişilik özelliğinin farklı durumlarda bile değişmediği, tutarlı bir örüntü gösterdiği kast edilmektedir. Onu diğerlerinden ayıran ifadesi ile ayırt edici yönler vurgu yapılmaktadır. Katkı yapan denildiğinde ise ayırt edici ve tutarlılık gösteren özellikleri besleyen ve dolayısıyla kısmen açıklayan psikolojik etmenlerin araştırılmasından söz edilmektedir (Cervone ve Pervin, 2016). Bir başka bakış açısına göre kişiliği, bireysel farklılıklar açısından açıklamaya çalışmak terimin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Kişilik sözcüğünün kökü Latince maske anlamına gelen personadan gelmektedir ve bu sözcük de İngilizce, İspanyolca ve Almanca gibi yaygın bir şekilde konuşulan dillerdeki kişi (person) kelimesinden kökenini almaktadır. Bu yüzden, kişilik sözcüğü davranış maskesiyle ifade edilen veya yansıtılan, bireyin duygu ve düşüncelerinin altında yatan nedenlerin keşfedilmesi ile ilişkili görülmektedir (Chamorro-Premuzic, 2011).

Kişiliğin tanımlanması ve ölçülmesi ile ilgili görüşler farklılaşmaktadır. Kişilik kuramlarının pek çoğu özel bilimsel bir dil kullanarak ana değişkenlerini tanımlamaktadırlar. Süperego, kolektif bilinçdışı, kendini gerçekleştirme güdüsü vb. kavramlar insan psikolojisinin bir özelliğini anlatmak için kullanılmaktadır (Cervone ve Pervin, 2016). Kişiliği açıklamada yaygın olarak kullanılan altı yaklaşım olduğu varsayılmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir: psikanalitik, bilişsel, biyolojik, insancıl yaklaşım ile davranışsal/sosyal öğrenme ve ayırıcı özellik yaklaşımı (Burger, 2006).

Psikanalitik yaklaşım. Psikanalitik yaklaşım Avusturyalı Psikolog Sigmund Freud'un görüşlerinden beslenerek ortaya çıkmıştır. Freud, kişiliği başlangıçta topografik model adı verilen bilinç, bilinç öncesi ve bilindışından meydana gelen üç boyutla açıklamıştır (Cervone ve Pervin, 2016). Bilinç kavramı ile farkında olunan duygu, düşünce ve davranışlar ifade edilmektedir. Bilinç yaşanan an ile ilişkilidir. Bir şey söylendiğinde "aklımda" yanıtı verilirken kast edilen zihnin bilinçli yönüdür.

Fakat buna rağmen akılda tutulan bilgilerin sınırlı olduğu söylenebilir. Örneğin, akşam yemeğinde ne yedin? İlkokuldaki öğretmenin adı neydi? sorularının yanıtı bilinç öncesi adı verilen boyut aracılığıyla verilmektedir. Bilinç öncesi ulaşılabilir bilgi haznesinden oluşmaktadır. Zihindeki düşüncelerin büyük bölümünün bilinç ve bilinç öncesi adı verilen boyutlardan oluştuğu sanılsa da, Freud gerçekte bunun böyle olmadığını ifade etmektedir. Ona göre bilinç ve bilinç öncesindeki bilgiler buzdağının sadece görünen kısmını temsil etmektedir. Psikanalitik yaklaşıma göre düşüncelerimizin büyük kısmı bilinçdışıdır. Bilinçdışıdaki bilgilere her istenildiğinde ulaşılamadığı gibi bazı olağan dışı durumlar haricinde bilinçdışı bilgiler bilinç düzeyine getirilememektedir. Buna rağmen günlük hayattaki davranışların çoğunun temelinde bilinçdışıdaki yaşantılar yer almaktadır. Psikanalitik yaklaşım açısından bilinçdışının keşfedilmesi, davranışların nedenlerinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir (Burger, 2006).

Topografik modelin kişiliği açıklamada yetersiz kalmasıyla birlikte Freud tarafından yapısal model adı verilen yeni bir kişilik yapısı açıklanmıştır. Yapısal model, id, ego ve süperego adı verilen boyutlardan oluşmaktadır. İd, ilkel ben, alt benlik gibi isimlerle de ifade edilmektedir. Tamamen bilinçdışı düzeyi temsil eden id, kişiliğin en eski ve temel bileşenidir. İd, temelde haz ilkesiyle çalışarak acıdan kaçınmayı amaçlamaktadır. Mantık dışı hareket etme ve ahlaktan yoksun olma idi temsil etmektedir. İdin birincil ihtiyaçlarının doyumunun ertelenebilmesi, aynı zamanda kişinin kendi istek ve gereksinimlerinin dışında bir dünya olduğunu fark etmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, ego adı verilen kişilik yapısının ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Ego, gerçeklik ilkesiyle hareket etmekte olup bu yönüyle idden ayrılmaktadır. Kişinin ihtiyaçlarını gerçekçi bir şekilde gidermesi egonun temel işlevleri arasında yer almaktadır. Bireyin acıktığında yiyeceğe ulaşabilmesi, susadığında sıvı ihtiyacını giderebilmesi ego tarafından sağlıklı bir şekilde yürütülmektedir. Ego bütün bunları yaparken ikincil süreçler adı verilen hazzı erteleyebilme becerisinden, mantıklı hareket etmeden yararlanmaktadır. Birincil süreçler hayali içerirken, ikincil süreçler harekete geçmeyi, gerçekçi bir şekilde davranmayı içermektedir (Hergenhahn ve Olson, 2007). Örneğin, KPSS'ye hazırlanan bir memur adayının KPSS'yi kazandığı anı hayal etmesi ve bunu düşünmesi birincil süreçler ile ilgiliyken, KPSS'yi kazanması için yapması

gerekenleri araştırması, konu eksikliğini gidermeye yönelik çalışması, soru çözmesi ikincil süreçler ile ilgilidir. Ego, ikincil süreçler aracılığıyla ihtiyacı giderecek koşullar meydana gelene kadar içsel doyumu ertelemektedir, bu durum organizmanın güvende olmasını sağlayarak bütünlüğünü korumaktadır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Kişiliğin yapısında etkiye sahip olan bir diğer boyut süperego'dur.

Süpergo, üst ben, üst benlik adlarıyla da bilinmektedir. Sosyalleşmeyle birlikte etkisini göstermeye başlayan süpergo, toplumun değer yargılarını ve yaşam standartlarını temsil etmektedir. Ahlaki yargılardan beslenerek neyin uygun olduğunu / neyin uygun olmadığını belirlemeye çalışan süpergo, tercihlerin kısıtlamalar sonucunda gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Örneğin, yolda yürürken yerde yüklü miktarda para gördüğünüzde id bu parayı almanız gerektiğini söylerken, ego paranın uygun koşullar sağlanarak nasıl alınabileceği üzerinde kafa yormaya çalışmaktayken, süpergo ise uygun koşullar oluşmasına rağmen parayı almanın doğru olmayacağını ifade etmektedir. Süpergo, bunu suçluluk duygusu ya da vicdan olarak adlandırılan kavram aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Süpergonun güçlü olması kişinin ahlaki kaygılarının fazla olmasına neden olabilmektedir (Burger, 2006).

Freud topografik ve yapısal modele ek olarak kişiliğin gelişiminde erken çocukluk yaşantılarının önemini vurgulamıştır. Doğumdan altı yaşına kadar olan süreci kapsayan psikoseksüel gelişim dönemleri, oral, anal ve fallik dönemden meydana gelmektedir. Oral, anal ve fallik dönemle, cinsel uyarılmaya bağlı olarak libidonun enerjisinin yöneldiği, kişinin kendi kendine haz arayıp yaşadığı beden bölgesi ya da organı ifade edilmektedir. Oral dönem, yaşamın ilk on sekiz ayını kapsamaktadır. Bu dönemde bebeğin enerjisi ağız ve çevresine yönelmiştir. Bebek ihtiyaçlarını ağız yoluyla gidermekte ve emme eyleminden haz almaktadır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Gelişimin bu dönemine sapslanan kişilerin diğer insanlara göre bağımlı kişilik yapısına daha fazla sahip olması, ağız yoluyla tatmin olmayı önemsemeleri beklenebilir. Sigara, alkol tüketimi fazla olan ellerini sürekli ağızlarına götüren kişilerin oral döneme sapslandıkları ve oral kişiliğe sahip oldukları söylenebilir (Burger, 2006). Gelişimin ikinci evresi olan anal dönemde (18-36 ay) haz, bağırsak ve mesane boşaltımına odaklanmaktadır (Myers ve Dewall, 2017). Çıkartma veya atma ile tutma, hazzın yaşanmasını sağlarken, bu

durum aynı zamanda çatışmayı içermektedir. Bebeğin boşaltım ile elde edebileceği haz duygusu ile kendisi dışındakilerin erteleme yönündeki istekleri arasında çatışma yaşanmaktadır. Bebeğin bu durum karşısında verdiği tepkiler çeşitlilik gösterebilmektedir (Cervone ve Pervin, 2016). Gelişimin bu dönemine saplanan kişilerin aşırı düzenli, titiz ve cimri olmaları beklenebildiği gibi bu özelliklerin tam tersini içeren aşırı dağınık, düzensiz ve savurgan olmaları da beklenebilir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Psikoseksüel gelişim kuramı bağlamında ele alınacak son dönem fallik dönemdir. Yaklaşık olarak üç yaş ile altı yaş arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde libido cinsel organlara yönelmiştir. Freud, bu dönemdeki çocuğun hem cinsi olmayan ebeveynine yönelik cinsel çekim taşıdığını ifade etmektedir. Yani bir başka ifade ile erkek çocuğun annesine, kız çocuğunun da babasına yönelik cinsel açıdan bir istek duyduğu söylenebilir. Erkek çocuklarda, babalarının onların bu yöndeki düşüncelerini öğrenecekleri korkusuyla penislerini kaybedecekleri veya penislerinin tamamen kaybolacağı yönünde bir korku gelişebilmektedir. Kız çocuklarında ise penise sahip olmamanın etkisiyle penis kıskançlığı yaşanabilmektedir. Freud, çocukların yaşadıkları bu çatışmanın, karşı cins ebeveyne yönelik duyulan arzunun ertelenmesi sonucunda çözülebileceğini ifade etmektedir (Burger, 2006). Fallik döneme takılan erkeklerin kendini beğenmişlik, ukalalık özellikleri ile erkek olmayı aşırı vurgulama davranışına sahip oldukları; bu döneme takılan kadınların ise kadınsı özellikleri ön plana çıkarma, karşı cinsi baştan çıkarma özelliklerine sahip oldukları söylenebilir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Özetle kişiliğin açıklanmasında topografik modele ek olarak geliştirilen yapısal modelin id, ego ve süpergo boyutlarından oluştuğunu bu boyutlardan egonun, sağlıklı kişilik yapısını temsil ettiği ve benlik üzerinde kişiliğin biyolojik yönünü temsil eden id ile kişiliğin toplumsal yönünü temsil eden süpergonun kontrol sahibi olmasını engellemeye çalıştığı söylenebilir. Ayrıca psikanalitik yaklaşımın kişiliği açıklamada kullandığı psikoseksüel gelişim dönemleri adı verilen, yaşamın ilk altı yılını kapsayan oral, anal ve fallik dönemdeki yaşantıların kişinin yetişkin yaşamı üzerinde belirleyici role sahip olduğu söylenebilir.

Davranışsal/sosyal öğrenme yaklaşımı. Kişiliği gözlemlenebilir davranışlar açısından ele alan davranışsal yaklaşım, klasik ve edimsel koşullanma süreçleri aracılığıyla davranış kalıplarının meydana geldiğini açıklamaktadır

(Burger, 2006). Davranışçı yaklaşım, çevrenin bireyin davranışlarını etkilediğini ifade etmektedir. Kişiliği, insanın öğrendiği davranışlar açısından ele alan davranışçı yaklaşım, belirti ve hastalık gibi kavramlara odaklanmak yerine davranış değişikliğine odaklanmaktadır. Klasik koşullanma süreçleri, başlangıçta kişi için nötr olan uyarıcının daha sonra güçlü bir tepki ortaya çıkarması olarak ifade edilebilir. Klasik koşullanma aracılığıyla kişi uzak durması gereken durumları öğrenebileceği gibi yeni davranış kalıpları da öğrenebilmektedir. Kişilik bağlamında edimsel koşullanma ise davranışın duruma özgü ve gözlenebilir olmasına dayanmaktadır. Duruma özgü davranış ile koşullara bağlı olarak davranışın değişebileceği ifade edilmektedir. Gözlenebilir davranış ise temel araştırmalar aracılığıyla doğrulanabilmesi açısından önem arz etmektedir (Cervone ve Pervin, 2016).

Yukarıda söz edilen davranışsal yaklaşım geleneksel davranışçılık olarak bilinirken bu yaklaşımın kapsam olarak çok dar bir çerçeveye sahip olduğunu düşünen kişiler sosyal öğrenme yaklaşımını ortaya koymuşlardır. Sosyal öğrenme yaklaşımı, Rotter tarafından davranış potansiyeli, beklenti ve pekiştirme değeri gibi kavramlar aracılığıyla açıklanmaktadır. Davranış potansiyeliyle belli bir ortamda belli bir davranışın ortaya çıkma olasılığı ifade edilmektedir. Beklenti kavramı ile bir davranışın sonucunun ne olacağı üzerine kestirimde bulunma söz konusuysen pekiştirme değeri kavramıyla bir durum veya kişinin diğerine göre çekiciliği değerlendirilmektedir. Sosyal öğrenme yaklaşımını bilişsel çerçeveye daha fazla yakınlaştıran Albert Bandura, kişiliği karşılıklı belirleyicilik başta olmak üzere birtakım kavramlar aracılığıyla açıklamayı amaçlamaktadır. Karşılıklı belirleyicilik, davranışın içsel ya da dışsal etmenler tarafından açıklanmasına dayanmaktadır. Kişinin inançları, düşünceleri ve beklentileri içsel etmenleri meydana getirirken ödül ve ceza kavramları ise dışsal etmenleri meydana getirmektedir (Burger, 2006). Örneğin Ahmet'in kadınlarla olan ilişki geçmişi, ilişkilere bakış açısını etkileyebilmektedir (içsel etmen), bu durumda kendisinden hoşlandığını ifade eden Gamze'ye yönelik tepkileri değişkenlik gösterebilmektedir (dışsal etmen). Koşullanma ve gözlem yoluyla kişi davranışlarını ortaya koyabilmektedir (Myers ve Dewall, 2017). Bandura, kişiliğin yapısında öz düzenleme, öz yeterlik ve gözlem yoluyla öğrenme kavramlarının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öz düzenleme kavramı ile kişinin kendi davranışlarını gözlemleyip uygun davranışlara sahip olup

olmadığını sorgulayarak davranışlarında gerekirse değişikliğe gidebilmesi, davranışları üzerinde kontrole sahip olması ifade edilmektedir. Öz yeterlik ise bireyin bir işi yapabileceğine dair sahip olduğu algı olarak açıklanabilir. Örneğin bir kişinin üniversiteye hazırlık sınavını kazanabileceğini düşünmesi öz yeterlik algısı ile ilgiliyken, sınavı kazanması neticesinde çevresinin onu kutlayacağını, ödüllendireceğini düşünmesi sonuç beklentisiyle ilgilidir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Gözlem yoluyla öğrenme kavramıyla, model olarak alınan kişinin davranışlarının izlenmesi sonucunda bireyin yeni davranış örüntülerini kazanması ifade edilmektedir (Hergenhahn ve Olson, 2007). Örneğin, annesinin her akşam kitap okuduğunu gören bir çocuk, belli bir zamandan sonra bulduğu herhangi bir kitabı alarak tıpkı annesi gibi kitap okuma davranışı gerçekleştirebilir. Çocuğun bu davranışının gözlem yoluyla edindiği söylenebilir. Özetle, davranışsal/sosyal öğrenme yaklaşımının bireyin kişilik özelliklerini açıklamada çevresiyle girdiği etkileşimin önemini vurguladığı, çevrenin kişiyi etkilemesi durumunun söz konusu olabileceği gibi kişinin edindiği yaşantılar sonucunda yaşadığı çevreyi etkilemesinin de söz konusu olabileceği açıklanmaktadır.

Bilişsel yaklaşım. Kişiliği inceleyen yaklaşımlardan biri de bilişsel yaklaşımdır. Bilişsel yaklaşım, kişiliğin farklılaşmasını insanların bilgiyi işleme süreçlerinin farklı olmasıyla açıklamaktadır. Yani bir başka deyişle, bir olay veya durumu ele alış biçimi kişiler arasında farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, bir müzik grubunun konserine giden iki arkadaştan biri canlı performansları çok beğendiğini ifade ederken diğeri grubun canlı performansının çok zayıf olduğunu söyleyebilmektedir. Konseri veren müzik grubu aynı olmasına rağmen görüşler arasında böyle farklılıklar görülebilmektedir. Bilişsel yaklaşım bu farklılığı, bilgiyi işleme sürecindeki farklılıkla açıklamaktadır. Olayları yorumlamak ve tahmin etmek için insanlar bilişsel yapılardan yararlanmaktadır. George Kelly, bu yapılara kişisel yapılar adını vermektedir. Her insanın kişisel yapısının birbirinden farklı olduğunu ifade eden Kelly, insanların çift kutuplu yapılardan yararlandığını düşünmektedir. Buna göre yeni biriyle tanışan bir kişi, onu uzun-kısa, sempatik-soğukkanlı, zayıf-şişman, güçlü-zayıf gibi kişisel yapılar doğrultusunda tanımlayabilir (Burger, 2006). Bireylerin sahip oldukları kişisel yapılar onların bir kişi, olay ya da durumu açıklamalarını etkilemektedir. Örneğin rock müzikle ilgili bir yapıya sahip olan birey, rock müzikle ilgili herhangi bir yaşantısı olmayan, bir

yapıya sahip olmayan bir başkasına göre radyoda çalan rock parçasını ayırt etmesi, açıklaması farklı olacaktır. Bir başka örnekle kişisel yapının kişiliği anlamakta kullanılması şöyle açıklanabilir: Ahmet ve Ayşe'nin Burcu adında biriyle yeni tanıştıklarını düşünelim. Ahmet, Burcu'nun soğuk, kendini beğenmiş, iletişim kurmayı bilmeyen biri olduğuna karar verebilirken, Ayşe, Ahmet'in aksine, Burcu'nun sıcakkanlı, mütevazı, iletişim kurmayı bilen biri olduğuna karar verebilir. Bu durum Kelly'nin bilişsel yaklaşımında kişilik farklılıklarında kişisel yapıların etkisi olarak açıklanabilmektedir (Cervone ve Pervin, 2016). Olay ya da durumu açıklarken kullanılan kişisel yapılar zaman içinde değişkenlik gösterebilir. Bir kişiyle ilgili sıcakkanlı, iyimser ve alçak gönüllü yapılarına sahip olmanıza rağmen, o kişiyle daha fazla vakit geçirdikçe aslında o kişinin yeterince iyimser olmadığı, zaman zaman kendini beğenmiş tavırlar sergilediğini görebilir bu doğrultuda söz konusu kişiyle ilgili kişisel yapınızda değişikliğe gidebilir bir başka deyişle sahip olduğunuz şablonu geliştirebilirsiniz (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Özetle, bilişsel yaklaşımın kişiliği açıklamada bilgiyi işleme süreçlerine vurgu yaptığı, bireylerin sahip olduğu kişisel yapıların bireyler arasında görülen farklılıkları açıklamada önem arz ettiği söylenebilir. Kişisel yapıların kişi, olay ya da durumları açıklamada yaşantılara göre değişebileceği, gelişebileceği vurgulanmaktadır.

Biyolojik yaklaşım. Bireylerin biyolojik özelliklerine dayalı olarak görülen bireysel farklılıkları açıklamaya çalışan biyolojik yaklaşım, kişiliği doğuştan getirilen özellikler bağlamında ele almaktadır. Biyolojik yaklaşım denilince akla gelen ilk isimlerden biri faktör analizi çalışmalarıyla da bilinen Eysenck'tir. Eysenck faktör analizine dayalı olarak üç kişilik boyutunun var olduğunu ifade etmiştir. Bunlar dışa dönüklük, nevrotizm ve psikotizmdir. Dışa dönüklük, sosyallik, hayat dolu olma, güvengen davranma, etkin olma, baskın olma ile ilişkilendirilmiştir. Nevrotizm ise kaygılı, depresif, suçluluk duygularına sahip olma ile düşük öz-saygı, utangaçlık ile açıklanabilir. Son olarak psikotizm boyutu saldırgan, soğuk, dürtüsel, antisosyal olma ile empatik davranmamayla bağlantılı görülmektedir (Feist ve ark., 2013). Biyolojik yaklaşımın kişiliği açıklamada yararlandığı kaynaklardan biri de mizaçtır. Mizaç, kısaca doğuştan gelen kişilik eğilimleri olarak açıklanabilir. Bireyler bazı davranış kalıplarını göstermeye eğilimli olarak doğabilirler. Mizaç çevreyi etkileyebildiği gibi çevre de mizacın daha kararlı kişilik yapısına dönüşmesine katkı sağlamaktadır. Yaygın olarak kullanılan bir mizaç modeline göre duygusallık,

etkinlik ve sosyallik adlı üç boyut mizacı açıklamada araştırmacılara yardımcı olmaktadır. Duygusal boyutu bireyin duygusal tepkilerinin yoğun olup olmadığını ifade etmektedir. Ağlama, korkma ve sinirlenme gibi duyguları sık bir şekilde yaşayan çocukların bu boyutlarının yüksek olduğu söylenebilir. Etkinlik ise bireyin genel olarak enerjik olup olmadığını açıklamaktadır. Bu mizaç özelliğine sahip çocuğun hareketli, sürekli bir şeylerle meşgul olması beklenmektedir. Son olarak sosyallik boyutu ise bireyin diğerleriyle yakın bir bağ kurması ve iletişim süreçlerine girmeye meyilli olması ile ilişkilendirilebilir (Burger, 2006). Biyolojik yaklaşımın kişiliği açıklamada yararlandığı bir diğer kaynak evrimsel süreçlerdir. Evrimsel psikoloji olarak da adlandırılan bu bakış açısına göre bireyler atalarının psikolojik eğilimlerini taşıyabilir, çevreye özgü mekanizmalar geliştirebilirler. Örneğin geçmişte çok nadir bulunan bir gıda ürünü, o zaman diliminde doğada az bulunmasından kaynaklı olarak çok değerli olabilir, ancak bu gıda ürünü günümüzde rahatlıkla erişilebilir konumdayken geçmişten gelen, kalıtsal yollarla taşınan özelliklerden kaynaklı olarak günümüzde çok tüketiliyor olabilir. Bu durum atalarımızın güçlü bir şekilde o gıdayı tüketme isteklerinin aşırı tüketim olarak bizlere miras kalması şeklinde yorumlanabilir. Çevreye özgü mekanizma geliştirme ise şöyle açıklanabilir: evrimsel süreçler sonucunda bireyler kaygı, korku, kıskançlık gibi bazı duyguları taşımaktadırlar. Tehdit edici bir uyarana karşılaşıncaya verilen korku tepkisi, sorunla karşı karşıya gelineceğine dair taşınan endişe duyguları bireyin yaşamda kalmasına yardımcı olabilmektedir. Bütün bu duyguların ortak özelliği ise bireylerin yararına olduğunun kanıtlanmasıdır (Cervone ve Pervin, 2016).

Son olarak biyolojik yaklaşımın kişiliği açıklamada yararlandığı beyin araştırmalarına göz atıldığında amigdala, ön lob ve dopaminin incelendiği görülmektedir. Amigdalanın ele alındığı beyin araştırmalarına bakıldığında beynin amigdala kısmı zarar görmüş kişilerin tehdit algılamakta, korku tepkisi vermekte daha az başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Beynin ön lobu ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında ise beynin sağ yarım küresinin depresyon, kaygı ve korku gibi olumsuz duyguları deneyimlemede daha aktif olduğu; beynin sol yarım küresinin ise olumlu duyguları deneyimlemede daha aktif olduğu görülmektedir. Dopamin ile ilgili çalışmalara bakıldığında yüksek düzeyde dopamin salgılanmasının ciddi zihinsel rahatsızlıklar ve şizofreniyle ilişkili olduğu, düşük

düzeyde dopamin salgılanmasının ise Parkinson rahatsızlığının ortaya çıkmasını tetiklediği bulgusuna ulaşılmıştır (Cloninger, 2009). Özetle biyolojik yaklaşım ile ilgili çalışmaların Eysenck'in faktör analizine dayalı oluşturduğu boyutlar, mizaç, evrimsel psikoloji ve beyin araştırmaları kapsamında incelendiği görülmektedir. Eysenck'in üç boyutunun nevrotizm, psikotizm ve dışa dönüklük olarak açıklandığı, mizacın genetik yatkınlığın çevresel süreçlerle daha kararlı hale gelmesi şeklinde kısaca açıklanabileceği, evrimsel psikolojinin ise bireylerin kişilik özelliklerinde geçmişin izlerinin var olduğu savını taşıdığı, beyin araştırmalarının ise beyin görüntüleme çalışmaları sonucunda ortaya çıkan sonuçların açıklanması şeklinde gerçekleştiği söylenebilir.

İnsancıl yaklaşım. İnsancıl yaklaşım, kişiliği açıklamada psikanalitik yaklaşımda olduğu gibi karanlık yöne odaklanmak yerine bireyin özgürlüğüne ve kendini gerçekleştirme gücüne vurgu yapmaktadır. Davranışçı yaklaşımdaki bilimsel olarak durumları ele alma, objektif bakış açısı geliştirme anlayışının aksine insancıl yaklaşımda bireylerin kendilerine yönelik değerlendirme yapabilmelerine ve duygularını ifade etmelerine dayanarak araştırmalar yürütülmektedir. İnsancıl yaklaşımın öncü kuramcılarında biri olan Abraham Maslow, kişiliği ele alırken bireylerin ihtiyaçlarına vurgu yapmaktadır. Maslow insanların temel fizyolojik ihtiyaçlarla donatılmış olduklarını bu ihtiyaçlarını giderdikten sonra kişisel güvenliklerini emniyete alma ihtiyacını gidermeye çalıştıklarını bunu başardıktan sonra sevmeye, sevilmeye ve bir ortama ait olma ihtiyacını karşılamaya çalıştıklarını ifade etmektedir, birey bu ihtiyaçlarını giderdikten sonra saygı ihtiyacını gidermeyi hedeflemekte son olarak nihai amaç olan kendini gerçekleştirme güdüsünü yerine getirmeyi amaçlamaktadır (Myers ve Dewall, 2017). İhtiyaçlar hiyerarşisinde temel basamaklarda yer alan ihtiyaçların tam olarak giderilmeden üst düzeydeki ihtiyaçlara geçilemeyeceği gibi bir durum söz konusu değildir. Alt düzeyde yer alan ihtiyaçlar belli düzeyde giderildiği takdirde üst düzeydeki ihtiyaçlar belirginleşmeye başlamaktadır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). İhtiyaçlar bir piramit üzerinde düşünüldüğünde en altta fizyolojik ihtiyaçlar yer almaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlar, yeme, içme, uyku, oksijen ve cinselliği barındırmaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlardan sonra güvenlik ihtiyacı gelmektedir. Güvenlik ihtiyacı, bireylerin korku, kaygı ve kaos yerine özgür olmayı istemeleriyle ilişkilidir. Bu ihtiyaç insanların korunaklı bir yerde barınabilmeleriyle, hayati tehlikenin olmadığı bir çevrede yaşamayı

istemeleriyle yakından ilgilidir. Piramidin üçüncü basamağında sevme, sevilme ve ait olma ihtiyacı yer almaktadır. Bireyler kişiler arası ilişkileri başlatma motivasyonuna sahiptirler, çeşitli grupların bir parçası olarak hissetmek, sevme, sevilme ve ait olma ihtiyacının özünde bulunmaktadır. Piramidin dördüncü basamağında, üst düzey ihtiyaçlar arasında yer alan saygı ihtiyacı gelmektedir. Saygı ihtiyacı iki açıdan ele alınmaktadır. İlki yeterli ve bireysel açıdan başarılı olma isteği iken ikincisi diğerleri tarafından takdir edilme, tanınma, bilinme ihtiyacıdır (Frager ve Fadiman, 2005). Maslow tarafından bireylerin nihai amacı olarak da tanımlanan kendini gerçekleştirme güdüsü, piramidin en üst basamağında yer almaktadır. Kendini gerçekleştiren birey, kendine dair farkındalığı yüksek olan, samimi, barışçıl olup başkalarının tüm engellemelerine karşın kendine yönelik güçlü bir özgüvene sahiptir. Kendini gerçekleştiren birey, zaman kaybetmeye neden olan aktivitelerle ilgilenmek yerine amaç olarak belirlediği aktiviteye yönelmeyi tercih etmektedir (Myers ve Dewall, 2017). İnsancıl yaklaşımın bir diğer öne çıkan kuramcısı olan Carl Rogers, her bireyin başarma ve mutlu olma potansiyeline sahip olduğunu savunmaktadır. Rogers, bireylerin yaşamda bir doyum noktasına ulaşabilmek adına bir çaba gösterdiklerini ifade ederek amacına ulaşan kişilerin potansiyelini tam kullanan kişiler olduğunu belirtmektedir. Potansiyelini tam kullanan kişiler yeni yaşantılara açık olup tek tip davranışlar sergilemek yerine, yaşamda doğallığa fırsat vermektedirler. Yaşamın her anını dolu dolu geçirmeye çalışan bu kişiler, kendilerine ve duygularına inanmaktadırlar. Tam potansiyele sahip kişiler hayatları ile ilgili kritik kararlar verirken kendi ilgilerini, isteklerini ve ihtiyaçlarını dikkate almaktadırlar (Burger, 2006). Rogers'ın insan doğasına bakışını açıklayan kavramlardan biri de benliktir. Benlik, dünyayı algılamanın bir yolu olup bireyin kendine ilişkin görüşlerini ifade etmektedir. Benliği iki boyut açısından inceleyen Rogers, bireyin şu andaki durumunu ortaya koyan benlik boyutunu gerçek benlik olarak açıklarken, bireyin hayalindeki durumu ideal benlik kavramıyla açıklamaktadır. Bu iki benlik boyutu arasındaki fark ise psikolojik sağlık açısından önemli görülmektedir. İdeal benlik ile gerçek benlik arasındaki farkın az olması bireyin kendine ilişkin değerlendirmelerinin gerçekçi olduğunu, öz farkındalığının yüksek olduğunu göstermektedir. Rogers olumlu kabul ihtiyacı adını verdiği kavramla bireylerin temel fizyolojik ihtiyaçlar dışında diğerleri tarafından kabul edilmeye ve saygı görmeye ihtiyaç duyduklarını açıklamaktadır. Olumlu kabul ihtiyacının herhangi bir

koşula bağlı olmaksızın karşılanması bireyin sağlıklı bir kişilik gelişimine sahip olmasına katkı sağlamaktadır (Cervone ve Pervin, 2016). Özetle, insancıl yaklaşımın Maslow'un ve Rogers'ın görüşleri doğrultusunda şekillendiği, kişiliği açıklarken insan doğasına yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olmanın etkisiyle bireyin potansiyelini açığa çıkarabileceğine inanıldığı görülmektedir. İhtiyaçlar hiyerarşisinin insancıl yaklaşımın temel öğelerinden biri olarak ele alındığı söylenebilir. Bireylerin bir piramide yerleştirildiği düşünülen ihtiyaçları aşama aşama giderdikten sonra en tepede kendini gerçekleştirme ihtiyacının belirlediği vurgulanmıştır. Kendini gerçekleştirme ihtiyacının hayatta bir amaca sahip olmakla ve sahip olunan amaca ulaşma yönünde çaba sarf etmekle ilişkili olduğu, insanın kendine ilişkin farkındalığının yüksek olmasıyla bağlantılı olduğu söylenebilir. Rogers'ın açıkladığı kavramlara bakıldığında ise tam potansiyele sahip kişi ve benlik kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kavramlar bireyin kendine ilişkin farkındalığını vurgulaması açısından önem arz etmektedir.

Ayırıcı özellik yaklaşımı. Kişiliği açıklamada soyut kavramlar yerine somut ve bilinçli noktalara odaklanan ayırıcı özellik yaklaşımı, bu yönüyle kişiliği derinlemesine inceleyen yaklaşımlardan ayrılmaktadır. Ayırıcı özellik yaklaşımı, Gordon Allport'un çalışmaları ile ilk olarak ortaya çıkmış; ancak zamanla kişilik alanında çalışan birçok psikolog bu yaklaşımın gelişmesine katkı sağlamıştır. Allport yaklaşımında bireyin kendisine odaklanmayı tercih etmiş, çalışmalarını bireyi diğerlerinden ayıran yönleri keşfetme üzerine yoğunlaştırmıştır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Bilimin temel özelliğinin ölçüm olduğunu belirten bu yaklaşımın savunucuları, bilimsel gelişmelerin net ölçümlere dayalı geliştiğini ifade etmişlerdir. Yirminci yüzyılda yaptıkları çalışmalar ile ayırıcı özellik yaklaşımının temellerini oluşturan Allport, Cattell ve Eysenck kuramın gelişmesinde öncü rol oynamışlardır. Özellik kavramıyla bireyin zamana karşı değişmeye dirençli olan, farklı koşullarda dahi sergilemeye eğilimli olduğu duygu, düşünce ya da davranış kalıpları ifade edilmektedir (Cervone ve Pervin, 2016). Örneğin bir birey kaba özelliği ile tanımlandığında, aile yaşamında, iş yaşamında ve sosyal hayatında kaba davranmaya meyilli olması beklenir. Kişi bazen nazik, bazen kaba davrandığı zaman, çevresi tarafından kaba olarak nitelendirilmeyecektir. Ancak bu durum özellik kuramcılarının bir kişi için tarif ettiği sıfatın, o kişi için yaşam boyunca aynı

kalacağı, kişinin her koşulda o sıfatın gerektirdiği şekilde davranış sergileyeceği anlamına gelmemektedir. Örneğin güvengen olarak tanımlanan bir kişi bazen içe kapanık davranabilir, bazen de çevresindeki insanları kırıncı ifadeler kullanabilir. İngiliz psikolog Eysenck çok sayıda özellik arasından daha az boyuta sahip faktörlerin oluşturulabileceğine inanmış, bu doğrultuda dışa dönüklük-içe dönüklük ile duygusal denge-nörotiklik içeren temel kişilik boyutlarını ortaya koymuştur. Bu faktörlerin ise genlerden etkilendiğine inanmıştır (Myers ve Dewall, 2017). Çalışmalarını ayırıcı özellik yaklaşımları çerçevesinde gerçekleştiren bir diğer bilim insanı Raymond Cattell'dir.

Faktör analizi adı verilen çalışmaları ile özellik yaklaşımlarına öncülük eden Cattell, korelasyon yöntemine dayanarak istatistiksel analizler gerçekleştirmiştir. Bu analizler neticesinde bireysel farklılıklar, uyum ve düzenleme, bilişsel süreçler, toplum ve biyolojik etkilerin gelişimi başlıkları elde edilmiştir. Cattell daha sonra özelliklerin kaynaklarını doğrudan bir şekilde ölçebilmek adına on altı kişilik faktörü (16PF) adı verilen bir test geliştirmiştir. Faktörlerin sayısını azaltmak amacıyla çalışmalara başlayan Cattell, ikinci sıradan faktör analizi gerçekleştirerek evrensel faktörleri tanımlamıştır: dışa dönüklük, kararlılık, çabuk kavrama, uyum ve öz kontrol. Bu beş faktör çarpıcı bir şekilde bugün Büyük Beşli olarak bilinen faktörlerle benzerlik taşımaktadır (Cloninger, 2009). Özetlemek gerekirse ayırıcı özellik yaklaşımlarının Allport'un çalışmaları ile ilk olarak ortaya çıktığı, bireyi diğerlerinden ayıran yönleri incelemeye odaklanıldığı görülmektedir. Eysenck ise bireyin ayırıcı yönlerinin genlerden geldiğine inanarak temel kişilik faktörlerini zıt uçlara sahip ikili uçlar olarak açıklamaktadır. Son olarak faktör analizi çalışmalarına öncülük eden Cattell ise korelasyona dayalı olarak kişilik faktörlerini ortaya koymaktadır. Cattell'in yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya çıkan beş faktörle Büyük Beşli olarak bilinen model arasında benzerlik bulunmaktadır.

Beş faktör kişilik modeli. Ayırıcı-Özellik yaklaşımı başlığı altında ele alınan beş faktör kişilik modeli, temelde dile dayalı bir hipotez olarak geliştirilmiştir (Bacanlı ve ark., 2009). Büyük Beşli ile ilgili araştırmalara öncülük eden Costa ve McCrae, 1970'lerin sonu, 1980'lerin başında, basit faktör analizi tekniklerini kullanarak kişiliğin tutarlı ve yapılaşmış yönlerini açıklamaya çalışmıştır. Örneğin, üzgün ve korkmuş kişileri tanımlamak için kullanılan Nevrotizm, ilk olarak nevroz tanısı almış psikiyatrik hastalarda gözleendiğinden kişiliğin bu boyutu Nevrotizm

olarak adlandırılmıştır (McCrae ve Costa, 2008). Çalışmalar sırasında Costa ve McCrae başlangıçta nevrozizm ve dışa dönüklük boyutlarına odaklanmıştır. Bu keşiflerden sonra üçüncü bir faktör olarak deneyime açıklık bulunmuş, Costa ve McCrae'nin ilk çalışmaları bu üç boyuta odaklanarak devam ettirilmiştir. Kişilik özelliklerinin faktör analizi ile tutarlı bulgularla tanımlanmasıyla Lewis Goldberg 1981'de ilk olarak Büyük Beşli ifadesini kullanmasına rağmen, Costa ve McCrae çalışmalarına üç faktörle devam etmişlerdir. Üç boyutla NEO-PI adı verilen envanter geliştirilmiş, 1992 yılında revize edilen ölçeğe kadar Büyük Beşli'nin diğer iki boyutu olan yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarına odaklanılmamıştır (Feist ve ark., 2013).

McCrae ve Costa, faktörlerin biyolojik temellerinin var olduğunu iddia etmişlerdir. Buna göre davranışsal farklılıklar, sinirsel yapı, beyin kimyası ve benzeri genetik etkilere bağlı olarak belirlenmektedir. Psikolojide klasikleşmiş bir soru haline gelen, bireyin davranışlarında belirleyici olan etmen, doğuştan getirilen özellikler midir yoksa çevrenin etkisiyle kazanılan özellikler mi sorusunun yanıtının bu kuram açısından kalıtım olduğu söylenebilir (Cervone ve Pervin, 2016). Aşağıda büyük beşli olarak bilinen nevrozizm, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özellikleri açıklanmıştır.

Nevrozizm. Kaygılı, karamsar ve çevresindeki insanlara karşı güvensiz olmaya eğilimlidir. Duygusal denge ve esneklik özelliği kişiliğin bu boyutunda az görülmektedir (Holland ve Roisman, 2008). Kişiliğin bu boyutundan yüksek puan alanlar kendine acıyan, içine kapanık, duygusal ve kolayca incinebilir kişiler olup stresle ilişkili bozukluklara eğilimlidirler (Feist ve ark., 2013).

Dışa dönüklük. Sosyal olma, aktif davranma, olumlu düşünüp cana yakın ve girişken olma kişiliğin bu boyutunu ifade etmektedir (Burger, 2006). Dışa dönükler, arkadaş canlısı, eğlenceyi, muhabbeti seven ve konuşkan kişilerdir (McCrae ve Costa, 1987).

Deneyime açıklık. Yenilikçi, hayal gücü kuvvetli, düşüncelerinde ve hayat görüşlerinde hayalperest olma deneyime açıklığın başlıca özellikleri arasında yer almaktadır. Deneyime açık kişiler, muhafazakar olmamaya eğilimli olup entelektüel meraka sahiplerdir (Chamorro-Premuzic, 2011). Estetik duyarlılığı olan ve duygu

derinliğine sahip, çeşitliliğe ihtiyaç duyan kişiler, kişiliğin bu boyutunu temsil etmektedirler (McCrae ve Costa Jr., 1989).

Yumuşak başlılık (Uyumluluk). Kişiliğin bu boyutu ise iyi huylu, affedici, başkasının yardımına koşan, karşısındakine çabuk inanan kişileri temsil etmektedir (Cervone ve Pervin, 2016). Arkadaşları tarafından cana yakın ve yumuşak kalpli bulunan kişiliğin bu boyutundaki kişilerin aksine, bu boyuttan düşük puan alanlar şüpheli, merhametsiz ve iş birlikçi olmamaya yatkınlardır (McCrae ve Costa, 1987).

Sorumluluk. Kararlı, düzenli, tutarlı olma ile ölçülü davranma sorumluluk bilinci yüksek kişileri ifade etmektedir (Doğan, 2013). Kişiliğin bu boyutu hedef yönelimli olup başarılı olana dek çalışmayı göze alan kişilerle karakterizedir (Soto, 2018). Öz-disiplin olarak da adlandırılan bu boyuttan yüksek puan alan kişilerin beynin planlı davranışlarını organize etmekte etkin olan frontal (ön) loblarının daha gelişmiş olduğu düşünülmektedir (Myers ve Dewall, 2017).

Bireyi diğerlerinden ayıran kendine özgü, tutarlı özellikler bütünü olan kişilik, ilk olarak yukarıda açıklanan altı yaklaşım bağlamında ele alınmış olup daha sonra Büyük Beşli olarak da bilinen kişilik modeli açıklanmıştır. Bu modelle kişilik, sıfatlara dayalı incelenerek evrensel bir bakış açısı sunma amaçlanmaktadır. Kişiliğin beş boyutundan alınan puanlar incelenerek bireyin hangi kişilik özelliğine yatkınlığının olduğu anlaşılmaktadır. Kişilik özelliklerinin anlaşılıp yorumlanması bireyin hem kendini tanıması hem de çevresini anlamlandırması açısından önem arz etmektedir.

İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında, güvengenlik, benlik kurgusu ve beş faktör kişilik kuramı ile ilgili yapılmış araştırmalar ele alınmıştır.

Güvengenlik ile ilgili araştırmalar. Bu başlık altında güvengenlik ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmalar tarih sırasına uygun olacak şekilde sunulmuştur.

Hamid (1994) tarafından 208 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada, katılımcıların yarısı güvengen, diğer yarısı ise güvengen olmayan (çekingen) kişiler olarak ikiye ayrılmıştır. Söz konusu araştırmada, güvengenlik ile kişilik boyutları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre

kadınların ve erkeklerin güvengenlik puanları arasında manidar farklılık bulunmazken, iki grubun kişilik boyutlarından aldıkları puanlara bakıldığında, güvengen kişilerin nevrozizm, dışa dönüklük ve deneyime açıklık boyutlarından güvengen olmayan kişilere nazaran daha yüksek puan aldıkları; güvengen olmayan kişilerin ise yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarından daha yüksek puan aldıkları söylenebilir.

İspanya'da 925 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, cinsiyet rollerinin güvengenlik ve Eysenck'in kişilik boyutları ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, kadınsı cinsiyet rolleri ile sosyal yaşamda olumlu bir şekilde kendini ifade etme arasında pozitif yönde manidar ilişki olduğu; güvengenliğin ilişkileri başlatma boyutu ile kadınsı cinsiyet rolleri arasında ise negatif yönde manidar ilişki olduğu görülmektedir (Arrindell, Vergara, Torres, Caballo, Sanderman, Calvo, Vanderende, Oosterhof, Castro, Palenzuela, Zaldivar, Simon, 1997).

Şahin'in (2007), 208 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada, bireylerin stresle başa çıkma düzeyleri ve kendilerini anlatma yöntemleri ele alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, katılımcıların güvengenlik puanları yaş değişkeni açısından istatistiksel olarak manidar farklılık göstermezken; karşı cins ile ilişki kurma açısından bakıldığında güvengenlik puanları düşük olan kişilerin güvengenlik puanı yüksek olan kişilere göre karşı cinsle ilişki kurmada daha çok güçlük çektiği sonucuna ulaşılmıştır. Puanlar arasındaki farklılığın ise istatistiksel açıdan manidar olduğu bulgusu elde edilmiştir. Yani bir başka deyişle güvengen olmayan kişiler, karşı cinsle ilişki kurarken zorlanmaktayken; güvengen olan kişiler ise onlara göre karşı cinsle ilişki kurarken daha az zorlanmaktadırlar. Son olarak duygularını ifade etme değişkeni açısından bakıldığında güvengen olmayan kişilerin güvengen olan kişilere göre duygularını ifade etmekte zorlandıkları görülmektedir. Puanlar arasındaki farklılık ise istatistiksel açıdan manidar bulunmuştur.

Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim gören 409 hemşirelik ve ebelik öğrencisiyle gerçekleştirilen bir çalışmada, katılımcıların benlik saygısı ve güvengenlik düzeyleri incelenmiştir. Bulgular incelendiğinde, istatistiksel açıdan manidar farklılık olmamasına rağmen 4. sınıf öğrencilerinin güvengenlik puanlarının en yüksek, 1. sınıf öğrencilerinin güvengenlik puanlarının ise en düşük

olduğu, yaşamın büyük bir çoğunluğunun geçirildiği yere göre ise büyükşehirde yaşayan öğrencilerin, diğer yerleşim yerlerinde yaşayan öğrencilere göre güvengenlik puanlarının istatistiksel açıdan manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Son olarak benlik saygısı ile güvengenlik arasındaki ilişkiye bakılırsa benlik saygısı puanları ile güvengenlik puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde manidar farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dinçer, 2008).

Hacettepe niversitesi'nde öğrenim gören 359 niversite hazırlık sınıfı öğrencisinin katılımcılarını oluşturduğu araştırmada, güvengenlik düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların güvengenlik puanlarının ebeveyn tutumu açısından demokratik ana-baba tutumu açısından manidar farklılık gösterirken; cinsiyet, niversiteye yerleşmede kullanılan puanın türü ve yaşamın çoğunlukla sürdürüldüğü yerleşim yeri açısından manidar farklılık bulunmamaktadır (Voltan-Acar, Arıcıoğlu, Gültekin ve Gençtanırım, 2008).

Deltsidou'nun (2009) Yunanistan'da yaptığı araştırmada ise 298 hemşirelik öğrencisinin güvengenlik düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, hemşirelik ğrencilerinin algılanan güvengenlik düzeyleri aldıkları eğitim süresince aşamalı olarak artmaktadır. Yani bir başka deyişle sınıf düzeyi arttıa katılımcıların güvengenlik düzeylerini ifade eden puanlar artmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta öğrenim gören 400 niversite ğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, bölümlere göre katılımcıların güvengenlik puanları incelendiğinde bilgisayar enformatik ğrencilerinin puanlarının Türkçe ğretmenliği bölümündeki öğrencilere göre istatistiksel açıdan manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, bilgisayar enformatik öğrencileri, aday Türkçe ğretmenlerine göre daha gvengendirler. Cinsiyet değişkenine göre ise katılımcıların güvengenlik puanları arasında farklılık bulunmamaktadır. Son olarak niversite ğrencilerinin yaşlarına göre güvengenlik puan ortalamalarına bakıldığında istatistiksel açıdan manidar farklılığın olmadığı görülmektedir (Dinçyürek, ağlar ve Birol, 2010).

Katılımcılarını Hindistan ve Sırbistan'da lisans öğrenimi gören 224 öğrencinin oluşturduğu, güvengenlik ve kişilik arasındaki ilişkinin kültürler arası farklılıklar bağlamında ele alındığı çalışmada, Sırbistandaki ğrencilerin güvengenlik puanlarının Hindistandaki ğrencilerin güvengenlik puanlarından

manidar bir şekilde yüksek olduğu görülürken; Sırbistandaki öğrencilerin güvengenlik puanlarının ise kişiliğin tüm boyutları ile manidar şekilde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hindistandaki öğrencilerin güvengenlik puanlarının kişiliğin sadece dışa dönüklük, sorumluluk ve nevrotizm boyutları ile arasında manidar ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Hindistan örneğinde güvengenlik ile dışa dönüklük ve sorumluluk arasında pozitif yönlü ilişki varken; nevrotizmle güvengenlik arasında ise negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Sırbistan örneğinde de benzer şekilde güvengenlik ile nevrotizm arasında negatif yönlü ilişki bulunurken; güvengenlikle kişiliğin diğer dört boyutu arasında pozitif yönlü ilişki elde edilmiştir. Ayrıca Sırbistan örneğinde bulunan öğrencilerin güvengenlik puanları ile dışa dönüklük arasındaki ilişki en yüksek düzeyde elde edilmiştir (Tripathi, Nongmaithem, Mitkovic, Ristic ve Zdravkovic, 2010).

Ekinci, Şahin-Altun ve Can (2013) tarafından 267 üniversite öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada, aday hemşirelerin stresle başa çıkma ve güvengenlik düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre hemşirelik öğrencilerinin güvengenlik puanları arttıkça stresle başa çıkma düzeyleri de beraberinde artmaktadır, bir başka deyişle güvengenlik ile stresle başa çıkma düzeyi arasında pozitif yönde manidar bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca cinsiyete göre araştırma sonuçları incelendiğinde, kadın öğrencilerin güvengenlik puan ortalamalarının erkek öğrencilerin güvengenlik puan ortalamalarından istatistiksel açıdan manidar olarak yüksek çıktığı görülmektedir. Bu bulgu, kadınların hemşirelik mesleğinde sayıca fazla olmalarının olumlu etki yapmış olabileceği ile açıklanmıştır.

Yaşları 18 ile 43 arasında değişen 330 yetişkin Asyalı uluslararası öğrencinin sosyo-kültürel uyumlarını, çok kültürlü kişilik, güvengenlik, akademik öz yeterlik ve sosyal destek açısından inceleyen çalışmada, hem çok kültürlü kişilik hem de güvengenliğin sosyo-kültürel uyumla ilişkili olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca, daha güvengen olan Asyalı uluslararası öğrencilerin, daha fazla akademik güvene sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Lee ve Çiftçi, 2014).

Katılımcılarını 254 hemşirelik öğrencisinin oluşturduğu çalışmada, aday hemşirelerin güvengenlik ve bağlanma stilleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadınların güvengenlik puanları erkeklerin güvengenlik puanlarından manidar olarak yüksektir; hayatın büyük bir çoğunluğunun geçirildiği yerleşim yeri açısından ise katılımcıların güvengenlik puanları arasında manidar bir farklılık

bulunmamıştır. Sınıf düzeyine göre hemşirelik öğrencilerinin güvengenlik puanları arasında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık yoktur. Son olarak hemşirelik öğrencilerinin ebeveyn tutumları açısından bir inceleme yapıldığında, babası katı-kuralcı olan hemşirelik öğrencilerinin güvengenlik puanlarının düşük olduğu görülmüştür (Metin, 2014).

Bir başka araştırmada Ateş (2015), 544 üniversite öğrencisinin, sosyal destek algılarını güvengenliğin yordayıcısı olarak incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek güvengenliği ilk sırada önemli bir yordayıcı olarak açıklarken aileden algılanan sosyal destek ise ikinci sırada önemli bir yordayıcı olarak açıklanmıştır. Özel insandan algılanan sosyal destek ise üçüncü sırada güvengenlik değişkeninin önemli bir yordayıcısı olmuştur.

İstanbuldaki bir vakıf üniversitesinde öğrenim gören 50 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen bir araştırmada, hiperaktivite düzeyi, sosyal uyum ve güvengenlik düzeyi değişkenleri ele alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, dikkat eksikliği puanı yüksek olan kişilerin güvengenlik puanları arasında istatistiksel açıdan manidar ilişki bulunmuştur, yani bir başka deyişle dikkat eksikliği puanı arttıkça kişinin güvengenlik puanı da artmaktadır. Hiperaktivite ile güvengenlik puanları arasında ise manidar ilişki bulunmamaktadır. Son olarak cinsiyete göre güvengenlik puanları incelendiğinde kadınların güvengenlik puanlarının erkeklerin güvengenlik puanlarından yüksek olduğu görülmektedir, ancak puanlar arasındaki fark istatistiksel açıdan manidar bulunmamıştır (İlhan, 2015).

Amanvermez (2015) tarafından 478 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, öğrencilerin üniversite yaşamına uyum göstermeleri, güvengenlik ve öğrenilmiş güçlülük bağlamında ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, güvengenlik, katılımcıların üniversite yaşamına uyumlarında en yüksek düzeyde yordama gücüne sahiptir. Ayrıca güvengenlik ile üniversite ortamına uyuma arasında pozitif yönde manidar bir ilişki bulunmuştur. Üniversite ortamına uymanın alt boyutları arasında yer alan sosyal uyum ile güvengenlik puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında, güvengenliğin sosyal uyumu en yüksek düzeyde yordadığı görülmektedir. Bununla birlikte güvengenlik ile sosyal uyum arasında pozitif yönde manidar ilişki vardır.

Yapılan bir başka çalışmada, beş faktör kişilik özellikleri ve güvengenlik, iletişim becerileri konusunda verilen uzmanlık eğitimi bağlamında incelenmiştir. İletişim becerileri eğitiminin öncesindeki ve sonrasındaki veriler incelendiğinde, beş faktör kişilik özellikleri ve güvengenliğin, iletişim becerilerini kullanmada uzman olabilmenin manidar yordayıcısı olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu, araştırmacılar tarafından, iletişim becerilerini edinmenin kişilik tarafından etkilenmediği; güvengen olmanın ise iletişim becerilerini eşit bir şekilde uygulamaya öncülük etme konusunda gerekli olmadığı yorumuyla açıklanmıştır (Kuntze, Molen ve Born, 2016).

Berndt ve Blight (2016) tarafından işletme ve halkla ilişkiler bölümlerinde öğrenimine devam eden 117 lisans öğrencisiyle gerçekleştirilen bir başka çalışmada, iş hayatında gruba çalışmanın etkisi incelenmiştir. Araştırma kapsamında, grubun tüm üyelerini memnun etmede, grup liderinin güvengen ve işbirlikçi davranmasının nasıl bir etkiye sahip olduğuna bakılmıştır. Elde edilen bulgulara göre güvengenlik, işbirlikçilik ve grup memnuniyetinin lidere verilen notun yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcılarını 328 üniversite öğrencisinin oluşturduğu çalışmada, algılanan duygusal istismar düzeyi ile güvengenlik arasındaki ilişki ele alınmıştır. Buna göre katılımcıların yaş değişkeni ile güvengenlik puanları arasında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık bulunmamıştır. Bir başka deyişle, yaşın güvengenlik puanları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Cinsiyete göre ise katılımcıların güvengenlik puanları arasında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık yoktur. Son olarak algılanan duygusal istismar düzeyi açısından güvengenlik puanları incelendiğinde duygusal istismarı algılama puanı yüksek olan katılımcıların güvengenlik puanlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani duygusal istismarı algılama arttıkça güvengenlik puanı düşmektedir (Karanis, 2016).

Çelik (2016) tarafından 580 öğretmen adayı ile yapılan araştırmanın sonuçlarına bakıldığında psikolojik iyi oluşun, sosyal yetkinlik ve güvengenlik değişkenleri tarafından manidar bir şekilde yordandığı görülmektedir. Ayrıca güvengenlik puanlarında annenin tutum algısı ile sosyal-kültürel etkinliklere katılım durumuna göre manidar farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcılarını farklı bölümlerde öğrenim gören 392 üniversite öğrencisinin oluşturduğu araştırmada, cinsiyet ve yaş değişkenine göre öğrencilerin güvengenlik puanları arasında manidar bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaşamın büyük bir çoğunluğunun geçirildiği yer açısından katılımcıların güvengenlik puanları arasında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık bulunmamaktadır. Beklenilenin aksine köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin güvengenlik puanları en yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin kaldıkları yere göre de güvengenlik puanlarına bakılmış, kalınan yere göre istatistiksel açıdan manidar farklılık bulunmamıştır. Ailesi ile birlikte kalan öğrencilerin güvengenlik puanları en yüksek iken devlet yurtlarında kalan öğrencilerin güvengenlik puanları en düşük olarak elde edilmiştir. Son olarak bireylerin aktif olarak spor yapma durumlarına göre güvengenlik puanlarına bakılmıştır. Aktif olarak spor yapan kişilerin spor yapmayanlara göre güvengenlik puanlarının yüksek olmasına rağmen, bunun istatistiksel açıdan manidar farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Aktaş, 2016).

Akeren (2017) tarafından 846 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, psikolojik yardım ihtiyacının aralarında güvengenlik ve algılanan sosyal desteğin de olduğu değişkenlerce yordanıp yordanmadığı incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, güvengenlik, katılımcıların psikolojik yardım arama ihtiyaçlarını negatif yönde manidar bir şekilde yordamaktadır. Bir başka deyişle güvengenlik puanı arttıkça psikolojik yardım arama ihtiyacı azalmaktadır. Son olarak güvengenlik düzeyinin, psikolojik yardım aramanın alt boyutları arasında yer alan sevgi ihtiyacı ile arasındaki ilişki incelendiğinde, güvengenlik puanı yüksek olan kişilerin daha az sevgi ihtiyacı duydukları görülmektedir.

Katılımcılarının 576 üniversite öğrencisinin olduğu araştırmada güvengenlik, cinsiyet, anne ve babanın birlikte olma durumları, kitle iletişim araçlarını kullanma gibi bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Sosyal medya kullanımı ve film / dizi izleme amacıyla interneti kullananların güvengenlik puan ortalamaları süreli yayınları okumak amacıyla interneti kullananlara göre manidar bir şekilde farklılaşmıştır. Cinsiyet ve anne babanın birlikte olma durumları açısından ise üniversite öğrencilerinin puan ortalamaları arasında manidar bir farklılık görülmemiştir (Zengin, 2017).

Sims (2017) tarafından çeşitli yaşlardaki 245 yetişkin ile gerçekleştirilen araştırmada beş faktör kişilik özelliklerinin empatik dinleme ve güvengen iletişim üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda beş faktör kişilik özelliklerinin, etkin empatik dinleme ve güvengenlik iletişim yeterlilikleri üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca, dışa dönük olmanın güvengenlik üzerinde en çok etkiye sahip olan kişilik özelliği olduğu, bununla beraber sorumluluk ve nevrotizm kişilik özelliklerinin güvengenlik üzerinde küçük de olsa yordayıcı etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bir başka araştırmada, 181 PDR ve Psikoloji öğrencisinin güvengenlik düzeyleri aralarında eğitim, cinsiyet ve bölümün de olduğu bazı değişkenler açısından ele alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre katılımcıların güvengenlik puanları cinsiyete ve bölüme göre manidar farklılık göstermezken eğitim düzeyi açısından güvengenlik puanlarına bakıldığında lisansüstü öğrenimlerine devam öğrencilerin güvengenlik puanları, lisans öğrencilerine göre istatistiksel açıdan manidar olarak yüksek bulunmuştur. Bölümlere göre lisansüstü öğrenimlerine devam öğrencilerin güvengenlik puanları karşılaştırıldığında ise PDR yüksek lisans öğrencilerinin Psikoloji yüksek lisans öğrencilerine göre güvengenlik puanları istatistiksel açıdan manidar olarak yüksektir. Bu durum eğitim fakültesinde alınan eğitimin çeşitliliği teşvik etmesi bakımından avantaj sağlayabileceği şeklinde yorumlanmıştır (Tatar, 2017).

Abakay, Alıncak ve Ay (2017) tarafından 251 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıların beden algısı ile güvengenlik düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, cinsiyete göre güvengenlik puanları incelendiğinde, kadınların güvengenlik puanlarının erkeklerin güvengenlik puanlarından istatistiksel açıdan manidar olarak daha yüksek çıktığı görülmektedir. Spor yapma duruma göre ise güvengenlik puanları arasında manidar farklılık görülmemektedir. Son olarak beden algısı ile güvengenlik puanları arasındaki ilişki incelendiğinde, beden algısı değişkeni ile güvengenlik puanları arasında negatif yönde manidar ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka deyişle cinsiyetine bakılmaksızın, kişinin beden algısı düzeyi yükseldikçe güvengenlik puanları azalmaktadır. Beden algısı düzeyinin, bireyin bedenine odaklanması, estetik kaygı ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir.

Kültürel duyarlılık ve güvengenlik arasındaki ilişkiyi, 444 hemşirelik öğrencisi ile inceleyen araştırmada, bireylerin güvengenlik düzeyi arttıkça kültürel duyarlılık puanlarının da arttığı, bir başka deyişle güvengenlik puanları ile kültürel duyarlılık puanları arasında pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca güvengenlik ile yaş arasındaki ilişkiye bakıldığında yaş arttıkça bireyin güvengenlik puanının da arttığı sonucu paylaşılmıştır. Yaşanılan yer, anne babanın eğitim düzeyi ve mesleği, yaşanılan yerleşim yeri (büyükşehir, il, köy) gibi sosyodemografik değişkenler ile güvengenlik düzeyi arasında ise manidar ilişki bulunmamıştır (Kılıç ve Sevinç, 2018).

Katılımcılarını 500 üniversite öğrencisinin oluşturduğu, problem çözme becerisi ile güvengenlik düzeyinin sanat eğitimi alıp almamaya göre incelendiği araştırmada, güvengenlik düzeyinin sanat eğitimi alıp almama açısından manidar bir farklılık göstermediği bulgusu elde edilmiştir. Yani başka bir deyişle sanat eğitimi alan üniversite öğrencilerinin güvengenlik puanları ile sanat eğitimi almayan üniversite öğrencilerinin güvengenlik puanları arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır (Erez, 2019).

Uçar (2019) tarafından 1125 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, cinsiyete göre kadınların güvengenlik puanları erkeklerin güvengenlik puanlarından istatistiksel açıdan manidar olarak daha yüksek bulunmuştur. Yaşanılan yer değişkeni açısından bakıldığında ise ailesinin yanında kalan bireylerin güvengenlik puanları, yurttan kalan bireylerin güvengenlik puanlarından istatistiksel açıdan manidar olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyoekonomik düzeye göre bakıldığında, ailelerinin aylık geliri yüksek olan kişilerin güvengenlik puanlarının diğer sosyoekonomik düzeye sahip kişilere nazaran daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak ebeveynlerin eğitim durumlarına bakıldığında anne ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerin güvengenlik puanları anne ve babasının eğitim düzeyi daha düşük olan kişilere nazaran yüksek bulunmuştur. Puanlar arasındaki fark istatistiksel açıdan manidardır.

Bu bölümde güvengenlik ile ilgili araştırmalar, yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar olarak ayrılmadan tarih sırasına uygun olarak verilmiştir. İlgili araştırmalar incelendiğinde güvengenliğin tıpkı bu araştırmada olduğu gibi bağımlı değişken olarak daha çok seçildiği görülmektedir. Güvengenlik kavramının aday

hemşire, ebe, işletmeci, halkla ilişkiler uzmanı ve öğretmenlerle çalışıldığı, özellikle hastalarla iletişim kurma konusunda hemşire ve ebelerin güvengenlik becerilerine ihtiyaç duydukları bu beceriye sahip olmalarının karşılaştıkları sorunların azalması açısından önem arz edeceği araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Berndt ve Blight, 2016; Dinçer, 2008; Dinçyürek ve ark., 2010; Metin, 2014). Güvengenliğin aralarında stresle başa çıkma, benlik saygısı, bağlanma stilleri, sosyal destek ve spor yapmanın olduğu değişkenlere göre incelendiği araştırmalara bakıldığında stresle başa çıkmada başarılı olan, benlik saygısı yüksek olan, katı-kuracı ebeveyne sahip olmayan kişiler ile çevresi tarafından sosyal destek algılayan kişilerin güvengenlik puanlarının yüksek olduğu, bu değişkenlerle güvengenlik arasında manidar bir ilişki olduğu görülürken; spor yapma durumuna göre güvengenlik puanları arasında manidar bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Aktaş, 2016; Ateş, 2015; Dinçer, 2008; Ekinci ve ark., 2013; Metin, 2014). Güvengenliğin cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş, hayatın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer, yerleşim yeri ve sosyoekonomik düzey, demografik değişkenleri tarafından incelendiği araştırmalara bakıldığında ise güvengenlik puanlarının cinsiyete göre farklılaştığını gösteren sonuçlar olduğu gibi, manidar farklılığın olmadığı sonuçların da olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyi değişkenine göre ise dördüncü sınıf öğrencilerin güvengenlik puanlarının birinci sınıf öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, yaş açısından bakıldığında yaşa göre güvengenlik puanlarının manidar şekilde farklılaşmadığını, yerleşim yeri açısından illerde yaşayanların kırsal kesimde yaşayanlara göre güvengenlik puanlarının yüksek olduğu bulgular olduğu gibi köy ve kasabada yaşayan kişilerin güvengenlik puanlarının en yüksek olduğu bulguların da var olduğunu, hayatın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer açısından bakıldığında ise manidar farklılığın olmadığını, sosyoekonomik düzeye göre ailelerinin aylık geliri yüksek olan kişilerin güvengenlik puanlarının ailelerinin aylık geliri yüksek olmayan kişilere nazaran güvengenlik puanlarının daha yüksek olduğunu, gösteren bulgular elde edilmiştir (Abakay ve ark., 2017; Aktaş, 2016; Dinçer, 2008; Ekinci ve ark., 2013; Karanis, 2016).

Benlik kurgusu ile ilgili araştırmalar. Bu başlık altında benlik kurgusu ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmalar tarih sırasına uygun olarak sunulmuştur.

Akhun (2012) tarafından 844 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıların cinsiyete göre benlik kurgularına bakıldığında, kadınların ilişkisel benlik kurgusundan aldıkları puanların ortalamaları ile özerk-ilişkisel benlik kurgusundan aldıkları puanların ortalamaları, erkeklerin bu iki benlik kurgusundan aldıkları puanların ortalamasından istatistiksel açıdan manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca özerk (bağımsız) benlik kurgusu özellikleri ile ilişkisel (bağımlı) benlik kurgusu özelliklerini bir arada barındıran özerk-ilişkisel benlik kurgusunun her iki cinsiyetteki katılımcılarda da en fazla görüldüğü söylenebilmektedir. Son olarak ilkökul çağının geçtiği yerleşim yerine göre katılımcıların benlik kurgularına bakıldığında, ilkökulu kent ortamında geçiren kişilerin özerk benlik puanlarının ilkökulu kırsal ortamda geçiren kişilere nazaran istatistiksel açıdan manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcılarını 252 üniversite öğrencisinin oluşturduğu, psikolojik iyi oluş düzeyinin benlik kurgusu bağlamında incelendiği araştırmada, benlik kurgusunun alt boyutlarından bireyci benlik kurgusunun psikolojik iyi oluşu pozitif yönde yordadığı; ilişkisel benlik kurgusunun ise bireyci benlik kurgusuna nazaran daha düşük düzeyde üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşunu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kuyumcu, 2012).

Katılımcılarını Amerika Birleşik Devletleri ve Tayland'da öğrenim gören 219 üniversite öğrencisinin oluşturduğu çalışmada, benlik kurgularının, güvengenlik ve saldırganlık üzerindeki etkisi incelenmiştir. Benlik kurgularının, güvengen ve saldırgan davranma eğilimi ile ilişkisini ortaya koymayı hedefleyen araştırmanın sonuçlarına göre, bağımsız benlik kurgusu hem güvengenlik hem de saldırganlıkla pozitif şekilde ilişkiliyken; bağımlı benlik kurgusunun ise tam tersi bir şekilde hem güvengenlik hem de saldırganlıkla negatif şekilde ilişkili bulunmuştur (Polyorat, Jung ve Hwang, 2013).

Karaşar (2014) tarafından 287 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların sosyal onay ihtiyacı düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, toplulukçu benlik boyutu ile sosyal onay ihtiyacı ilişkili bulunmuştur. İlişkisel ve bireyci benlik kurgusunun ise sosyal onay ihtiyacını yordamadığı bulgusuna ulaşılmıştır. İlgili araştırmada toplulukçu benlik ile sosyal onay ihtiyacı arasında ilişkinin bulunması, kültürün, bireylerin

sosyal onay ihtiyacı üzerindeki etkisinin incelenmesi açısından önemli görülmektedir.

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin benlik kurgularını da içeren çeşitli değişkenler açısından davranış özelliklerini inceleyen araştırmada, evli olmayan ve evli bireylerin özgecilik ölçeğinden aldıkları puanlar ile benlik kurgusu ölçeğinin alt boyutları olan ilişkisel, bireyci ve toplulukçu benlik puanları arasında pozitif yönde manidar ilişki bulunmuştur. En yüksek ilişki, evlilik öncesindeki bireylerde özgecilik ve toplulukçuluk arasında; evli bireylerde ise özgecilik ve ilişkisellik arasında elde edilmiştir. İlişkisel ve toplulukçu benlik özellikleri olan başkalarını düşünme ve davranışlarını belirlerken diğerlerinin arzu ve faydalarını dikkate alma özelliği ile özgecilik arasında ilişkiden söz edilebilir (Tosun, 2015).

Başay (2015) tarafından 545 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen araştırmada üniversite öğrencilerinin eş seçme kriterleri ile benlik yapıları incelenmiştir. Söz konusu araştırmada kadınlar bireyci benlik boyutundan en yüksek puanı alırken; erkekler ise toplulukçu benlik boyutundan en yüksek puanı almıştır. Toplulukçu benlik boyutunda yer alan katılımcıların, eş adayının bakir/bakire olmasını bireyci ve ilişkisel benlik boyutunda yer alan katılımcılara göre daha fazla önemsendiği görülmüştür. Ayrıca ilişkisel ve toplulukçu benlik boyutlarından yüksek puan alan üniversite öğrencilerinin, eş adayının dindar olması özelliğine bireyci benlik boyutunda yer alan kişilere göre daha fazla önem verdikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Alpay (2015), 830 üniversite öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmada, intihar düşüncesi ile benlik kurgusu arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bireyci (özerk) benlik kurgusuna sahip kişilerin diğer benlik kurgusuna sahip kişilere göre intihar düşüncesini en fazla taşıdıkları görülmüştür. Benlik kurguları arasında intihar düşüncesini en az taşıdıklarını bildirenler, toplulukçu (bağımlı) benlik kurgusuna sahip kişilerdir. İntihar girişimi açısından bakıldığında ise yine bireyci (özerk) benlik kurgusuna sahip kişilerin en fazla girişimde bulunan benlik kurgusu boyutu olduğu görülmektedir. İntihar düşüncesi ve intihar girişimi açısından paylaşılan bu bulgular, istatistiksel açıdan manidar farklılığı da bulundurmaktadır. Son olarak benlik kurgusu boyutları ile sosyal sorun çözme becerisi arasındaki ilişki incelendiğinde, sosyal sorun çözme becerisine sahip kişilerin bireyci (özerk) benlik puanları istatistiksel açıdan manidar düzeyde

farklılaşmaktadır. Bir başka deyişle sosyal sorun çözme becerisine sahip kişilerin bireyci (özerk) benlik puanları daha yüksek bulunmuştur.

Benlik kurguları ve mutluluğu deneysel bir hazırlama çalışması bağlamında ele alan araştırmada, yaşam doyumu ve pozitif duygu durumu ölçeklerinde bağımsız benlik kurgusuna hazırlık yapan katılımcıların; karşılıklı-ilişkili benlik kurgusuna hazırlık yapan katılımcılardan daha fazla puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Negatif duygu durumu ölçeğinden ise karşılıklı-ilişkili benlik kurgusuna hazırlık yapan katılımcıların daha yüksek puan aldıkları bulgusu elde edilmiştir (Koydemir ve Mısır, 2015).

Chang (2015), 932 katılımcı ile gerçekleştirdiği araştırmada benlik kurgusu ve facebookta gerçekleştirilen aktiviteleri ele almıştır. Araştırma bulgularına göre, bağımlı benlik kurgusuna sahip olan katılımcıların Facebook etkinlikleri etkileşim yönelimli iken bağımsız benlik kurgusuna sahip katılımcıların Facebook etkinliklerinin sosyal gruba ait olma ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bağımlı benlik kurgusuna sahip katılımcıların Facebook'ta daha fazla vakit harcadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcılarını 511 üniversite öğrencisinin oluşturduğu çalışmada, benlik kurgusu ile travmatik stres düzeyi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, cinsiyete göre benlik kurguları incelendiğinde, toplulukçu benlik kurgusu puanları cinsiyete göre manidar farklılık göstermezken, bireyci (özerk) benlik kurgusu puanları ise cinsiyete göre manidar farklılık göstermektedir. Erkeklerin özerk benlik puanları, kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Travma yaşama durumuna göre, benlik kurgusu boyutlarına bakıldığında ise travma yaşayan kişilerin toplulukçu benlik kurgusu puanları travma yaşamayan kişilere göre istatistiksel açıdan manidar olarak yüksektir. Bireyci benlik kurgusu puanları ise travma yaşama durumuna göre istatistiksel açıdan manidar olarak farklılaşmamaktadır (Altıntaş, 2015).

Sivas'ta 452 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıların kişilik özellikleri ve benlik boyutlarının dinlenen müzik türü ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Bağımlı (toplulukçu) benlik kurgusunun halk müziği ve sanat müziği ile ilişkili çıkması beklenmesine rağmen, bağımlı benlik kurgusu ile bu iki müzik türü arasında herhangi bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Bağımsız (bireyci)

benlik kurgusu ile batı müzikleri arasında ilişkinin çıkması beklenmesine rağmen bu beklenti de karşılanmamıştır. İlişkinin ıkmaması, Rock müzik türünün ülkemizde henüz yeterince bilinmiyor olmasından kaynaklı olabilir (Kaçmaz, 2016).

Sevinç (2016) tarafından gerçekleştiren çalışmada, 252 üniversite öğrencisinin benlik kurgusu, bağlanma düzeyleri ile üniversiteye uyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ilişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcıların üniversiteye uyumlarının pozitif ve orta düzeyde olduğu söylenebilir. Ayrıca, toplulukçu benlik kurgusuna sahip katılımcıların üniversiteye uyum puanları yüksektir. Bir başka deyişle toplulukçu benlik kurgusu ile üniversiteye uyum puanı arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde manidar bir ilişki bulunmuştur. Son olarak cinsiyete göre benlik kurgusu puanlarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında, cinsiyete göre benlik kurgusu puanları arasında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık bulunmamıştır.

Bir başka araştırmada, Bulğur (2017), 527 üniversite öğrencisinin benlik kurguları ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, en yüksek ilişkinin akılcı olmayan inançlar ile ilişkisel benlik kurgusu arasında olduğu görülmüştür. Benlik kurgusunun bireyci ve toplulukçu boyutları ile akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin düzeyi ise düşük bulunmuştur. Ayrıca benlik kurgusu ile akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin yönünün pozitif olduğu sonucu paylaşılmıştır.

Hollanda'da 231 öğrencinin katılımcılarını oluşturduğu araştırmada, benlik kurgusuyla yaratıcılık arasındaki ilişki, yaklaşma motivasyonu ve bilişsel esneklik bağlamında ele alınmıştır. Buna göre benlik kurgusunun yaratıcılık üzerinde anlamlı, doğrudan etkiye sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca bağımsız benlik kurgusunun, bağımlı benlik kurgusuna nazaran bilişsel esneklik ve özgünlükle pozitif anlamda ilişkili olduğu sonucu paylaşılmıştır (Shao, Nijstad ve Tauber, 2018).

ataloğlu (2018) tarafından 198 yetişkin ile gerçekleştiren araştırmada benlik kurgusu ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma bulgularına göre benlik kurgusunun alt boyutları olan bireycilik, toplulukçuluk ve ilişkisellik ile psikolojik sağlamlık arasında negatif yönde manidar bir ilişki vardır. İlgili araştırma bulguları, bireyci benliğin sorunlarla mücadele etmekten kaçınmayı

beraberinde getirebilmesi, toplulukçu benliğin ise başkalarının istek ve beklentilerini ön planda tutmanın bireyin dayanıklılığı üzerinde olumsuz etkiye yol açabileceği özellikleri bağlamında ele alınmıştır.

Kuzey Kıbrıs'ta öğrenim gören 112 Afrikalı öğrencinin benlik kurguları, öz-saygı, sosyal destek ve sosyokültürel uyumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada, bağımlı benlik kurgusu ve sosyal desteğin sosyokültürel uyumun yordayıcısı oldukları bulgusuna ulaşılmıştır (Tchouh ve Mertan, 2018).

Alagöz (2019) tarafından 348 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, benlik kurgusu, sosyal onay ihtiyacı ile denetim odağı arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, toplulukçu benlik kurgusu puanları yüksek olan kişilerin olumlu izlenim bırakma boyutu ile arasında pozitif yönde manidar ilişki bulunurken; bireyci benlik kurgusu puanları yüksek olan kişilerin ise olumlu izlenim bırakma boyutu ile arasında negatif yönde manidar ilişki bulunmuştur. Sosyal onaylanma ihtiyacının bir diğer alt boyutu olan başkalarının yargılarına duyarlılık ile bireyci (özerk) benlik kurgusu arasında negatif yönde manidar ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak denetim odağı ile benlik kurgusunun alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, iç denetim ve dış denetim boyutları ile bireyci (özerk), ilişkisel benlik kurguları arasında, istatistiksel açıdan negatif yönde manidar ilişki bulunmuştur.

Trabzon'da öğrenimlerine devam eden 662 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, tek başına olma ile benlik kurgusu arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, benlik kurgusunun toplulukçu ve ilişkisel boyutları ile tek başına olmayı tercih etme arasında negatif yönde manidar ilişki bulunmuştur. Bir başka deyişle, katılımcıların toplulukçu ve ilişkisel benlik kurgusu puanları arttıkça daha fazla tek başına olmayı tercih ettikleri söylenebilir. Son olarak bireyci benlik kurgusunun tek başına olmayı pozitif yönde manidar bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benlik kurgusunun diğer iki alt boyutu, tek başına olmayı manidar bir şekilde yordamamaktadır (Özyazıcı, 2019).

Bu bölümde benlik kurgusu ile ilgili araştırmalar yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar olarak ayrılmadan tarih sırasına uygun olarak verilmiştir. Benlik kurgusu ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı olması, üniversite öğrencileri dışındaki kişilerin katılımcı olduğu bazı araştırmaların kullanılması zorunluluğunu

beraberinde getirmiştir. Benlik kurgusu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde cinsiyet, yaşamın geçirildiği yer, psikolojik iyi oluř, sosyal onay ihtiyacı, intihar dūřuncesi ve sosyal medya aktiviteleri açısından ele alan araştırmaların var olduğu sōylenabilir. Cinsiyet değişkeni ile benlik kurgusu arasındaki ilişkiye bakıldığında, kadınların ve erkeklerin ōzerk-ilişkisel benlik kurgusu puanlarının diğer benlik kurgusu puanlarına gōre daha yōksek olduğu, yaşamın geçirildiği yer açısından temel eğitimi kentlerde geçiren kişilerin ōzerk benlik kurgularının daha gelişmiş olduğu, bireyci benlik kurgusunun psikolojik iyi oluşu pozitif anlamda yordadığı, sosyal onay ihtiyacı açısından bakıldığında ise toplulukçu benlik kurgusuna sahip kişilerin daha çok sosyal onaya ihtiyaç duydukları, intihar dūřuncesi değişkeni açısından bakıldığında bireyci benlik kurgusuna sahip kişilerin bu dūřūnceyi daha çok taşıdığı, son olarak benlik kurgusu, sosyal medya aktiviteleri açısından incelendiğinde toplulukçu benlik kurgusuna sahip kişilerin sosyal medyada aktivitede bulunmalarında etkileşim alma motivasyonlarının etkili olduğu gōrōlmektedir (Akhun, 2012; Alpay, 2015; Chang, 2015; Karařar, 2014; Kuyumcu, 2012). Son olarak benlik kurgusu ile travma, ūniversiteye uyum, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik sağlamlık arasındaki araştırmalara bakıldığında, travmaya yaşayan kişilerin toplulukçu benlik kurgusu puanlarının manidar şekilde yōksek olduğunu, ūniversiteye uyumda toplulukçu benlik kurgusuna sahip kişilerin başarılı olduğunu, ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişilerin diğer iki benlik kurgusuna nazaran akılcı olmayan inançlara daha çok başvurduğunu, psikolojik sağlamlık değişkeni açısından ise benlik kurgusunun tōm boyutlarının negatif ilişki taşıdığını, bir başka deyişle bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusuna sahip kişilerin psikolojik sağlamlıklarının dūřōk olduğunu, açıklayan araştırma sonuçları bulunmaktadır (Altıntaş, 2015; Bulđur, 2017; atalođlu, 2018; Sevinç, 2016).

Beř faktōr kişilik kuramı ile ilgili araştırmalar. Bu başlık altında katılımcılarının ūniversite ōđrencilerinin olduğu beř faktōr kişilik kuramı ile ilgili yapılan bazı araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmalar tarih sırasına gōre sunulmuştur.

Kiřilik ōzellikleri ve ōđrenme stilleri ile akademik başarı arasındaki ilişki incelendiği araştırmada, 308 ūniversite ōđrencisi katılımcı olarak yer almıştır. Araştırma sonucuna gōre, sorumluluk ve uyumluluk kişilik ōzelliđi ile dōrt ōđrenme stili (sentez-analiz, sistemli çalışma, hafızada tutma ve detaylı işleme tabii tutma)

arasında pozitif ilişki bulunmasına rağmen nevrozizm ile bu dört öğrenme stili arasında negatif ilişki bulunmuştur. Hem kişilik özelliklerinin hem de öğrenme stillerinin akademik performansa katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Komarraju, Karau, Schmeck ve Avdic, 2011).

Çivitçi ve Arıcıoğlu (2012) tarafından 353 üniversite öğrencisiyle yapılan bir başka çalışmada aday psikolojik danışmanların kişilik özelliklerinin yardım etme stillerini yordama gücü incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, nevrozizm ve dışa dönüklük kişilik özelliğinin yardım etme stillerinden duygusal öğrenme stilini manidar bir şekilde yordadığı görülmüştür. Nevrozizm ile duygusal öğrenme stili arasında negatif yönde ilişki varken; dışa dönüklük ile duygusal öğrenme stili arasında pozitif yönde manidar bir ilişki vardır. Ayrıca somut durumsal stil ile sorumluluk ve dışa dönüklük kişilik özelliği arasında pozitif yönde manidar ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tatlıoğlu (2014) tarafından 717 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, büyük beşli özellikleri aralarında cinsiyet, sınıf, hayatın çoğunun geçirildiği yer ve aile yapısı açısından incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında cinsiyete göre kadınların, nevrozizm boyutundan aldıkları puanların erkeklerin kişiliğinin bu boyutundan aldıkları puanlardan manidar olarak daha yüksek olduğu, kişiliğinin diğer dört boyutundaki puanların ise manidar olarak farklılaşmadığı bulgusu elde edilmiştir. Sınıf düzeyine göre birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin büyük beşli puanları karşılaştırılmış, dışa dönüklük ve deneyime açıklık boyutlarında dördüncü sınıf öğrencilerinin manidar bir şekilde yüksek puan aldıkları görülmektedir. Son olarak hayatın çoğunun geçirildiği yer ve aile yapısına bakıldığında büyükşehir ve illerde yaşayan kişilerin sosyallikle ilişkilendirilen dışa dönüklük puanlarının köy-kasaba gibi kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kişilere göre yüksek olduğu, aile yapısı açısından bakıldığında ise geniş aileye sahip kişilerin dışa dönüklük ve deneyime açıklık puanlarının manidar olarak yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcılarını 747 üniversite öğrencisinin oluşturduğu, tevazu düzeylerini beş faktör kişilik özellikleri ve denetim odağı bağlamında inceleyen araştırmanın sonuçlarına göre dışa dönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliği ile tevazu arasında pozitif yönde manidar bir ilişki varken; nevrozizmle tevazu arasında negatif yönde manidar bir ilişki vardır (Saygın, 2014).

Öztürk, Kara ve Körük (2015) tarafından 400 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen araştırmada, kişilik özellikleri ile sosyal görünüm kaygısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında kişiliğin olumsuzlukla ilişkilendirilen nevrozizm boyutu ile sosyal görünüm kaygısı arasında pozitif yönde manidar ilişki olduğu, kişiliğin diğer dört boyutunun ise sosyal görünüm kaygısı ile manidar şekilde ilişkili olmadığı görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, bireylerin sahip olduğu kişilik özelliklerinin sosyal görünümüne ilişkin sahip oldukları görüşleri etkileyebildiği şeklinde yorumlanmıştır.

Keldal ve Atli (2016) tarafından 433 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen araştırmada, yalnızlık ile beş faktör kişilik özelliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların yalnızlık puanları ile beş faktörün sorumluluk, uyumluluk ve dışa dönüklük boyutları arasında negatif yönde; nevrozizm boyutu arasında ise pozitif yönde manidar ilişki olduğu görülmüştür. Beş faktörün bir diğer boyutu olan deneyime açıklık özelliği ile katılımcıların yalnızlık puanları arasında manidar ilişki bulunmamıştır.

Bir başka araştırmada 1157 öğretmen adayının beş faktör kişilik özellikleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları cinsiyete göre incelendiğinde deneyime açıklık boyutunda kadınların erkeklerden; nevrozizm, dışa dönüklük, uyumluluk ve sorumluluk boyutunda ise erkeklerin kadınlardan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Sadece nevrozizm boyutunda elde edilen puan farkı manidardır. Yaş değişkenine göre ise yaşı 23'ten küçük olanların, yaşı 23'ten büyük olanlara göre sorumluluk ve yumuşak başlılık puanları daha yüksek iken; yaşı 23'ten büyük olan katılımcıların ise nevrozizm puanları yaşı 23'ten küçük olanlara göre daha yüksektir. Yaş değişkeni açısından sorumluluk, yumuşak başlılık ve nevrozizm kişilik özelliğine ait puan farklarının manidar olduğu bulgusu elde edilmiştir (Şeker-Sır, 2016).

Sarıcı-Bulut (2017) tarafından 419 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada, kişilik özellikleri, depresyon düzeyi ve stresle başa çıkma tutumları bağlamında incelenmiştir. Kişiliğin nevrozizm boyutu ile depresyon düzeyi arasında pozitif yönde manidar bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal, arkadaş canlısı olmakla ilişkilendirilen dışa dönüklük boyutu ile depresyon puanları arasında ise negatif yönde manidar bir ilişki olduğu görülmektedir. Son olarak stresle başa çıkma tutumlarını etkin kullanmada dışa dönüklük, deneyime açıklık,

yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özelliğinin daha ön planda olduğu sonucu elde edilmiştir.

Katılımcılarını 225 üniversite öğrencisinin oluşturduğu araştırmada, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özelliğinin psikolojik dayanıklılık düzeyi ile arasında pozitif yönde manidar bir ilişki olduğu; nevrozizm ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında ise negatif yönde manidar bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir (Topçu, 2017).

Benlik saygısının yetişkin bağlanma biçimleri ile kişilik özellikleri bağlamında incelendiği araştırmada, 212 üniversite öğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda sorumluluk boyutu ile benlik saygısı arasında pozitif; nevrozizm ve yumuşak başlılık boyutları ile benlik saygısı arasında negatif ilişki olduğu bulgusu paylaşılmıştır (Kan, 2018).

Arslan (2018) tarafından 323 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin Holland'ın mesleki kişilik tipolojisi ile kişiliğin beş boyutu arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre sosyal mesleki tipin yumuşak başlılık ve deneyime açıklık kişilik özellikleriyle, düzenli mesleki tipin sorumluluk ve yumuşak başlılık kişilik özellikleriyle; sanatçı mesleki tipin ise deneyime açıklık kişilik özelliğiyle arasında manidar ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Bir başka araştırmada büyük beşli özellikleri bağlamında affetme eğilimi kazandırmak amacıyla 24 üniversite öğrencisiyle (katılımcıların yarısı deney grubunda, yarısı kontrol grubunda yer almıştır) psiko-eğitim grubu çalışması gerçekleştirilmiştir. Programın, bireylerin kendini ve başkalarını affetme düzeylerini arttırmada etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların deneyime açıklık, dışa dönüklük, sorumluluk ve uyumluluk düzeylerinde artış olduğu gözlenmiştir (Adam-Karduz, 2019).

Bu bölümde büyük beşli ile ilgili araştırmalar yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilen araştırmalar olarak verilmek yerine tarih sırasına uygun olarak sunulmuştur. Kişilik özellikleri ile sosyal görünüm kaygısı, yalnızlık, depresyon ve stresle başa çıkma düzeyleri açısından inceleyen araştırmalara bakıldığında, sosyal görünüm kaygısının dışa dönüklük, nevrozizm ve yumuşak başlılık kişilik özellikleri ile pozitif bir şekilde ilişkili olduğu, yalnızlık değişkeni ile kişilik özellikleri

arasındaki ilişki incelendiğinde ise sorumluluk, dışa dönüklük ve yumuşak başlılık özelliklerini taşıyan kişilerin yalnızlık puanlarının düşük olduğu, nevrozizm boyutuna sahip kişilerin ise yalnızlık puanlarının yüksek olduğu, depresyon değişkeni ile kişilik özelliklerinin birlikte ele alındığı araştırmaya bakıldığında ise nevrozizm kişilik özelliğine sahip kişilerin depresyon puanlarının yüksek olduğu, dışa dönüklük kişilik özelliğinin ise depresyona eğilim yerine depresyondan uzak olmayla ilişkili olduğu, stresle başa çıkmada ise kişiliğin olumsuz yönünü ifade eden nevrozizm dışındaki tüm kişilik boyutlarının başarılı olduğu görülmektedir (Keldal ve Atli, 2016; Öztürk ve ark., 2015; Sarıcı-Bulut, 2017). Son olarak kişilik ile cinsiyet ve yaş demografik değişkenlerin birlikte incelendiği araştırmanın bulgularına bakıldığında cinsiyete göre erkeklerin deneyime açıklık boyutu dışındaki tüm kişilik boyutlarında kadınlardan daha yüksek puan aldıkları, yaş değişkeni açısından ise yaşı 23'ten küçük olan katılımcıların sorumluluk ve yumuşak başlılık puanlarının yüksek olduğu, yaşı 23'ten büyük olanların ise nevrozizm puanlarının yüksek olduğu bulgusu açıklanmaktadır (Şeker-Sır, 2016).

Bölüm 3

Yöntem

Bu araştırma ile üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin benlik kurgusu, beş faktör kişilik özellikleri, cinsiyet ve sınıf düzeyi gibi değişkenlerle arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada en az iki değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir müdahale olmadan incelendiği araştırma modeli olan ilişki model kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016).

Araştırma Grubu

Araştırma grubu 2018-2019 öğretim yılı bahar döneminde, Ankara'daki bir devlet üniversitesinde öğrenimlerini sürdüren lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Güvengenlik düzeyi, benlik kurgusu ve kişilik özellikleri gibi sürekli değişkenlerin ölçüldüğü araştırmada ilk olarak 547 katılımcıya ulaşılmıştır, 28 katılımcının ölçek maddelerini eksik ya da hatalı işaretledikleri tespit edilmiştir. Bu katılımcılar veri setine dahil edilmemiştir. Ayrıca veri setinde bulunan çok yönlü uç değerler tespit edilerek çıkarılmıştır. Uç değerlerin tespit edilmesinde, değişken sayısının en az iki olduğu durumlarda kullanılan Mahalanobis uzaklığı yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntemle yapılan hesaplama neticesinde 12 veri, veri setinden çıkarılmıştır. Nihayetinde analizler 507 öğrenciden toplanan verilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların demografik bilgileri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Değişkenler		<i>n</i>	%
Cinsiyet	Erkek	194	38,3
	Kadın	313	61,7
	Toplam	507	100
Yaş	18	37	7,3
	19	72	14,2
	20	107	21,1
	21	124	24,5
	22	89	17,6
	23 ve üzeri	78	15,5
	Toplam	507	100
Sınıf düzeyi			
Hazırlık ve 1. Sınıf		168	33,1
2. Sınıf		108	21,3
3. Sınıf		120	23,7
4. Sınıf		111	21,9
	Toplam	507	100

Katılımcıların % 38,3'ü erkek (n=194), % 61,7'si kadındır (n=313). Katılımcıların yaşları 18 ile 32 arasında değişmekte olup 20 ve 21 yaşındaki öğrenciler çoğunlukta yer almaktadır. Katılımcıların %45,6'sı bu yaş grubunda bulunmaktadır. Sınıf düzeyine göre katılımcıların dağılımları incelendiğinde, en fazla katılımcının hazırlık ve birinci sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan hazırlık sınıfı öğrencilerinin sayısının 25 olmasından ötürü bu veriler birinci sınıf düzeyi ile birleştirilerek sunulmuştur. Araştırmaya, ikinci ve dördüncü sınıf olup katılan katılımcıların sayısının birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Katılımcıların 108'i 2. sınıf öğrencisi olduklarını belirtirken, 111'i ise 4. sınıf öğrencisi olduklarını belirtmiştir. Son olarak üçüncü sınıf öğrencisi olan katılımcıların sayısı 120'dir. Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda, katılımcı sayısının sınıf düzeyine göre dengeli dağıldığı söylenebilir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın gerçekleştirilmesi için çalışmada kullanılan Voltan Acar Kendini Belirleme Envanteri, İlişkisel-Toplulukçu-Bireyci Benlik Kurgusu Ölçeği ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin geliştirenlerden / uyarlayıcılarından elektronik posta yoluyla izinler alınmıştır. İzin süreci tamamlandıktan sonra Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'na başvuru yapılmıştır. Etik komisyonu gerekli izinleri verdikten sonra veri toplama sürecine başlanmıştır.

Katılımcılar konusunda yanlılık yaşanmaması için araştırma yapılan üniversitede bulunan gönüllü öğrencilere, bölüm ayrımı yapılmaksızın öğretim görevlilerinden izin alınıp sınıflara gidilerek ulaşılmış, ölçekler uygulanmıştır. Araştırmacı öğrencilerin sorduğu sorulara içtenlikle yanıt vermiştir. Katılımcılar önce gönüllü katılım formunu okuyup onaylamışlar ardından sırasıyla kişisel bilgi formu, sıfatlara dayalı kişilik testi, Voltan Acar kendini belirleme envanteri ve ilişkisel-toplulukçu-bireyci benlik kurgusu ölçeklerini yanıtlamışlardır (Bacanlı ve ark., 2009; Ercan, 2011; Voltan-Acar ve Öğretmen, 2007). Katılımcıların ölçek maddelerini yanıtlamaları yaklaşık 12 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına ve yöntemine uygun olarak seçilen veri toplama araçları ile ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Kişisel bilgi formu. Araştırmacı tarafından katılımcıların cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyi ile ilgili bilgi edinmek için hazırlanan kişisel bilgi formu ekte yer almaktadır. Katılımcıların isimleri sorulmamıştır.

Voltan-Acar kendini belirleme (güvengenlik) ölçeği. Ölçek, güvengenliğin ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Yirmi sekiz maddeden oluşan ölçek iki boyutludur. Ölçeğin boyutları, çekingenlik ve güvengenliktir. Ölçek altılı likert tipinde olup maddelere verilen yanıtlar “beni hiç anlatmıyor” (1) ile “beni çok iyi anlatıyor” (6) arasında değişebilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 28 iken en yüksek puan ise 168'dir (Voltan-Acar ve Öğretmen, 2007).

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) tekniği ile ölçeğin yapı geçerliği sınanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksi sonuçlarına göre χ^2/sd oranı 1,55, GFI=0,95, AGFI=0,94, RMSEA değeri ise 0,05 olarak elde edilmiştir. Bu değerler ölçeğin iki alt boyutunun doğrulandığını, güvengenlik envanterinin geçerli bir

yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Çekingen boyutu iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,83 (17 madde) iken Güvengen boyutu iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,78 (11 madde) olarak ölçülmüştür. Ölçeğin 28 maddesine ait güvenilirlik katsayısı ise 0,87 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin çekingen boyutu ile ilgili olan (17 madde) maddelerin faktör yükleri 0,32 ile 0,65 arasında değişirken, güvengen boyutu ile ilgili olan (11 madde) maddelerin faktör yükleri 0,36 ile 0,74 aralığında değişmektedir (Voltan-Acar ve Öğretmen, 2007). Ölçeğin bu araştırmadaki iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ise 0,88 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin oldukça güvenilir ($0,60 \leq \alpha < 0,90$) olduğunu göstermektedir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018). Ayrıca araştırmadaki güvenilirlik analizi sonuçlarının ölçeğin orijinal çalışmasındaki sonuca yakın olduğu söylenebilir.

Sıfatlara dayalı kişilik testi. Ölçek, beş faktör kişilik özelliklerini sıfat çiftlerine dayalı olarak ölçmeyi amaçlamaktadır. Kırk sıfat çiftinden oluşan SDKT, 1'den 7'e kadar derecelendirilen likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin beş alt faktörü ise şöyledir: duygusal denge / nevrotizm, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda beş faktörün SDKT'ye ait varyansın % 52,63'ünü açıkladığı görülmüştür. Ölçekte dışa dönüklük ve yumuşak başlılık boyutu ile ilgili dokuz madde yer alırken, sorumluluk ve nevrotizm boyutlarını ölçen yedişer madde yer almaktadır. Son olarak deneyime açıklık boyutunu ölçen ise sekiz madde yer almaktadır. Sıfatlara dayalı kişilik testinin güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla yapılan testte SDKT'nin boyutlarının iç tutarlılık katsayısı 0,73 ile 0,89 arasında değişirken; en yüksek iç tutarlılık katsayısı dışa dönüklük (0,89) boyutu için ölçülmüştür. Duygusal denge / nevrotizm (0,73) boyutunda ise en düşük iç tutarlılık katsayısı değeri ölçülmüştür (Bacanlı ve ark., 2009). Araştırma kapsamında ölçeğin güvenilirlik katsayısı ölçülmüştür. SDKT'nin alt boyutlarının bu araştırmadaki güvenilirlik katsayısı 0,69 ile 0,88 arasında değişmektedir. En yüksek iç tutarlılık katsayısı dışa dönüklük (0,88) puanlarında elde edilirken; en düşük iç tutarlılık katsayısı ise nevrotizm (0,69) boyutunda elde edilmiştir. Tüm bu sonuçlar SDKT'nin ölçmek istediği özellikleri uygun bir şekilde ölçen güvenilir bir veri toplama aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

İlişkisel-toplulukçu-bireyci benlik ölçeği. Kashima ve Hardie (2000) tarafından geliştirilen İlişkisel-Toplulukçu-Bireyci Benlik ölçeğinin uyarlanması

Ercan (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçek yirmi yedi madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Yedili likert tipinde olan ölçek “Beni hiç yansıtmıyor” 1 ile “Beni tam yansıtmıyor” 7 arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin cronbach alpha güvenirliği bireycilik alt ölçeği için 0,73, ilişkisellik alt ölçeği için 0,68, toplulukçuluk alt ölçeği için 0,77 ve ilişkisel-toplulukçu-bireyci benlik ölçeği toplamı için 0,86 bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliğinde doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır.

Ölçeğin uyum indeksi değerleri χ^2/sd oranı 2,66, GFI = 0,85, AGFI= 0,82, RMSEA= 0,07, olarak bulunmuş, ölçeğin üçlü faktör yapısı doğrulanmıştır (Ercan, 2011). Bu araştırmada ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,85 bulunmuştur. Bu değer ölçeğin oldukça güvenilir ($0,60 \leq \alpha < 0,90$) olduğunu göstermektedir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018). Bu araştırmada ölçeğin cronbach alpha güvenirliği bireycilik boyutunda 0,75, ilişkisellik boyutunda 0,71 ve toplulukçuluk boyutunda ise 0,74 bulunmuştur. Bu araştırmadaki güvenirlik analizi sonuçlarının orijinal formula yakın sonuçlar verdiği söylenebilir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın alt problemleri ile istatistiksel işlemler yapılabilmesi için verilerin normallik dağılımları incelenmiştir. Bu doğrultuda güvengenlik, beş faktör kişilik özellikleri, benlik kurgusu değişkenlerinin normallik dağılımları histogram grafiği, basıklık ve çarpıklık değerlerinin hesaplanması doğrultusunda dağılımın normal olup olmadığına karar verilmiştir. Yapılan istatistiksel analizlerde histogram grafiklerinin normal dağıldığı, ortalama, ortanca ve tepe değerlerinin ise birbirlerine yakın değerler aldığı görülmüştür. Ayrıca değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri -1,96 ile + 1,96 arasında bulunmaktadır. SPSS’de güven düzeyi 0,05’e göre oluşturulduğunda -1,96 ile +1,96 aralığının normal olduğu belirlenmiştir. (Field, 2009). Varyansların homojenliği test sonuçlarına göre bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler arasında p güven düzeyi 0,05’ten daha yüksek çıkmıştır. Varyansların homojenliği açısından manidar bir fark yoktur hipotezi kabul edildiğinden varyansların eşitliği koşulu sağlanmıştır (Taşpınar, 2017).

Yukarıda belirtilen sonuçlar göz önüne alındığında değişkenlerin normal dağıldığı ve parametrik testlerle istatistiksel analiz yapmanın uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini görmek amacıyla Cohen’s *d* etki büyüklüğü değerine bakılmıştır. Sonuçlara göre

bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan güvengenlik üzerinde düşük ve orta düzeyde etkiye sahip olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bağımlı değişkenin en az iki yordayıcı (bağımsız) değişkene dayalı olarak tahmin edildiği analiz türü olan çoklu regresyon analiziyle araştırmanın birinci alt probleminin sınanması amaçlanmıştır. Çoklu regresyon analizinde karşılaşılabilecek sorunlardan biri de çoklu bağlantılılık sorunudur (Büyüköztürk, 2019).

Çoklu bağlantı bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde ilişkinin olması anlamına gelmektedir. Veri setinde çoklu bağlantı sorununun varlığını keşfetmek için bağımsız değişkenler arasındaki ikili korelasyonlara bakılabilir, 0,80 üzerindeki ilişki çoklu bağlantı sorununun olabileceğini göstermektedir (Field, 2009). Analiz yapılırken bir bağımsız değişkenle ilgili olarak diğer bağımsız değişkenlerin açıklayamadıkları varyans oranı olan tolerans değerinin $(1-R^2)$ 0,20'den daha düşük, varyans büyütme faktörü $VIF = 1/(1-R^2)$ değerinin 10'dan yüksek çıkması durumunda çoklu bağlantı sorununun varlığından söz edilebilir (Gürbüz ve Şahin, 2017). Veri setinin tolerans değeri ve varyans büyütme faktörü (VIF) incelenmiş ve veri setinde çoklu bağlantı sorununun olmadığı görülmüştür. Çoklu regresyon analizi yapılmadan önce veri setinde çoklu bağlantı sorununun olup olmadığını görmek amacıyla bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında korelasyon analizi yapılmıştır. Tablo 4'te ilgili analizin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4

Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonucu

Ölçekler ve alt boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Güvengenlik	1								
2. Nevrotizm	-0,23**	1							
3. Dışa dönüklük	0,62**	-0,07	1						
4. Deneyime açıklık	0,45**	-0,06	0,55*	1					
5. Yumuşak başlılık	0,19**	-0,29**	0,24**	0,39**	1				
6. Sorumluluk	0,30**	-0,11*	0,34**	0,25**	0,37**	1			
7. Bireycilik	0,34**	-0,02	0,25**	0,38**	0,27**	0,31**	1		
8. İlişkiselilik	0,19**	-0,13**	0,29**	0,23**	0,28**	0,23**	0,46**	1	
9. Toplulukçuluk	0,08	-0,15**	0,22**	0,06	0,25**	0,23**	0,26**	0,62**	1

* $p < 0,05$, ** $p < 0,00$

Tablo 4 incelendiğinde değişkenler arasındaki korelasyonun düşük ve orta düzeyde olduğu görölmektedir. Değişkenler arasındaki ilişki düşük ve orta düzeyde olduğundan veri setinin çoklu bağlantı sorununa sahip olmadığı söylenebilir. Buna göre, veri seti ile çoklu regresyon analizi yapılabileceği görölmektedir.

Ölçeklere ilişkin betimsel analizler. Araştırmada kullanılan her bir ölçek için ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmış ve tablo halinde aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5'te araştırmaya katılan öğrencilerin SDKT'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık sonuçları yer almaktadır. Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların puan ortalamalarının nevrozizm alt boyutunda $\bar{x}=3,61$, dışadönüklükte $\bar{x}=4,87$, deneyime açıklık boyutunda $\bar{x}=5,46$, yumuşak başlılık alt boyutunda $\bar{x}=5,24$ ve sorumluluk alt boyutunda $\bar{x}=4,98$ olduğu görölmektedir. Ortalama puanlara bakıldığında en yüksek ortalamanın deneyime açıklık alt boyutunda elde edildiği görülürken en düşük ortalamanın ise nevrozizm alt boyutunda hesaplandığı sonucuna ulaşılmaktadır. SDKT'nin alt boyutlarının standart sapma değerlerine bakıldığında nevrozizm (SS=0,98), dışadönüklük (SS=1,08), deneyime açıklık (SS=0,85), yumuşak başlılık (SS=0,88) ve sorumluluk (SS=1,02)'dir. Son olarak alt boyutların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde bu değerlerin 1'in altında oldukları görölmektedir. Bu bulgu, SDKT'nin alt boyutları olan nevrozizm, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluğun normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 5

SDKT Alt Boyutlarının $\bar{X}$, SS, Çarpıklık ve Basıklık Sonuçları

Ölçek	<i>n</i>	$\bar{x}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Nevrozizm	507	3,61	0,98	0,15	-0,18
Dışa dönüklük	507	4,87	1,08	0,39	0,60
Deneyime açıklık	507	5,46	0,85	-0,62	0,19
Yumuşak başlılık	507	5,24	0,88	-0,46	0,18
Sorumluluk	507	4,98	1,02	-0,44	-0,14

Tablo 6'da Güvengenlik envanterinin ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6

Güvengenlik Envanteri $\bar{X}$, SS, Çarpıklık ve Basıklık Sonuçları

Ölçek	<i>n</i>	$\bar{x}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Güvengenlik	507	114,04	18,66	-0,31	-0,19

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya katılan üniversite lisans öğrencilerinin güvengenlik envanterine ilişkin puan ortalamalarının $\bar{x}=114,04$, ($SS=18,66$) olduğu görülmektedir. Alınabilecek en düşük puanın 28, en yüksek puanın 168 olduğu envantere göre, araştırmaya katılan öğrencilerin güvengenlik düzeylerinin ortalamanın biraz üzerinde olduğu söylenebilir. Ayrıca güvengenlik envanterinin hesaplanan çarpıklık ve basıklık katsayıları 1 puanın altında yer almaktadır. Bu değerler puanların normal dağıldığını göstermektedir. Tablo 7'de İlişkisel-Toplulukçu-Bireyci Benlik Kurgusu Ölçeği alt boyutlarının ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 7

İlişkisel-Toplulukçu-Bireyci Benlik Kurgusu Ölçeği Alt Boyutlarının $\bar{X}$, SS, Çarpıklık ve Basıklık Sonuçları

Değişken	<i>n</i>	$\bar{x}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Bireyci	507	5,84	0,76	-0,88	0,82
İlişkisel	507	5,57	0,76	-0,62	0,44
Toplulukçu	507	5,06	0,89	-0,63	0,73

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların bireyci benlik kurgusu puan ortalamaları $\bar{x}= 5,84$, ($SS=0,76$), ilişkisel benlik kurgusu puan ortalamaları $\bar{x}=5,57$, ($SS=0,76$) ve toplulukçu puan ortalamaları $\bar{x}=5,06$, ($SS=0,89$) olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre en yüksek puan ortalaması bireyci benlik kurgusu alt boyutuna, en düşük puan ortalamasının ise toplulukçu benlik kurgusu alt boyutuna, ait olduğu görülmektedir. Son olarak bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusu alt

boyutlarının arpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde bu değerlerin normal dağıldığı söylenbilir.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerinin istatistiksel analiz sonuçları bulunmaktadır. Ayrıca bulguların yorumlanmasına da bu bölümde yer verilmiştir.

Güvengenlik Düzeyinin Yordayıcılarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın ilk alt probleminde, beş faktör kişilik özellikleri ile benlik kurgusu özelliklerinin üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığı sorulmaktadır. Çoklu regresyon analizi yapılarak araştırmanın ilk alt problemine yanıt verilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgulara ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

Güvengenlik düzeyinin yordayıcılarına ilişkin regresyon analizi sonuçları. Araştırmanın ilk alt probleminde güvengenliğin beş faktör kişilik özellikleri ve benlik kurgusu özellikleri tarafından manidar bir şekilde yordanıp yordanmadığı sorulmaktadır. Araştırmanın ilk alt problemi için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucu Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Güvengenlik Düzeyinin Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
1. (Sabit)	62,731	6,829		9,186	0,00**		
2. Nevrotizm	-4,266	0,640	-0,224	-6,667	0,00**	-0,23	-0,29
3. Dışa dönüklük	9,356	0,707	0,540	13,240	0,00**	0,62	0,42
4. Deneyime açıklık	1,868	0,941	0,085	1,985	0,05*	0,45	0,09
5. Yumuşak başlılık	-1,669	0,820	-0,079	-2,035	0,04*	0,19	-0,09
6. Sorumluluk	1,286	0,671	0,070	1,917	0,06	0,30	0,09
7. Bireycilik	5,410	0,952	0,221	5,681	0,00**	0,34	0,25
8. İlişkiselilik	-1,261	1,105	-0,051	-1,141	0,25	0,19	-0,05
9. Toplulukçuluk	-2,228	0,877	-0,106	-2,540	0,01*	0,08	-0,11
R = 0,70		R ² =0,49	Düzeltilmiş R ² =0,48				
F _(8,498) = 60,313		*p<0,05	**p≤0,001				

Tablo 8'de verilen çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında bağımsız değişkenlerin tümünün yordama gücünü belirlemek amacıyla analize dahil edildiği görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen regresyon denkleminin varyans analizi sonucuna göre manidar olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($F(8, 498) = 60,313; p \leq 0,001$). Buna göre çoklu regresyon analizine dahil olan değişkenlerin regresyon katsayılarının en az birinin manidar olduğu söylenebilir.

Çoklu regresyon analizi sonucunda, katılımcıların güvengenlik puanlarındaki varyansın yaklaşık %49'u ($R=0,70; R^2= 0,49$) nevroizm, dışa

dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk ile bireyci, ilişkisel, toplulukçu benlik kurgusu değişkenleriyle açıklanmaktadır. Bağımsız değişkenlerin standartlaştırılmış regresyon katsayıları (β) ve anlamlılık değerleri (p) incelenmiştir.

Nevrotizm ($\beta = -0,224$, $p < 0,05$), yumuşak başlılık ($\beta = -0,079$, $p < 0,05$) ve toplulukçuluk ($\beta = -0,106$, $p < 0,05$) boyutlarının üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini negatif yönde manidar bir şekilde yordadığı görülürken; dışa dönüklük ($\beta = 0,540$, $p < 0,05$), deneyime açıklık ($\beta = 0,085$, $p < 0,05$) ve bireycilik ($\beta = 0,221$, $p < 0,05$) boyutlarının ise üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini pozitif yönde manidar bir şekilde yordadıkları görülmektedir. Beş faktör kişiliğin alt boyutu olan sorumluluk ($\beta = 0,070$, $p > 0,05$) ile benlik kurgusunun alt boyutu olan ilişkiselliğin ($\beta = -0,051$, $p > 0,05$) bu araştırmada üniversite lisans öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordamadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bağımsız değişkenlerin regresyon katsayıları ve kısmi korelasyon katsayılarından (kısmi r) yola çıkılarak yordayıcı değişkenlerin güvengenlik düzeyi üzerindeki önem sıraları analiz edilmiştir. Buna göre sırasıyla dışa dönüklük ($\beta = 0,540$, kısmi $r = 0,42$), nevtizm ($\beta = -0,224$, kısmi $r = -0,29$), bireycilik ($\beta = 0,221$, kısmi $r = 0,25$), toplulukçuluk ($\beta = -0,106$, kısmi $r = -0,11$), yumuşak başlılık ($\beta = -0,079$, kısmi $r = -0,09$) ve deneyime açıklıktır ($\beta = 0,085$, kısmi $r = 0,09$).

Katılımcıların güvengenlik puanlarının cinsiyete göre manidar farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmanın ikinci alt problemi, “Üniversite öğrencilerinin güvengenlik puanları cinsiyete göre manidar farklılık göstermekte midir?” bağımsız gruplar için t testi ile test edilmiştir. Sonuçlar tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	SS	df	t	η^2	p
Erkek	194	115,38	17,42	505	1,27	0,01	0,20
Kadın	313	113,21	19,36				

Tablo 9’da erkeklerin ve kadınların güvengenlik envanterinden aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan

manidar bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Erkeklerin puan ortalaması 115,38, standart sapması 17,42 iken kadınların puan ortalaması 113,21, standart sapması 19,36 olarak bulunmuştur. Ayrıca bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne kadar etkili olduğuna bakmak için eta kare değeri (η^2) hesaplanmıştır. Bu sonuca göre bağımlı değişken, bağımsız değişken üzerinde küçük düzeyde etki büyüklüğüne sahiptir ($\eta^2=0,01$). Bu bulgulara göre güvengenlik puanlarına göre erkeklerin puan ortalaması kadınların puan ortalamasından 2,17 puan fazla olmasına rağmen bu fark manidar değildir. Sonuç olarak katılımcıların cinsiyet değişkenine göre güvengenlik düzeylerinin manidar bir farklılık göstermediği söylenebilir ($t=1.272$, $p>0,05$).

Katılımcıların sınıf düzeylerine göre güvengenlik puanlarının manidar farklılık gösterip göstermediğine dair bulgu ve yorumlar. Araştırmanın üçüncü alt problemi, “Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri sınıf düzeyine göre manidar bir farklılık göstermekte midir?” tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Ayrıca tek yönlü varyans analizi yapabilme koşulları arasında yer alan varyansların homojenliği testi yapılmıştır. İlgili testin sonuçları aşağıda Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi - Varyansların Homojenliği Testi Sonuçları

Levene İstatistiği	df1	df2	p
.811	3	503	0,49

Tablo 10 incelendiğinde varyanslar arasında manidar bir farklılık yoktur, hipotezi kabul edilmiştir ($p>0,05$). Bu sonuç tek yönlü varyans analizi yapılabileceğini göstermektedir. Tek yönlü varyans analizi ile ilgili sonuçlar verilmeden önce varyansların homojenliği testi ve lisans öğrencilerinin güvengenlik puanlarının sınıf düzeylerine göre betimsel analiz sonuçları verilmiştir. Tablo 11’de betimsel analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 11

Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre Betimsel Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken	Sınıf Düzeyi	<i>n</i>	$\bar{x}$	SS
Güvengenlik	Hazırlık ve 1. sınıf	168	114,26	18,81
	2. Sınıf	108	115,05	17,65
	3. Sınıf	120	113,58	18,09
	4. Sınıf	111	113,23	20,13

Tablo 11 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin güvengenlik puanlarının sınıf düzeyine göre birbirine yakın olduğu görülmektedir. Hazırlık ve 1. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 114,26, (SS=18,81), 2. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 115,05, (SS=17,65); 3. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 113,58, (SS=18,09) ve 4. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 113,23, (SS=20,13)'tür.

Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	η^2	<i>p</i>
Gruplar arası	214,724	3	71,575	0,205	0,01	0,89
Gruplar içi	175952,321	503	349,806			
Toplam	176167,045	506				

Tablo 12 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyine göre güvengenlik puanları arasında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık olmadığı görülmektedir ($F=0,205$, $p>0,05$). Ayrıca bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etki gücünü belirlemek için etki büyüklüğü değeri hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü değerinin ($\eta^2=0,01$) küçük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamanın üçüncü alt problemi, üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyine göre güvengenlik

puanları arasında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık yoktur şeklinde yanıt bulmuştur.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada beş faktör kişilik özellikleri ve benlik kurgusu boyutlarına göre üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin manidar bir şekilde yordanıp yordanmadığı incelenmiştir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri cinsiyete ve sınıf düzeyine göre de araştırılmıştır. Bu kısımda araştırmanın sonuçları maddeler halinde sunulmuş; sonuçlar ışığında tartışmaya ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

Araştırma sonuçları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

1. Nevrotizm / duygusal denge kişilik özelliği üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde ve negatif yönde yordamaktadır.
2. Dışa dönüklük kişilik özelliği üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde ve pozitif yönde yordamaktadır.
3. Deneyime açıklık kişilik özelliği üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde ve pozitif yönde yordamaktadır.
4. Yumuşak başlılık (uyumluluk) kişilik özelliği üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde ve negatif yönde yordamaktadır.
5. Sorumluluk kişilik özelliği üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordamamaktadır.
6. Bireyci benlik kurgusu özelliği üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde ve pozitif yönde yordamaktadır.
7. İlişkisel benlik kurgusu özelliği üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordamamaktadır.
8. Toplulukçuluk benlik kurgusu özelliği üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde ve negatif yönde yordamaktadır.

9. Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri cinsiyete göre manidar bir farklılık göstermemektedir.
10. Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri sınıf düzeyine göre manidar bir farklılık göstermemektedir.

Tartışma

Araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramının alt boyutları olan nevrozizm, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk ile benlik kurgusunun alt boyutları olan bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusu özelliklerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordadıklarını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizinden yararlanılmıştır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin, cinsiyete göre manidar bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için bağımsız gruplar *t* testinden; sınıf düzeyine göre manidar bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ise tek yönlü varyans analizinden faydalanılmıştır. Araştırma sonuçlarına ilişkin tartışmaya aşağıda yer verilmiştir.

Beş faktör kişilik özelliklerinin (nevrozizm, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığına ilişkin tartışma. Araştırma sonucunda dışa dönüklük ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini pozitif ve manidar bir şekilde yordadığı görülmüştür. Nevrozizm ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerinin ise üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini negatif ve manidar bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Güvengenliği yordama gücü en yüksek olan değişken dışa dönüklük kişilik özelliğidir. Daha sonra yordama güçlerine göre nevrozizm, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık gelmektedir. Sims (2017) tarafından beş faktör kişilik özelliklerinin güvengen iletişim üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmada beş faktör kişilik özelliklerinin güvengenlik iletişim yeterlilikleri üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışmaya benzer olarak dışa dönük olmanın güvengenlik üzerinde en çok etkiye sahip kişilik özelliği olduğu sonucu elde edilmiştir.

İki araştırmanın bulguları arasında bu açıdan benzerlik olduğu söylenebilir. Ayrıca bu araştırmanın bulguları ile güvengenlik ve kişilik arasındaki ilişkiyi

karşılaştırmalı kültürel farklılıklar bağlamında ele alan araştırmanın bulguları arasında da benzerlik bulunmaktadır. İlgili araştırmada da güvengenlik ile en yüksek düzeyde ilişkili bulunan kişilik özelliğinin dışa dönüklük olduğu sonucu paylaşılmıştır (Tripathi ve ark., 2010). Bu araştırmada sorumluluk kişilik özelliğinin üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini manidar bir şekilde yordamadığı sonucu elde edilirken, Sims'in (2017) araştırmasında sorumluluk kişilik özelliğinin düşük de olsa yordayıcı etkiye sahip olduğu sonucu paylaşılmıştır. Ayrıca bu araştırmada dışa dönüklük kişilik özelliğinden sonra en yüksek yordayıcı etkiye sahip kişilik özelliği olan nevrotizmin, Sims'in (2017) araştırmasında güvengenlik üzerinde düşük bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür. İki araştırmanın bulguları yordayıcılık açısından farklılık göstermektedir. Costa ve McCrae'nin (1992) beş faktör kişilik kuramının dayandığı dört bileşeni açıkladıkları çalışmada, güvengenliğin revize edilmiş beş faktör kişilik envanterinde dışa dönüklük kişilik özelliğinin bir yönü olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bilgi göz önüne alındığında bu araştırmada dışa dönüklük kişilik özelliğinin güvengenliği en yüksek düzeyde yordamasının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Araştırmada güvengenliği en yüksek düzeyde yordayan ikinci değişken olan nevrotizmin, kaygılı, çevrelerine güvenmeyen, kızgın ve çabuk kırılan bireylerle karakterize olduğu görülmektedir (Doğan, 2013). Beş faktör kişilik özellikleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya göre, iletişim becerileri ile nevrotizm kişilik özelliği arasında negatif yönde manidar bir ilişki bulunmuştur. Bir başka ifade etme biçimiyle kişinin nevrotiklik düzeyi arttıkça iletişim becerilerini etkin bir şekilde kullanma durumu azalış gösterebilmektedir (Yiğit ve Deniz, 2012). Bir başka çalışmada ise öz-yeterlik algısı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki ele alınmış, nevrotizm puanı yüksek olan kişilerin öz-yeterlik algılarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öz-yeterlik algısının ise zorluklar karşısında ayakta durma, özgüven ile ilişkili olduğu söylenebilir (Bahar ve Kağan, 2018). Bu araştırmanın bağımlı değişkeni olan güvengenlik ise bireyin kendisini belirgin bir şekilde ifade etmesi (Uz-Baş, 2014), çevresiyle daha etkili iletişim kurması ve etrafıyla sağlıklı bir uyum içinde olması ile yakından ilişkilidir (McWhirter ve Voltan-Acar, 1985). Bu bilgiler ışığında nevrotizmin güvengenliği negatif yönde ve manidar bir şekilde yordadığı sonucunun tutarlılık gösterdiği ifade edilebilir. Yumuşak başlılık kişilik özelliği ise arkadaşça davranma, uyumlu, sevecen ve düşünceli olmayla, prososyal davranmaya yatkınlıkla karakterizedir (Chamorro-Premuzic, 2011).

Diğerkâm davranış ile de ilişkilendirilen yumuşak başlılık (McCrae ve Costa Jr., 1989), kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve arzularını ifade etme ile ilişkili olan güvengenglikten farklılaşmaktadır (Potter, 2007). Kendinden önce başkasını düşünen yumuşak başlılık kişilik özelliğine sahip bir bireyin, rahatsızlıklarını, isteklerini kolayca dile getirmesinin, kendini rahatlıkla ifade etmesinin güç olabileceği beklenebilir. Çoklu regresyon analizi sonucunda güvengen davranış üzerinde yordama gücüne sahip olan bir diğer değişken deneyime açıklık kişilik özelliğidir. Güvengen davranışı pozitif yönde ve manidar bir şekilde yordayan deneyime açıklık, davranışsal esneklik, geleneksel olmayan tutum ve yenilikçi olmakla yakından ilişkilidir (Chamorro-Premuzic, 2011). Benzer olarak güvengenglik de kişiye ve duruma özel bir davranış biçimini içermektedir (Alberti ve Emmons, 1998). Yani güvengengliğin tüm toplumlarda aynı şekilde algılanmadığı ve değişiklik gösterebileceği durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bilgiler ışığında güvengen davranacak kişinin davranışsal esnekliğe sahip olması ve yenilikçi bir tutum içinde davranması beklenebilir. Deneyime açıklık kişilik özelliğinin bu yönleriyle güvengen davranmaya yatkınlık taşıdığı ifade edilebilir. Son olarak bu çalışmada sorumluluk kişilik özelliğinin güvengengliği manidar bir şekilde yordamadığı bulgusu elde edilmiştir.

Sims'in (2017) bulguları ile iletişim becerisi ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmanın (Yiğit ve Deniz, 2012) bulguları örtüşmemektedir. Sims (2017) başarı yönelimli kişiler olarak tanımladığı sorumluluk kişilik özelliğine sahip kişilerin güvengen iletişimi kullanarak hedeflerine ulaşabileceklerini ifade etmektedir. Sorumluluk kişilik özelliği ise hedef yönelimli olup başarılı olana dek çalışmayı göze alan kişilerle karakterizedir (Soto, 2018). Bu özelliklerin kendini ifade etme becerisinden çok öz-disiplinle ilişkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında Sims'in (2017) bulguları ile bu araştırma bulguları arasında benzerliğin olmamasının nedeni örneklem arası kültürel farklılıklar da olabilir.

Benlik kurgusu boyutlarının (bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusu) üniversite öğrencilerinin güvengenglik düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığına ilişkin tartışma. Benlik kurgusu boyutlarının üniversite öğrencilerinin güvengenglik düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığı incelendiğinde bireyci benlik kurgusu özelliğinin üniversite öğrencilerinin güvengenglik düzeylerini pozitif ve manidar bir şekilde yordadığı

görülmüştür. Bireyci benlik kurgusuna sahip kişilerin, kendi kendine yeten, özerk, ben yönelimli oldukları ve genellikle daha bireyci olan batı toplumlarında görüldüğü söylenebilir (Markus ve Kitayama, 1991). Güvengen davranışın ise Batı toplumlarının bir niteliği olduğu belirtilmiştir (Alberti ve Emmons, 1998). Batı toplumlarında daha sık görülen bireyci benlik kurgusunun, bir batı toplumu özelliği olarak nitelendirilen güvengen davranışı pozitif yönde ve manidar bir şekilde yordamasının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Ayrıca farklı kültürlerdeki gençlerin güvengenlik düzeylerini karşılaştıran araştırmanın bulguları da bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Türkiye'deki ve İsveç'teki gençlerin güvengenlik düzeylerini karşılaştıran araştırmanın sonuçlarına göre İsveç'teki gençlerin güvengenlik puanları Türkiye'deki gençlerin güvengenlik puanlarından daha yüksek bulunmuştur (Eskin, 2003).

Toplulukçuluk benlik kurgusu güvengen davranışı negatif yönde ve manidar bir şekilde yordamıştır. Toplulukçuluk benlik kurgusunun geleneksellikle bağdaştırıldığı (Kağıtçıbaşı, 2010) ve bu benlik kurgusuna sahip kişilerin bağımsız davranışlarının (ör. düşüncesini güvengen bir şekilde ifade etme) hoş karşılanmadığı bilinmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Bu bilgilerden hareketle toplulukçu benlik kurgusuna sahip kişilerin kendilerini güvengen bir şekilde ifade etmelerinin onlar için kolay olmayacağını söylemek mümkün olabilir. Son olarak ilişkisel benlik kurgusunun güvengenliği manidar bir şekilde yordamadığı bulgusu elde edilmiştir. İlişkisel benlik kurgusu bağımsız olma ihtiyacı ile birine bağlı olma ihtiyacını bir arada barındırmakta (Kağıtçıbaşı, 1996) ve bireyin hem kendi başarısını hem de çevresindeki kişilerin başarılı olmalarını (Başay, 2015) önemsemeyi ifade etmektedir. Bu özelliklerin ne güvengen davranışı tam olarak ifade ettiği ne de güvengen olmayan davranışı içerdiği söylenebilir. Zira güvengen davranışta bireyin kendi duygu ve düşüncelerini uygun bir şekilde ifade etmesi, haklarını koruması söz konusu iken güvengen olmayan davranışta başkalarının haklarını ihlal etme ya da haklarının ihlal edilmesine izin verme (Potter, 2007) davranışı vardır. Bu bağlamda ilişkisel benlik kurgusunun güvengenliği manidar bir şekilde yordamadığı sonucu beklenebilir.

Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin cinsiyete göre manidar farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tartışma. Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin cinsiyete göre manidar bir farklılık

göstermediği görülmüştür. Alanyazında bu çalışmaya benzer sonuçlar yer almaktadır (Çelik, 2016; Pourjali ve Zarnaghash, 2010; Şenol, Akyol ve Can-Yaşar, 2018; Voltan-Acar ve ark., 2008; Zengin, 2017). Ayrıca alanyazında araştırmanın bulgularıyla örtüşmeyen, cinsiyete göre manidar farklılığın görüldüğü çalışmalara rastlamak da mümkündür (Arı, 1989; Güneş, 2018; Kimble, Marsh ve Kiska, 1984; Metin, 2014). Bu durum cinsiyet ve güvengen davranma arasında farklı faktörlerin aracı etkisinin olabileceğini düşündürmektedir. Bu faktörler arasında sosyal çevre daha geniş bir ifadeyle toplum da yer alabilir. Toplumun farklı cinsteki bireylere yüklediği roller cinsiyet rolleri başlığı altında ele alınabilir. Erkekler için genel anlamıyla akılcı olma, mantıklı bir şekilde hareket etme, güvengen davranma, saldırgan tepkiler verme gibi roller yüklenirken; kadınlara ise duygularıyla hareket etme, günlük yaşantıda pasif davranma, cana yakın olma gibi roller yüklenmektedir (Gander ve Gardiner, 1998; Whitehead, 1996; Akt., Kısaç, 1999). Bu durum erkeklerin öz güvenli bir şekilde hareket etmelerine, baskın ve saldırgan davranışlar ortaya koyma gibi sonuçları da beraberinde getirebilmektedir. Günümüzde ise toplumlar hızlı bir değişim süreci içinde olup bu durum beraberinde gelişmeyi de getirmektedir. Toplumun geçirdiği değişim, bireyin kendisinden ve çevresinden beklentilerini değiştirebilmektedir. Bu değişikliklere ayak uydurma bireyin ebeveynlerinden ayrışmasını, anne babasından ayrı bir kişi olarak kendini ortaya koyma gereksinimi duymasını gerektirebilmektedir (Aslan ve Güven, 2015). Eğitim bu konuda bireyin gelişimine katkı sunarak özellikle kadınların geleneksel roller yerine çağdaş roller edinmelerine olanak sağlayabilmektedir (Attanapola, 2004). Esen, Siyez, Soylu ve Demirgürz (2017) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, kadınların günlük yaşantıda yerine getirdikleri cinsiyete bağlı rollerin değişmeye başladığı, erkeksi rollerin kadınlar tarafından da tercih edilmeye başladığı ancak bunun eşitlikçi bir yaklaşım çerçevesinde uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kuşakların yaşlanmasına bağlı olarak yerlerine yeni kuşaklar geçmekte ve bu durum bireylerin tutumlarında, davranışlarında, yaşam biçimlerinde ve hayat görüşlerinde değişmeye yol açabilmektedir (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014).

Güvengenlik de eşitliğe dayalı kişiler arası ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi açısından önemli görülmektedir (Alberti ve Emmons, 1998). Bu açıdan bakıldığında kadınların kalıp cinsiyet rollerinden çıkıp özgüven, kendini

ifade etme ve güvengen olma ile ilişkilendirilen erkeksi rolleri yerine getirmeye başlamaları bu araştırmada erkeklere yakın güvengenlik puanları almalarında etkili olmuş olabilir. Bunun yanında sosyal çevrenin güvengen davranışı algılama biçimi, kişinin yetiştiği koşullar, kendi güçlü ve sınırlı yönlerinin farkında olup olmaması gibi birçok etmen bireyin güvengen davranıp davranmamasını etkileyebilir. Sonuç olarak güvengen davranmanın cinsiyete özgü bir davranış kalıbı olmaktan çıkarak aynı cinsten olmayan kişiler tarafından ortaya konulabileceği, bireysel farklılıklar ve kendini geliştirmenin de güvengen davranma üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin sınıf düzeyine göre manidar farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tartışma. Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri sınıf düzeyine göre manidar bir farklılık göstermemektedir. Alanyazında sınıf düzeyi ile güvengenlik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesinden çok yaş ile güvengenlik düzeyi arasındaki ilişki daha çok incelenmiştir. Bu araştırmada da 4. sınıf olan öğrencilerin büyük çoğunluğu yaşça en büyük öğrenciler iken hazırlık ve 1. sınıf öğrencileri de yaşça en küçük öğrencilerdir. Yani büyük oranda bu araştırmadaki sınıf düzeyi değişkeninin diğer araştırmalardaki yaş değişkeni ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Bu çerçevede alanyazın incelendiğinde araştırma sonucuna benzer sonuçlar görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin güvengenlik ve uyum düzeylerinin baskın ben durumları ve çeşitli değişkenler açısından etkilenip etkilenmediğini inceleyen araştırmada üniversite 4. sınıf öğrencileri ile 1. sınıf öğrencilerinin güvengenlik puanları arasında manidar bir farklılık görülmemiştir (Arı, 1989). Bir başka araştırmada hemşirelik öğrencilerinin sınıf düzeyine göre güvengenlik puanları arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır (Metin, 2014). Güvengenlik ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını ele alan araştırmada, yaş düzeyine göre üniversite öğrencilerinin güvengenlik puanları arasında manidar bir farklılık bulunmadığı görülmüştür (Yaycı ve Düşmez, 2016). Alanyazında yaş değişkeni açısından bu araştırmanın sonucundan farklı sonuçlar da bulunmaktadır (Kimble ve ark., 1984; Şenol ve ark., 2018).

Üniversite öğrencilerinin cinsiyet, yaş ve kültürel farklılıklarını öz bildirimli (self reported) güvengenlik puanları açısından inceleyen araştırmada yaş arttıkça bireylerin güvengenlik puanlarının daha yüksek çıkmasının beklendiği ifade edilmiştir (Kimble ve ark., 1984). Bireylerin yaşları ilerledikçe edindikleri bilgi ve

deneyimin artmasına bağlı olarak güvengenlik düzeylerinde artış olması beklenir (Şenol ve ark., 2018). Yaş arttıkça güvengenlik düzeyinin artması beklenmesine rağmen bu durumun her zaman böyle olmayabileceği söylenebilir. Bu araştırmada da bu beklenti ile sınıf düzeyi ile güvengenlik arasındaki ilişki incelenmek istenmiştir. Bireylerin kişilik özellikleri, öğrenim gördükleri bölüm, yaşadıkları yer ve çevrenin onlara yaklaşımları güvengenlik düzeyleri üzerinde yaştan daha fazla etkiye sahip olabilir.

Ayrıca etkili olabilecek bir diğer faktör kuşaklar arasındaki farklılıklar olabilir. Araştırmaya katılan öğrenciler Y kuşağı adı verilen, doğum tarihleri 1980 ile 2001 yılları arasında değiştiği düşünülen bir gruptur. Bu grup değişime açık, yeni yaklaşımları edinmeye istekli olup geleceğe meydan okumaya hazır görünmektedir (Adıgüzel ve ark., 2014; Lower, 2008). Fikirlerini savunmaya önem veren, kontrol edilmekten hoşlanmayan ve sorgulayıcı bir yapıya sahip olan Y kuşağı, bu haliyle önceki kuşaklardan farklılaşmaktadır. Kendilerine güvenen bir yapıya sahip Y kuşağının dürüstlüğe önem verdikleri de söylenebilir (Tezcan, 2016). Saygılığa, adil olmaya ve hak edene hak ettiği değeri göstermeye çalışan bir kuşak olan Y kuşağı, iletişime en hızlı şekilde gecebilen kişileri temsil etmektedir (Kuran, 2018). Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda aynı kuşağı temsil eden öğrencilerden yaşı küçük olan öğrencilerin yaşı büyük olan öğrencilerden daha yüksek puan almalarında Y kuşağının iletişime geçme, kendini ifade etmeye istekli olma özelliklerini daha fazla barındırıyor olmaları etkili olmuş olabilir.

Öneriler

Araştırmacılara yönelik öneriler.

- Bu araştırmada güvengenlik becerisi nicel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Güvengenlik becerisinin doğasının anlaşılması için güvengen davranışın ne anlama geldiğini öğrenmeye yönelik soruların yer aldığı, bireyin güvengenlik becerisine sahip olduğunu gösteren durumların ne olduğunu keşfetmeyi hedefleyen soruların yer aldığı nitel yöntemle dayalı bir çalışma yapılabilir.
- Araştırma üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini tespit etme ve bağımsız değişkenlerle arasındaki ilişkiyi ortaya koyma amacıyla gerçekteştirilmiştir. Bulgulardan hareketle güvengenlik becerisini geliştirmeye ihtiyaç duyan nevrotizm, yumuşak başlılık kişilik özelliklerini

taşıyan kişiler ile toplulukçu benlik kurgusuna sahip bireylere yönelik eğitimler verilebilir, elde edilen sonuçlar bilimsel bulgular eşliğinde sunulabilir.

- Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri ile cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri arasında manidar bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Farklı büyüklükteki üniversitelerde öğrenimlerine devam eden öğrencilerle yeni araştırmalar yapılabilir ve araştırma bulguları karşılaştırılabilir.
- Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri cinsiyet ve sınıf düzeyi demografik değişkenleri tarafından ele alınmış olup öğrenim görülen bölüm, yaşanılan yer ve ebeveynlerin eğitim durumu gibi değişkenler ile güvengenlik düzeyi arasındaki incelenmemiştir. Bu değişkenler ile güvengenlik arasındaki ilişki incelenerek karıştırıcı etkiye sahip olabilecek değişkenlerin sayısı azaltılabilir.
- Bu araştırmada güvengen davranış üzerinde etkisi olduğu düşünülen kişilik ve benlik kurgusu değişkenleri ele alınmıştır. Bireylerin güvengen davranışını etkileyebileceği düşünülen öz-saygı, öz-yeterlik, öz-düzenleme ile akademik performans, sosyal medya kullanımı gibi farklı kavramlarla araştırmaların yapılması planlanabilir.

Alan çalışanlarına yönelik öneriler.

- Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin kişilik özellikleri ve benlik kurgusuyla yakından ilgili olduğu görülmüştür. Psikolojik danışmanlar, araştırmanın verilerinden hareketle güvengenlik düzeyi düşük olan nevrozizm, yumuşak başlılık kişilik özellikler sahip kişilerle; toplulukçu benlik kurgusu özelliklerine sahip bireylere yönelik psikoeğitim grupları oluşturabilirler.
- Üniversitelerin psikolojik danışma merkezinde çalışan uzmanlar güvengenlik becerisinin önemini anlatan broşürler, içerikler hazırlayabilir; güvengenlik becerisine yönelik bir farkındalık oluşmasını sağlayabilirler.

Politika yapıcılara yönelik öneriler.

- Politika yapıcılar özelde güvengenlik, genelde iletişim konusunda yapılan çalışmaları destekleyebilirler.
- Üniversitelerin lisans programlarına kuramsal ve uygulamalı iletişim dersleri konularak başta güvengenlik olmak üzere iletişim becerilerinin geliştirilmesi amaçlanabilir.
- Bireyin kendini güvengen bir şekilde ifade etmesinin kişiliğe yönelik bir saldırı olmadığı bilincinin toplumsal düzeyde kazandırılması hedeflenebilir.

Kaynaklar

- Abakay, U., Alıncak, F., ve Ay, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin beden algısı ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 12-18.
- Adam-Karduz, F.F. (2019). *Affetme eğilimi kazandırmaya yönelik psikoeğitim programının affetme eğilimi kazandırma ve beş faktör kişilik özellikleri üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Adıgüzel, O., Batur, H. Z., ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 165-182.
- Akeren, İ. (2017). *Üniversite öğrencilerinde algılanan sosyal destek ve güvengencilik ile psikolojik yardım ihtiyacının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Akgün, Ü. (2018). *Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcıları olarak güvengencilik ve mizah tarzları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Akhun, M. (2012). *Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik belirtilerle ilişkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aktaş, U. (2016). *Üniversite öğrencilerinin benlik saygı düzeyleri ile atılganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Alagöz, G. (2019). *Benlik kurgusunun sosyal onay ihtiyacı, kontrol odağı ve duygularını ifade edebilme ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Alberti, R. & Emmons, M. (1998). *Atılganlık hakkınızı kullanın* (Çev. S. Katlan). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Alberti, R. & Emmons, M. (2017). *Your perfect right: Assertiveness and equality in your life and relationships*. Oakland: New Harbinger Publications.

- Alpay, Ü. (2015). *Benlik kurgularının intihar ve sorun çözme becerileriyle ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Altıntaş, A. (2015). *Üniversite öğrencilerinin benlik kurguları ile travmatik stres belirti düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Amanvermez, Y. (2015). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin üniversite yaşamına uyumlarının güvengenlik ve öğrenilmiş güçlülük düzeylerine göre yordanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arrindell, W. A., Vergara, A. I., Torres, B., Caballo, V. E., Sanderman, R., Calvo, M. G., Vanderende, J., Oosterhof, L., Castro, J., Palenzuela, D. L., Zaldívar, F. & Simon, M. A. (1997). Gender roles in relation to assertiveness and Eysenckian personality dimensions: Replication with a Spanish population sample. *Sex Roles*, 36(1-2), 79-92.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arslan, A. (2018). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Asıcı, E. (2018). Üniversite dönemi gençliği ve uyum problemleri. İçinde, F.Savi-Çakar (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (ss. 301-334). Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, S., ve Güven, M. (2015). *Benlik gelişimi sürecinde ayrışma bireyleşme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(1), 39-50.
- Attanapola, C. T. (2004). Changing gender roles and health impacts among female workers in export-processing industries in Sri Lanka. *Social science*

& *medicine*, 58(11), 2301-2312. Retrieved from doi:10.1016/j.socscimed.2003.08.022

Ateş, B. (2015). Üniversite öğrencilerinde güvenliğin yordayıcısı olarak sosyal destek algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 70-86.

Bacanlı, H., İlhan, T., ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi : Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.

Bahar, H. H., ve Kağan, M. (2018). Öğretmen adaylarında özyeterlik algılarının yordayıcısı olarak beş faktör kişilik özellikleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 676-686. 10.17556/erziefd.406102 adresinden erişilmiştir.

Başay, A.C. (2015). *Üniversite öğrencilerinin benlik yapısı ve eş seçme kriterleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Berndt, M. M., & Blight, M. G. (2016). You dont have to like me, but you have to respect me : The impacts of assertiveness, cooperativeness and group satisfaction in collaborative assignments. *Business and Professional Communication Quarterly*, 79(2), 180-199. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/2329490615604749>

Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., & Sam, D. L. (2015). *Kültürlerarası psikoloji araştırma ve uygulamalar* (Çev. L. P. Tosun). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Bishop, S. (2013). *Develop your assertiveness*. London: Kogan Page Limited.

Bulğur, E. (2017). *Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının benlik kurgularıyla ilişkisinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Adıyaman Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (20. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma ve deseni SPSS uygulamaları ve yorum* (25. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cervone, D., & Pervin, L. A. (2016). *Kişilik psikolojisi kuram ve araştırma* (Çev., M. Baloğlu). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Chamorro-Premuzic, T. (2011). *Personality and individual differences*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Chang, C. (2015). Self-construal and Facebook activities: Exploring differences in social interaction orientation. *Computers in Human Behavior*, 53, 91-101. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.06.049>
- Cloninger, S.C. (2009). *Theories of personality: Understanding person*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and individual difference*, 6(13), 653-665. Retrieved from doi: 10.1016/0191-8869(92)90236-I
- Çataloğlu, S. K. (2018). *İlişkisel-bireyci-toplulukçu benlik kurgusu ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, O. (2016). *Öğretmen adaylarında psikolojik iyi oluş algılanan sosyal yetkinlik ve güvengeliğin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Çivitçi, N., ve Arıcıoğlu, A. (2012). Beş faktör kuramına dayalı kişilik özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 78-96.
- Deltsidou, A. (2009). Undergraduate nursing student's level of assertiveness in Greece: A questionnaire survey. *Nurse education in practice*, 9(5), 322-330. Retrieved from doi: 10.1016/j.nepr.2008.08.002
- Dinçer, F. (2008). *Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Dinçyürek, S., Çağlar, M., ve Birol, C. (2010). Atılganlık ve denetim odağı düzeyi: Gelecek nesillere etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 142-150.
- Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Doğan, İ. (2014). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Duman, Ç. (2018). Hofstede'nin kültürel boyutları. *AFS Intercultural Programs*, 1-5.
- Ekinci, M., Şahin-Altun, Ö., ve Can, G. (2013). Hemşirelik öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzları ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(2), 67-74.
- Ercan, H. (2011). İlişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeğinin psikometrik özellikleri ve uyarlama çalışması, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(21), 37-45.
- Ercan, H. (2013). Genç yetişkinlerde benlik kurgusu üzerine bir çalışma. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(2), 37-45.
- Erez, A.C. (2019). *Sanat eğitimi alan ve almayan öğretmen adaylarının kişilerarası problem çözme becerileri ve kendini belirleme (güvengenlik) düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Esen, E., Siyez, D. M., Soylu, Y., ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Algısının Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 46-63.
- Eskin, M. (2003). Self-reported assertiveness in Swedish and Turkish adolescents: A cross-cultural comparison. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44(1), 7-12.
- Fragar, R. & Fadiman, J. (2005). *Personality and personal growth*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Feist, J., Feist, G.J., & Roberts, T. A. (2013). *Theories of personality*. New York: McGraw Hill Education.

- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. California: SAGE Publications.
- Güneş, F. (2018). *Genç yetişkinlerde güvengenlik ve utangaçlık: Aile aidiyet duygusunun ve duygu-düzenlemede öz-yeterlik algısının belirleyici etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Güngör, N. (2011). *İletişim: Kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güven, B. (2016). *Etkili iletişim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, M. (2019). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hamid, P. N. (1994). Assertiveness and personality dimensions in Chinese students. *Psychological reports*, 75(1), 127-130.
- Holland, A. S., & Roisman, G. I. (2008). Big Five personality traits and relationship quality: Self-reported, observational, and physiological evidence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(5), 811-829. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0265407508096697>
- İlhan, O. (2015). *Üniversite öğrencilerinin dikkat eksikliği hiperaktivite düzeyleri ile sosyal uyumları ve atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Kaçmaz, D. (2016). *Öğrencilerin kişilik ve benlik boyutlarının müzik tercihlerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kan, M. (2018). *Üniversite öğrencilerinde yetişkin bağlanma biçimleri, kişilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

- Karanis, A. (2016). *Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Karaşar, B. (2014). *Üniversite öğrencilerinde sosyal onay ihtiyacının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kashima, E. S., & Hardie, E. A. (2000). The development and validation of the Relational, Individual, and Collective self-aspects (RIC) Scale. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(1), 19-48. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/1467-839X.00053>
- Kaya, A. (2016). İletişime giriş: Temel kavramlar ve süreçler. İçinde, A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve iletişim* (ss. 1-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Keldal, G., ve Atli, A. (2016). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin yordayıcısı olarak kişilik özellikleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(2), 131-146.
- Kılıç, S. P., & Sevinç, S. (2018). The relationship between cultural sensitivity and assertiveness in nursing students from Turkey. *Journal of Transcultural Nursing*, 29(4), 379-386.
- Kısaç, İ. (1999). Erkeklik rolü normları. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 1(2), 83-93.
- Kimble, C. E., Marsh, N. B., & Kiska, A. C. (1984). Sex, age, and cultural differences in self-reported assertiveness. *Psychological Reports*, 55(2), 419-422. Retrieved from <https://doi.org/10.2466/pr0.1984.55.2.419>
- Komarraju, M., Karau, J. S., Schmeck, R. R., & Avdic, A. (2011). The Big Five personality traits, learning styles, and academic achievement. *Personality and Individual Differences*, 51, 472-477. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2011.04.019>
- Koydemir, S., ve Mısır, S. (2015). Benlik kurguları ve mutluluk: Deneysel bir hazırlama çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 49-60.
- Kuntze, J., van der Molen, H. T., & Born, M. P. (2016). Big five personality traits and assertiveness do not affect mastery of communication skills. *Health*

Professions Education, 2(1), 33-43. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/j.hpe.2016.01.009>

Kuran, E. (2018). *Telgraftan tablete: Türkiye'nin beş kuşağına bakış*. İstanbul: Destek Yayınları.

Kuyumcu, B. (2012). Üniversite öğrencilerinin benlik kurguları ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2(1), 86-94. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/issej/issue/26562/280354> adresinden erişilmiştir.

Lee, J. Y., & Ciftci, A. (2014). Asian international students' socio-cultural adaptation: Influence of multicultural personality, assertiveness, academic self-efficacy, and social support. *International Journal of Intercultural Relations*, 38, 97-105. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2013.08.009>

Lower, J. (2008). Brace yourself here comes generation Y. *Critical Care Nurse*, 28(5), 80-85. Retrieved from <https://doi.org/10.4037/ccn2008.28.5.80>

Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological review*, 98(2), 224-253.

Martinez, V., Justicia, F. J., & Fernandez de Haro, E. (2016). Teacher assertiveness in the development of students social competence. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 14(2), 310-332. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.14204/ejrep.39.15078>

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of personality and social psychology*, 52(1), 81-90. Retrieved from doi: 10.1037/0022-3514.52.1.81

McCrae, R. R., & Costa Jr, P. T. (1989). Reinterpreting the Myers-Briggs type indicator from the perspective of the five-factor model of personality. *Journal of personality*, 57(1), 17-40. Retrieved from doi: 10.1111/j.1467-6494.1989.tb00759.x

- McCrae, R. R., & Costa, Jr., P. T. (1996). The five-factor theory of personality. In, Wiggins, J. S. (Ed.), *The five-factor model of personality: Theoretical perspectives* (pp. 159-181). New York: Guilford Press.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2008). Empirical and theoretical status of the five-factor model of personality traits. *Handbook of personality theory and assesment, 1*, 273-294. Thousand Oaks: Sage Publishing. Retrieved from DOI: 10.4135/9781849200462.n13
- McWhirter, J., ve Voltan-Acar, N. (1985). *Çocukla iletişim: Öğretme, destekleme ve çocuk yetiştirme sanatı*. Ankara: Nüve Matbaası.
- Metin, M. (2014). *Hemşirelik öğrencilerinin güvengenlik düzeyleri ve bağlanma stilleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Myers, D.G. & Dewall, C.N. (2017). *Psikoloji*. (Çev., A. Durak Batıgün). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Özyazıcı, Ö. (2019). *Üniversite öğrencilerinde tek başınalık, psikolojik ihtiyaç doyumu ve benlik kurgusu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi, Trabzon.
- Polyorat, K., Jung, J. M., & Hwang, Y. Y. (2013). Effects of self-construals on consumer assertiveness/aggressiveness: Evidence from Thai and US samples. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 44*(5), 738-747.
- Potter, J. V. (2007). *Assertiveness, individuation & autonomy*. USA: Afs Publishing.
- Pourjali, F., & Zarnaghash, M. (2010). Relationships between assertiveness and the power of saying no with mental health among undergraduate student. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 9*, 137-141. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.126>
- Sarıcı-Bulut, S. (2017). Beş faktör kişilik özellikleri, stresle başa çıkma ve depresyon arasındaki ilişkiler: Gazi Eğitim Fakültesi örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 6*(2), 1205-1221.
- Saygın, Y. (2014). *Üniversite öğrencilerinin tevazu düzeylerinin denetim odağı ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

- Sevinç, G. (2016). *Güvenli bağlanma düzeyi ve benlik kurguları ile üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin uyumu arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Shao, Y., Nijstad, B. A., & Täuber, S. (2018). Linking Self-Construal to Creativity: The Role of Approach Motivation and Cognitive Flexibility. *Frontiers in psychology*, 9, 1-11. Retrieved from <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01929>
- Sims, M. C. (2017). Do the Big Five Personality Traits Predict Empathic Listening and Assertive Communication. *International Journal of Listening*, 31(1),163-188. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/10904018.2016.1202770>
- Soto, C. J. (2018). Big Five personality traits. In Bornstein, M. H., Arterberry, M. E., Fingerman, K.L. & Lansford, J.E. (Eds.), *The SAGE encyclopedia of lifespan human development* (pp. 240-241). Thousand Oaks, CA: Sage. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.4135/9781506307633.n93>
- Şahin, B. (2007). *Hemşirelik öğrencilerinin kendilerini anlatma ve stresle başetme ilişkilerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Şeker-Sır, N. (2016). *Öğretmen adaylarının 5 faktör kişilik kuramına göre kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Şenol, F. B., Akyol, T., ve Can-Yaşar, M. (2018). Öğretmen adaylarının kendini belirleme (güvengenlik) düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi (Journal of Theoretical Educational Science)*, *UBEK-2018*, 146-165. <http://dx.doi.org/10.30831/akukeg.429106> adresinden erişilmiştir.
- Taşpınar, M. (2017). *Sosyal bilimlerde SSPS uygulamalı nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tatar, A. (2017). Üniversite öğrencilerinin atılganlık seviyelerinin eğitim düzeyi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 113-125. doi: 10.7816/ulakbilge-06-20-07 adresinden erişilmiştir.

- Tatlıoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramına göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(17), 939-971. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh400> adresinden erişilmiştir.
- Tchoh, B. K., & Mertan, E. B. (2018). Understanding the relationship between self-construals, self-esteem, social support, and the sociocultural adaptation of african students in Northern Cyprus. *Journal of International Students*, 8(2), 795-820. Retrieved from doi: 10.5281/zenodo.1250381
- Tezcan, M. (2016). *Kuşaklar çatışması: Kuşaklararası ilişkiler eğitimi ve sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Topçu, F. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Tosun, C. (2015). *Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgeci davranış özelliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Tripathi, N., Nongmaithem, S., Mitkovic, M., Ristic, L., & Zdravkovic, J. (2010). Assertiveness and personality: Cross-cultural differences in Indian and Serbian male students. *Psychological Studies*, 55(4), 330-338.
- Tutar, H. (2016). *Sosyal Psikoloji: Kavramlar ve Kuramlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutar, H. (2018). *Davranış bilimleri: Kavramlar ve Kuramlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uz-Baş, A. (2014). Kişilerarası ilişkiler ve iletişimde güvengenlik. İçinde, A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve iletişim* (ss. 174-194). Ankara: Pegem Akademi.
- Uçar, E.S. (2019). *Üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

- Voltan-Acar, N., ve Öğretmen, T. (2007). Kendini belirleme (güvengenlik) ölçeği geliştirme çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 67-78.
- Voltan-Acar, N., Arıcıoğlu, A., Gültekin, F., ve Gençtanırım, D. (2008). Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 342-350.
- Voltan-Acar, N. (2013). *İnsan İlişkileri İletişim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yaycı, L., ve Düşmez, İ. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini Tutumları ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 34-62. <https://doi.org/10.17556/jef.32482> adresinden erişilmiştir.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E.E. (2015). *Kişilik kuramları (10. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yazgan-İnanç, B., Kılıç-Atıcı, M., Bilgin, M. ve Bengi-Gürkan, S. (2019). *Gelişim psikolojisi 2 yetişkinlik, yaşlılık ve ölüm*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldız, D. ve Uzunsakal, E., (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Yiğit, R., ve Deniz, M. E. (2012). Polislerin iletişim becerilerinin beş faktör kişilik özellikleri ve empatik eğilimlerine göre incelenmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(3), 67-84.
- Yüksel-Şahin, F. (2016). İletişim becerilerine genel bir bakış. İçinde, A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve iletişim* (ss. 32-55). Ankara: Pegem Akademi.
- Zengin, Ö. (2017). *Üniversite öğrencilerinin medya araçlarını kullanma durumlarına göre güvengenlik özelliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

EK-A. Ölçeklerin Kullanım İzinleri

EK-A1. Güvengenlik Ölçeği Kullanım İzni

Mücahit Akkaya <mucahitakkayapdr@gmail.com>

25 Ara 2018 Sal 16:05

Alıcı: nilufer.voltan, Meliha ▾

Değerli Nilüfer hocam merhaba,

Ben, Hacettepe Üniversitesi PDR Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mücahit Akkaya. Meliha Tuzgöl Dost hocamın danışmanlığında yürüteceğim yüksek lisans tezimde "Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri ile Atılganlık Düzeyleri" arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemeyi düşünüyorum. Bu kapsamda, Türkçe'ye uyarlaması tarafınızdan yapılan "Rathus Atılganlık Envanteri"ni tez çalışmamda kullanmayı düşünüyorum. Rathus Atılganlık Envanteri ile envanterin değerlendirme formunu tarafıma gönderirseniz sevinirim. Saygılarımla.

Nilüfer Havva Voltan Acar <nilufer.voltan@tedu.edu.tr>

26 Ara 2018 Çar 09:45

Alıcı: ben ▾

Ek i oku. Ama madem ki Meliha hocanın öğrencisisin sana Voltan-Acar Kendini Belirleme Envanterini istersen yollarım. Nilüfer Havva Voltan Acar

UYARI: Bu e-posta ve ekleri sadece gönderilen adres sahiplerine aittir. Bu mesajın yanlışlıkla tarafınıza ulaşmış olması halinde, lütfen göndericiye derhal bilgi veriniz ve mesajı sisteminizden siliniz. TED Üniversitesi bu mesajın içeriği, ekleri ve zamanında, güvenli ve hatasız gönderimi ile ilgili olarak hukuksal hiçbir sorumluluk kabul etmez.

NOTIFICATION: The information contained in this e-mail and any files transmitted with it are intended solely for the use of the individual or entity to whom they are addressed. If you received this message in error, please immediately notify the sender and delete it from your system. TED University doesn't accept any legal responsibility for the contents, attachments, security of this message

[İleti kısaltıldı] [Tüm iletiyi görüntüle](#)

3 Ek

EK-A2: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Kullanım İzni

hasan.bacanli@gmail.com

2 ileti dizisinden 1.

Fwd: Re: İlt: Adjective Based Personality Scale (ABPT) Kullanım izni

Gelen Kutusu x

Hasan Bacanlı <hasan.bacanli@gmail.com> 29 Ara 2018 Cmt 22:18

Alıcı: ben

Ölçek ekte.
Akademik amaç dışında kullanmayınız, yayınlamayınız (gerektiğinde birkaç örnek madde dışında).
sonuçlardan haberdar ederseniz sevinirim. Tez hazırlıyorsanız, ölçeği ek olarak vermeyiniz.
iyi çalışmalar

Ölçek iki uçlu sıfatlardan oluşmaktadır. kişinin bir maddeye verdiği puanları 1'den 7'ye doğru puanlayınız.
toplam veya ortalama olarak puanlamanızda bir sakınca yoktur. ben ortalamayı tercih ederim.

SDKT_form (1).doc

EK-A3: İlişkisel-Toplulukçu-Bireyci Benlik Kurgusu Ölçeği Kullanım İzni

hulya.ekin@gmail.com

1 ileti dizisinden 1.

Hülya hocam merhaba,
Ben, Hacettepe Üniversitesi PDR Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mücahit Akkaya. Meliha Tuzgöl Dost hocamın danışmanlığında yürüteceğim "Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Düzeylerinin Benlik Kurgusu Ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerine Göre İncelenmesi" başlıklı yüksek lis tezinde Türkçe'ye uyarlamasını gerçekleştirdiğiniz "İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik" ölçeğini kullanmak istiyorum. Ölçeği ve ölçeğin değerlendirme formunu gönderirseniz sevinirim.
Saygılarımla.

hülya ercan <hulya.ekin@gmail.com> 15 Ocak Sal 10:17

Alıcı: ben

Sevgili Mücahit,
İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği maddeleri ve değerlendirme formu ektedir.
Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.
Dr. Hülya Ercan

Benlik Kurgusu ölç...

EK-B. Gönüllü Katılım Formu

Gönüllü Katılım Formu

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini benlik kurgusu ve kişilik özelliklerine göre incelemektir. Araştırma kapsamında; ilk olarak size ve ebeveynlerinize ilişkin soruların yer aldığı “Kişisel Bilgi Formu” verilecektir. Ardından kişilik özelliklerini sıfatlara dayalı ölçmeyi amaçlayan “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi” yer alacaktır. Bu ölçeği “Voltan-Acar Kendini Belirleme Envanteri” takip edecek ve son olarak “İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği” uygulanacaktır. Bu ölçeklerin cevaplanması yaklaşık 17-18 dakika sürmektedir. Araştırmaya katılımınızla üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesine katkı sağlayacaksınız. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmaya katılmayı kabul etmeyebilir veya kabul ettikten ve başladıktan sonra herhangi bir rahatsızlık hissi dolayısıyla araştırmadan ayrılabilirsiniz. Araştırma dolayısıyla oluşan bu rahatsızlığın giderilmesi konusunda gereken yardım yapılacaktır. Araştırmaya katılmayı kabul etmemeniz ya da araştırmayı yarım bırakmanız durumunda, hiçbir sorumluluğa sahip olamayacak ve herhangi bir olumsuz tutum ya da sonuçla karşılaşmayacaksınız. Bu araştırmaya katılımınızın herhangi bir riski durumunu barındırmamaktadır. Araştırma kapsamında verdiğiniz bilgiler gizli tutulacaktır. Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik yüksek lisans tezi kapsamında ve Doç. Dr. Meliha TUZGÖL DOST’un danışmanlığında yürütülmektedir. Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından verilen izinler doğrultusunda yürütülmektedir. Araştırmaya onay vermeden önce soracağınız tüm sorular dürüstlikle cevaplanacaktır. Eğer araştırma sonrasında, herhangi bir sorunuz olursa ya da sonuçlar hakkında bilgi almak isterseniz, bana 0312 297 85 70 numaralı telefonda veya mucahitakkayapdr@gmail.com iletişim adresinden ulaşabilirsiniz.

“Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Düzeylerinin Benlik Kurgusu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerine Göre İncelenmesi” başlıklı tez çalışması hakkında sözel olarak bilgilendirildim. Araştırma kapsamıyla ilgili tüm sorularıma tatmin edici cevaplar aldım. Çalışmaya kendi rızamla gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:
Katılımcı:
Adı, soyadı:
Adres:
Tel:
İmza:

Tarih:
Araştırmacı:
Adı, soyadı:
Adres:
Tel:
e-posta:
İmza:

EK-C. Ölçek Örnek Maddeleri

EK-C1. Güvengenlik Envanteri Örnek Maddeler

Size 28 maddelik bir envanter verilmiştir. Her maddeyi dikkatlice okuyup, size uygunluk derecesine göre uygun olan kutucuğu işaretleyiniz.

Örnek: İnsanlarla kavga etmekten hoşlanırım.

- 6 Beni çok iyi anlatıyor,
- 5 Beni oldukça anlatıyor,
- 4 Beni biraz anlatıyor,
- 3 Beni pek anlatmıyor,
- 2 Beni yeterince anlatmıyor,
- 1 Beni hiç anlatmıyor.

Örnek Maddeler

- 2. Bir lokantada istediğime göre yemek gelmezse, garsona bunu nazikçe ifade ederim.
- 3. Başkalarının beni kırdığını fark ettiğim halde, onları incitmeden kırıldığımı ifade ederim.
- 14. Duygularımı ifade ederken açık ve samimiyimdir.
- 15. Biri benim hakkımda uygun olmayan bir biçimde konuşursa, hemen o kişiye nezaket çerçevesinde kendimi ifade ederim.
- 21. Övüldüğümde bazen ne diyeceğimi bilmem.

EK-C2. SDKT Örnek Maddeler

Açıklama: Aşağıda bireyleri tanımak için kullanılan sıfat çiftleri verilmektedir. Sizden istenen, her bir sıfat çiftini okuyarak size uygunluk derecesine karar vermenizdir. Her sıfat çifti için bir tek daireyi doldurunuz. Doğru cevap yoktur, size uygun cevap vardır. Bunu dikkate alarak cevaplamaya çalışınız. Cevaplarınızı aşağıdaki örneklere göre belirtiniz.

	Çok uygun	Oldukça uygun	Biraz uygun	Ne uygun, ne uygun değil	Biraz uygun	Oldukça uygun	Çok uygun	
İçedönük	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Dışadönük
İçedönük	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	Dışadönük
İçedönük	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	Dışadönük

Bu örneklerde,

Örnek kişi kendini oldukça içedönük olarak görmektedir,

1. Örnek ise kişi kendini çok dışadönük olarak görmektedir,
2. Örnek ise kişi bu boyutlarda kararsızdır veya her iki sıfatı da kendine uzak veya yakın görmektedir, anlamına gelmektedir.

13	Dargörümlü	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Geniş görüşlü
14	Rekabetçi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İşbirliği yapan
15	Hırslı değil	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hırslı
16	Tutarlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tutarsız
17	Durgun	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Delidolu
18	Alışılmış	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yenilikçi
19	Kibirli	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Alçakgönüllü
20	Dikkatsiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Dikkatli

EK-C4. Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz

Erkek ( )

Kadın ( )

2. Yaşınız

..... (Lütfen yazınız)

3. Sınıf düzeyiniz

Hazırlık ( )

1. Sınıf ( )

2. Sınıf ( )

3. Sınıf ( )

4. Sınıf ( )

EK-Ç: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Mücahit AKKAYA Hk. (Etik Komisyon)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 02.05.2019 tarihli ve 51944218-300/00000574289 sayılı yazınız.

27.03.2019 tarihli ve 51944218-300/00000522706 sayılı yazı.

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden Mücahit AKKAYA'nın Doç. Dr. Meliha TUZGÖL DOST danışmanlığında yürüttüğü "Üniversite Öğrencilerinin Güvengelik Düzeylerinin Benlik Kurgusu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerine Göre İncelenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 14 Mayıs 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 88b64124-6172-46ef-b60e-41ad7a40689f kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992 E-posta: yaziml@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Doğru İmza İL2***

EK-D: Etik Beyanı

EK-D: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

06/01/2020

(İmza)

Mücahit AKKAYA

EK-E: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

EK-E: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

06/01/2020

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı : Üniversite Öğrencilerinin Güvenlik Düzeylerinin Benlik Kurgusu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerine Göre İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
06/01/2020	84	159563	06/12/2019	%10	1239486526

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Mücahit AKKAYA
Öğrenci No.: N17236192
Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri
Programı: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
(Unvan, Ad Soyadı, İmza)

Dok. Dr. Meliha Tunçel Dost

95

EK-F: Thesis Originality Report

EK-F: Thesis Originality Report

06/01/2020

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Guidance and Psychological Counseling

Thesis Title: AN EXAMINATION OF UNIVERSITY STUDENTS ASSERTIVENESS LEVELS ACCORDING TO SELF CONSTRUAL AND FIVE FACTOR PERSONALITY TRAITS

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
06/01/2020	84	159563	06/12/2019	%10	1239486526

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: MÜCAHİT AKKAYA
Student No.: N17236192
Department: Educational Sciences
Program: Guidance and Psychological Counseling
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Title, Name Lastname, Signature)

Dr. Dr. Nermin Tuğrul Dost

96

EK-G: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

EK-G: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 6 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

06 /01 /2020

(imza)

Mücahit AKKAYA

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullandığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve intemetten paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç, imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.
^{*) Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.}

